

T.C.
KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK DALI

**SİNEMA ESERLERİ VE
SİNEMA ESER SAHİPLİĞİNDEN DOĞAN HAKLAR**

Yüksek Lisans Tezi

PINAR SÜR

İstanbul 2012

T.C.
KADIR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK DALI

**SİNEMA ESERLERİ VE
SİNEMA ESER SAHİPLİĞİNDEN DOĞAN HAKLAR**

Yüksek Lisans Tezi

PINAR SÜR

Danışman: PROF. DR. TEKİN MEMİŞ

İstanbul 2012

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı	: Pınar Sür
Anabilim Dalı	: Hukuk
Programı	: Özel Hukuk
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Tekin Memiş
Tez Türü ve Tarihi	: Yüksek Lisans- 2012
Anahtar Kelimeler	: Eser, Sinema Eseri, Eser Sahipliği, Sinema Eseri Sahipliği, Eser Sahipliğinden Doğan Haklar

ÖZET

SİNEMA ESERLERİ VE

SİNEMA ESER SAHİPLİĞİNDEN DOĞAN HAKLAR

Sanatsal ifade biçimlerinden biri olarak 1895 yılında ortaya çıkan sinema, hızla tüm Dünya'ya yayılmış ve kısa zamanda en etkili iletişim araçlarından biri haline gelmiştir. Buna paralel olarak hukuk dünyasında da fikri mülkiyet hukuku içinde varlık kazanmış ve eser türlerinden biri olarak gelişimini sürdürmüştür. Bu çalışmada sinema sanatının ortaya çıkışı ve unsurlarına ilişkin genel bilgiler verilmiş, Türk Hukukunda sinema eseri kavramı ile sinema eserinin korunma şartları, sinema türünde düşünülebilecek eser niteliği tartışmalı yaratımlar, sinema eseri sahipliği kavramı, sinema eseri sahipliğinden doğan manevi ve mali haklar ile bu hakların hukuki nitelikleri, mevzuattaki kimi değişiklikler ele alınarak anlatılmaya çalışılmıştır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Pınar Sür
Field : Law
Programme : Private Law
Supervisor : Professor Tekin Memiş
Degree Awarded and Date : Master- 2012
Keywords : Work, Cinema Work, Autorship, Autorship in Cinema,
Rights Arising From The Autorship

ABSTRACT

CINEMA WORK AND

RIGHTS ARISING FROM THE AUTORSHIP IN CINEMA

As a form of artistic expression that emerged in 1895, cinema has spread across the globe and become one of the most effective tools of communication in a short time. Concordantly, in the domain of law, cinema has acquired a legal status in the domain of intellectual property law and continued to develop as a form of work of art. In this thesis, the emergence and key elements of cinema are briefly explored. Also, the notion of cinema work in Turkish Law and other issues regarding conditions of protection of cinema work, creations that polemically qualify as a work of art in cinema, the notion of authorship in cinema have been discussed. By studying the main topics regarding authorship in the field of cinema, this thesis presents moral and financial rights arising from the authorship, legal qualification of these rights, and legislative amendments depending on cinema works.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR

GİRİŞ.....	1
------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM SİNEMA ESERİ KAVRAMI

I.	Fikri Hakların Tarihsel Gelişimi.....	3
II.	Dünya’da Sinemanın Doğumu.....	5
III.	Sinemanın Türkiye’ye Girişi.....	6
IV.	Sinemanın Başlıca Unsurları.....	8
	A. Senaryo ve Diyalog.....	8
	B. Yönetim.....	9
	C. Özgün Müzik.....	9
	D. Oyuncular.....	10
	E. Animasyon.....	10
	F. Yapım.....	10
V.	Türk Hukukunda Sinema Eseri Kavramı	11
	A. Sinema Eserleri Yöntünden Hükümler İçeren ve Türkiye’nin Taraf Olduğu Uluslararası Sözleşmeler.....	11
	1. Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi.....	11
	2. İcracı Sanatçıların, Fonogram Yapımcıların ve Yayın Kuruluşlarının Korunmasına Dair Roma Sözleşmesi.....	12
	3. WIPO Fikir ve Sanat Eserleri Sözleşmesi (WCT) ile WIPO İcracılar ve Fonogram Yapımcılar Sözleşmesi (WPPT).....	12
	4. TRIPS.....	13
	B. Sinema Eseri Kavramının Türk Hukukuna Girişi.....	13
	C. Mevcut Yasal Düzenlemeler.....	16
VI.	Sinema Eserlerinin Türleri.....	18
VII.	Eser Olarak Koruma Şartları.....	19

A. Genel Olarak.....	19
1. FSEK'te Sayılan Eser Türlerinden Birine Girme	20
2. Sahibinin Hususiyetini Taşıma.....	21
3. Tamamlanmamış Eserler Bakımından Koruma.....	24
B. Sinema Eseri Yönünden Koruma Şartları.....	25
1. Tespit Edilmiş Olma.....	25
2. Birbiriyle İlişkili Hareketli Görüntüler Dizisi Olma.....	27
3. Hususiyet (Orijinallik).....	28
4. Senaryo ve Yönetim.....	31
VIII. Sinema Eserlerinin Öğretide Tartışmalı Alt Türleri.....	33
A. Televizyon Programları.....	34
1. Diziler.....	36
2. Formatlar.....	37
3. Haber Programları.....	42
B. Reklam Filmleri.....	44
C. Belgesel Filmler.....	46
D. Futbol Maçları.....	48
E. Müzik Klipleri.....	51
F. Multimedya Eserler.....	54
IX. Sinema Eserlerinin Diğer Eser Türleri ile Olan İlişkisi.....	58
X. Zorunlu Tescil.....	61

İKİNCİ BÖLÜM

SİNEMA ESERİ SAHİPLİĞİ

I. Genel Olarak.....	63
II. Türk Hukukunda Sinema Eseri Sahipliği Kavramı.....	63
A. 1995 Tarihli 4110 Sayılı Yasa Değişikliği Öncesinde Durum.....	64
B. 1995 Tarihli 4110 Sayılı Yasa Değişikliği Sonrasında Durum.....	64
C. Mevcut Durum.....	65
D. Değişiklik Sürecinin Etkileri.....	66
III. Sinema Eseri Sahibinin Gerçek Kişi Olması Zorunluluğu.....	69
IV. Sinema Eseri Sahibinin Fiil Ehliyeti.....	73

V. Eser Sahipleri Arasındaki Birlik.....	74
--	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİNEMA ESERİ SAHİPLERİNİN HAKLARI

I. Genel Olarak.....	81
II. Manevi Haklar.....	82
A. Manevi Hak Türleri.....	83
1. Umuma Arz Hakkı.....	83
2. Adın Belirtilmesi Hakkı.....	87
3. Eserde Değişiklik Yapılmasını Engelleme Hakkı.....	89
4. Eser Sahibinin Zilyet ve Malike Karşı Hakları.....	94
B. Manevi Hakların Kullanımı.....	96
III. Mali Haklar.....	100
A. Mali Hak Türleri.....	102
1. İşleme Hakkı.....	102
2. Çoğaltma Hakkı.....	105
3. Yayma Hakkı.....	107
4. Temsil Hakkı.....	111
5. Umuma İletim Hakkı.....	113
B. Mali Hakların Aslen ve Devren İktisabı.....	116
C. Mali Haklarda Ruhsat.....	119
D. Mali Hakların Miras Yoluyla İntikali.....	122
E. Mali Haklarda Koruma Süresi.....	124
F. Cayma Hakkı ve Diğer Hükümler.....	124
SONUÇ.....	127
KAYNAKÇA.....	130

KISALTMALAR

AÜHFĐ.	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BK	: Türk Borçlar Kanunu
bkz	: Bakınız
C.	: Cilt
CPI	: Fransa'nın 1957 tarihli telif yasası ' <i>Code de Propriete Intellectuelle</i> '
E.	: Esas
FMR	: Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi
FSEK	: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
HD.	: Hukuk Dairesi
K.	: Karar
m.	: Madde
MK	: Türk Medeni Kanunu
RG.	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
sy.	: Sayılı
SVMEK	: Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu
T.	: Tarih
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TRIPS	: Sahte Mal Ticareti Dahil Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Sözleşmesi
TFF	: Türkiye Futbol Federasyonu
vd	: Ve devamı

Y. : Yıl
WCT : WIPO Fikir ve Sanat Eserleri Sözleşmesi
WIPO : Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü
WPPT : WIPO İcracılar ve Fonogram Yapımcılar Sözleşmesi
WTO : Dünya Ticaret Örgütü

GİRİŞ

Varoluştan günümüze kadar, insanlığın, doğanın zorluklarına karşı mücadele çabası sonucunda gelişen bilimle, yaşamı, doğayı, insanı anlamaya yönelik arayışı sonucu gelişen sanat, çok önemli işlevlere sahip olmuştur.

Sanatsal ifade içinde yer alan ve insanlığın tarihi ile yaşıt olan fikri yaratım, resmetme, biçimlendirme, yazma, söyleme gibi pek çok eylemle ortaya çıkmış, bunların bir kısmı günümüze kadar ulaşmıştır.

Günümüze kadar ulaşan bu yaratımlarla, süregelen yaratımlar, taşıdıkları tarihi, sosyolojik, felsefi izlerle bugün bilimin de ilgi alanına girmiş, bilimle sanat bazı alanlarda kesişir hale gelmiştir.

Teknolojinin gelişmesiyle bilim ve sanatın buluştuğu alanlar çoğalmaktadır. Çalışmamızın konusunu oluşturan ve sanat tarihinde yedinci sanat olarak yerini almış olan sinema eserleri bunun en güzel örneklerindedir. Sinema eserleri, kitlelere ulaşmadaki gücü ile modern çağda en etkili sanatsal iletişim araçlarındandır.

Çalışmamızda sinema eserleri, sosyal bir bilim dalı olan hukuk çerçevesinde, fikri ve sınai haklar içinde, Türk Hukuku ve öğreti görüşlerine yer verilmek suretiyle ele alınacaktır.

Fikri ve sınai haklar, özel hukuk, kamu hukuku ayrımı içinde özel hukuk alanında yer alan ve sahibine gayrimaddi mallar üzerinde mutlak haklar kazandıran en önemli haklardandır.

Fikri ve sınai haklara ilişkin hukuk kuralları, yaygın olarak fikri mülkiyet hukuku terimi ile ifade edilir. Fikri mülkiyet hukuku terimi, nitelediği hakların hukuk dünyasında ilk kez mülkiyet hakkına dayandırılması ile ortaya çıkmıştır. Sonraki süreçte fikri mülkiyet teorisi, fikri ve sınai haklar kavramını nitelemede yetersiz kalmış, kişisel haklar teorisi, gayrimaddi haklar teorisi, iki cephe (düalist) teorisi, birlik (monist) teorisi, eser sahipliği teorisi gibi teoriler geliştirilmiştir. Her ne kadar FSEK'te eser

sahipliği teorisi benimsenmiş olsa da, uygulamada ve öğretilerde fikri mülkiyet hukuku terimi kullanılmaya devam edilmiştir¹.

Çalışmamız fikri mülkiyet hukuku olarak ifade edilen fikri ve sınai haklar hukukunun, fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklara ilişkin bölümü ile ilgili olup, bu haklar '*fikri haklar*' veya '*teelif hakkı*' olarak nitelendirilecektir.

Çalışmamız bir giriş, üç bölüm ve bir de sonuç kısımdan oluşmaktadır. İlk bölümünde sinema sanatının Dünya'da ortaya çıkışı ve Türkiye'ye girişine ilişkin genel bilgiler verilmiş, sinemayı oluşturan unsurlar tanıtılmıştır. Ardından Türk Hukukunda sinema eseri kavramı ile sinema eserinin korunma şartları, mevzuattaki kimi değişiklikler ele alınarak anlatılmaya çalışılmış, hukuki niteliği tartışmalı bazı yaratımlar örnek verilerek konu detaylandırılmıştır.

İkinci bölümde, Türk Hukukunda sinema eseri sahipliği kavramı tanıtılmış, değişen mevzuat hükümleri ele alınarak konu hakkında geçmişten günümüze kadar uzanan uyumsuzluklar yönünden çözüme ilişkin sonuçlara ulaşmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde ise, Türk Hukukunda sinema eseri sahipliğinden doğan manevi ve mali haklar tanıtılmış, bu hakların hukuki nitelikleri açıklanmıştır.

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ayiter, Nuşin: Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri, Ankara 1981, s.33-37; Erel, N. Şafak: Türk Fikir ve Sanat Hukuku (Fikir), Ankara 2009, s.30-35; Gökyağla, K. Emre: Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi, Ankara 2001, s.124-131; Karacabey, Ö. Faruk: '*Sanatçının Başkasına Devrettiği Eseri Üzerindeki Hakkının Hukuksal Niteliği*', Yargıtay Dergisi, 1980, C.6, S.1-2, s.183 vd; Öztan, Fırat: Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara 2008, s.23-36; Tekinalp (Hukuk), Ünal: Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul 2012, 5.Bası, s.89-93.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİNEMA ESERİ KAVRAMI

I. Fikri Hakların Tarihsel Gelişimi

Antik çağdan Rönesans'a kadar olan dönemde, dünya üzerinde, eserin içinde somutlaştığı şeyden ayrı ve bağımsız bir hakka konu olmadığı, eser sahiplerine ilişkin korumanın sağlanmadığı görülmektedir². Bu dönemde, eserin üzerinde somutlaştığı maddi şeyin mülkiyet konusu yapıldığı (örneğin, kağıda sahip olan kişinin kağıt üzerinde yazılı şiirin de sahibi olması), eser sahiplerinin ekonomik açıdan gereksinimleri olması halinde, eserin yayılması ve kendilerine ücret (honorar) ödenmesi karşılığında bir haminin koruması altında hareket ettiği (hamiler devri), eserin yaratıcısının el işçisi sayıldığı, haminin ise eserin maliki olarak, eser üzerinde istediği tasarrufta bulunabildiği, eser sahiplerinin eser kopyalarında hata ya da tahrif yapılmadığı sürece kopyalama faaliyetine itiraz etmediği anlaşılmaktadır³. Fikri ürünü çoğaltma tekniklerinin bilinmediği bu dönemde, örneğin şiirler gösterilerde okunuyor, tiyatro eserleri oynanıyor ancak zaman içinde anonimleşiyor veya gerçekte sahibi olmayan kişiler adıyla anılıyordu⁴. Bu dönemde dahi *intihal*⁵ hoş görülmeleyen bir eylem olarak karşılanmaktaydı⁶.

1450 yılında *Gutenberg* tarafından matbaanın bulunması ile basıma konu eserler kolaylıkla çoğaltılıp satılmaya başlanmış, matbaa sahipleri arasında haksız

² Arkan, Azra: Eser Sahibinin Haklarına Bağlantılı Haklar, İstanbul 2005, s.3-4; Ayiter, s.16-17; Erel (Fikir), s.36; Gökyayla, s.28-29; Hirsch, Ernst E.: Hukuki Bakımdan Fikri Say, İstanbul 1942, C.I, s.43-44; Karahan, Sami/ Suluk, Cahit/ Saraç, Tahir/ Nal, Temel: Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları, Ankara 2007, s.18; Tekinalp (Hukuk), s. 83-86; Tosun, Yalçın: Sinema Eserleri ve Eser Sahibinin Hakları, İstanbul 2009, s.5.

³ Gökyayla, s.29-30; Hirsch, C.I, s.43; Öztan, s.23-24; Tekinalp (Hukuk), s. 83-86; Tosun, s.5.

⁴ Tekinalp (Hukuk), s.84-86.

⁵ MS 42-102 yıllarında yaşayan şair *Martial*, şiirlerinin kendisine ait olduğunu söyleyen *Fidentinus*'u 'insan çalan eşkiya' olarak adlandırmıştır. Eser hırsızlığı anlamına gelen *intihal* kavramının bu hadiseden doğduğu söylenmektedir. Arkan, s.3; Öztan, s.23, 185, 202-206; Tekinalp (Hukuk), s.84.

⁶ Arkan, s.3; Ayiter, s.16-17; Erel (Fikir), s.36; Gökyayla, s.30-31.

rekabet oluşmaya başlamıştır. Oluşan haksız rekabetin önlenmesi için matbaa sahipleri, askeri, siyasi ve dini güç odaklarından imtiyaz almaya başlamışlar (imtiyazlar devri), eser üzerinde kontrolü sağlayan bu güçler ise sansür mekanizmasını işletmeye başlamıştır. Böylece yine eser sahibini dışarıda bırakan bir sistem yaratılmıştır⁷.

İlk imtiyazlar '*matbaa imtiyazları*' şeklinde gelişmiştir. Bunlar, bir eserin başkaları tarafından basılmasını engellemek amacıyla verilen zanaat tekelleridir. Matbaa imtiyazı kavramı, matbaaların, bastıkları eser için eser sahibine ücret ödemeleri karşılığında eserin maliki olduğu şeklinde gelişen görüntü ve bir mülkiyet türü olarak '*matbaa mülkiyeti*' kavramının doğmasına yol açmıştır. 1450 yıllarında başlayıp, 1600'lü yıllara kadar devam eden Rönesans'ın yarattığı insanı ve insani değerleri her şeyin önünde tutan '*hümanizma*' akımı ile birlikte eser sahipleri de yarattıkları eserler üzerinde hak sahibi olmanın yollarını aramaya başlamışlar, bu çabalar sonunda ise '*yazar imtiyazı*' kavramı doğmuştur. İlk yazar imtiyazı 1486'da Venedik'te *Sabellius*'a *Venedik Taciri* isimli eseri nedeniyle verilmiştir. Bu dönemde, eser sahibinin matbaacı ve yayıncıdan gelir talebi, eser sahibinin kişisel sorunu olarak algılanmıştır⁸.

İmtiyazlar dönemini *mahalli imtiyazlar ve yayınevi mülkiyeti* dönemi izlemiştir⁹.

Eser sahibi için gerçek korunma, eser üzerindeki hakkın imtiyazdan bağımsız olarak korunmaya değer olduğu yönündeki *fikri mülkiyet teorisi* nin ortaya atılması ile başlamış, o zamana kadar ahlak kuralları nedeniyle hoş görülmemeyen intihal eylemi hukuken ihlal içeren bir eylem olarak görülmeye başlamıştır¹⁰.

⁷ Hirsch, C.I, s.42, 47 vd.; Tekinalp (Hukuk), s.86; Tosun, s.6.

⁸ Arkan, s.4-5; Ayiter, s.18-19; Erel (Fikir), s.36-37; Gökyayla, s.31-32; Öztan, s.23 vd.

⁹ Arkan, s.5; Öztan, s.27-28.

¹⁰ Arkan, s.5; Ayiter, s.19; Erel (Fikir), s.37.

Bundan sonra ise fikri haklar yasalarla korunmaya başlanmıştır. Eser sahibine haklarını tanıyan ilk ülke 1709 tarihli kanunla İngiltere olmuş, onu 1791 tarihli kanun ile Fransa izlemiştir¹¹.

1789 tarihli Fransız İhtilali'yle Dünya'da pek çok alanda başlayan değişim, fikir ve sanat eserleri hukukunda da kendini göstermiş, sonraki dönemde, Hugo, Lamartine, Diderot, Balzac, Fichte, Hegel, Schopenhauer gibi geniş kitleleri etkileme gücüne sahip düşünürler tarafından eser ve eser sahipliği konusundaki görüşler ortaya konmuş, eser sahibinin manevi hakları bakımından bugünkü Kıta Avrupası hukuk sisteminin temelleri atılmaya başlanmıştır¹².

II. Dünyada Sinemanın Doğumu

Çeşitli kaynaklarda farklı bilgiler olmakla birlikte, Louis ve Auguste Lumiere kardeşlerin, sinematograf adı verdikleri aygıt yardımıyla, bir ekran üzerinde resimleri hareketli olarak yansıtmayı başararak, 28 Aralık 1895 tarihinde Paris-Grand Cafe'de yaptıkları gösterim, Dünya üzerindeki ilk sinema gösterimi olarak kabul edilmektedir¹³. 1927 yılına kadar süren sessiz film dönemi, Amerikan Warner Şirketi'nin '*Caz Şarkıcısı*' adlı filmiyle yerini sesli film dönemine bırakmıştır. Bundan sonraki dönemde Amerikan ve Alman sineması dünya piyasasında ön sıralardaki yerini almaya başlamıştır¹⁴.

Sinemayla ilgili süreç ve teknik kurallar bütünü ifade eden '*sinematografi*' kavramı ile sinemanın ayrı bir sanat türü olarak kabul edilmesi uzun zaman almıştır. Sinema sanatının ve eserlerinin geçirdiği teknik değişim hukuk düzenini de etkilemeye başlamıştır. Sözgelimi, sessiz sinema dönemine ilişkin dönemde verilen yargı

¹¹ Arkan, s.5; Erel (Fikir), s.37; Gökyayla, s.33-34; Hirsch, C.I, s.42; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.18; Tekinalp (Hukuk), s.83.

¹² Tekinalp (Hukuk), s.86-87; Tosun, s.7.

¹³ Ayiter, s.60; Özön, Nijat: Türk Sinema Tarihi 1896-1960 (Tarih), İstanbul 2010, s.30; Özuyar, Ali: Babrali'de Sinema, İstanbul 2004, s.13-14; Scognamillo, Giovanni: Türk Sinema Tarihi, Kabalcı Yayınevi, ikinci baskı, İstanbul 2003, s.15; Tosun, s.12; Vardar, Bülent: Sinema ve Televizyon Görüntüsünün Temel Öğeleri, İstanbul 2006, s.1.

¹⁴ Tosun, s.13.

kararlarında, bu tür eserlerin dramatik ya da müzikal eserler sınıfına giremeyeceği ya da fotoğraf statüsünde olduğu yönünde değerlendirmeler yapılmasına karşın, sesli film döneminde, bu yaratımlar bedii eser sayılmaya başlanmıştır¹⁵.

Sinema eserlerinin, edebi ve bedii eserlerden farklı bir tür olarak ele alındığı ilk yargı kararı ise 1930'lu yıllarda verilmiş olup, Seine Ticaret Mahkemesi'ne ait bulunmaktadır¹⁶.

III. Sinemanın Türkiye'ye Girişi

Sinemanın Türkiye'ye girişi hakkında kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte, ilk *II.Abdülhamit*'in kızlarından *Ayşe Osmanoğlu*'nun anılarından, ilk sinema gösteriminin Fransız bir taklitçi ve hokkabaz olan *Bertrand* tarafından 1896-1897 yıllarında Yıldız Sarayı'nda yapıldığı düşünülmektedir¹⁷.

Halkın sinema ile tanışması ise 1897 başlarında *Sigmund Weinber*'in Galatasaray'ın ünlü birahanesi *Sponeck*'te yaptığı film gösterimiyle olmuştur. Birer dakikalık sessiz ve hareketli görüntüler sadece erkek izleyicilere sunulmuştur¹⁸.

Türkiye'de ilk sinema salonu 1908 yılında yine *Weinber* tarafından Tepebaşı'nda Şehir Tiyatrosu'nun eski komedi bölümünde '*Pathe Sineması*' adıyla kurulmuştur¹⁹.

Ülkemizde gösterilen ilk filmler Avrupa filmleridir. Birinci Dünya Savaşına kadar dünya film pazarında lider olan Fransız sineması, Fransa'nın savaşa girmesiyle yerini Hollywood filmlerine bırakmıştır. Bu durum Türkiye'yi de etkilemiş, Türkiye Asya pazarının en önemli dağıtım merkezi haline gelmiştir. Hollywood filmlerinin ülkemize girişi, Lozan Antlaşmasının imzalanmasının ardından Türkiye ile ADB

¹⁵ Tosun, s.14.

¹⁶ Tosun, s.15.

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Özön (Tarih), s.34; Özuyar, s.20; Scognamillo, s.15 vd.

¹⁸ Özön (Tarih), s.35; Özuyar, s.20.

¹⁹ Özön (Tarih), s.39.

arasında 06 Ağustos 1923 tarihinde imzalanan dostluk ve ticaret aşlaması sonrasında gerçekleşmiştir²⁰.

Film ithali için kurulan ilk ticari işletme 1919 yılında kurulan '*Kemal Film*' olarak bilinmektedir²¹.

Türk sinemasının sansürle tanışması ise İstanbul'un işgal altında olduğu yıllarda, 1919 yapımı olan '*Mürebbiye*' adlı filmin gösterime girmesinin ardından Fransız komutan *General Franchet d'Esperey* emriyle olmuştur²².

Cumhuriyetin ilk yıllarında film gösteriminin hızla arttığı görülmüştür²³. 1923-1927 yılları arasında, Muhsin Ertuğrul yönetimindeki '*Ateşten Gömlek*', '*Leblebici Horhor*', '*Kız Kulesi'ndeki Bir Facia-i Aşk*', '*Boğaziçi Esrarı (Nur Baba)*' ve '*Sözde Kızlar*' adlı filmler büyük ilgi görmüştür²⁴.

Cumhuriyetin ilk yıllarında sinema filmlerinin kontrolü Genel Polis Vazifeleri Kanunu'na göre yapılmakta olup, sansür yetkisi valiliklere verilmiştir. Valilikler emniyet müdürlüğünün tayin ettiği iki polis memuru tarafından bu görevi yerine getirmiştir. Genellikle Türkiye aleyhine diyaloglar ve sahneler, din ve komünizm propagandası, genel ahlakı olumsuz yönde etkileyecek müstehcen sahneler içeren filmler sansürlenmiş, bu sahnelerin çıkarılması istenmiş, diğerleri için gösterim belgesi verilmiştir²⁵.

²⁰ Özuyar, s.45 vd.

²¹ Özuyar, s.49.

²² Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın aynı adlı romanından uyarlanan filmin Fransız komutan emri ile sansürlenmesinin nedeni, filmde İstanbul'a sevgilisi Maksim ile birlikte gelen şehvet düşkünü Fransız Anjel karakterinin işgal ettikleri ülkede alaycı bir anlatımla beyaz perdeye aktarılmasıdır. Özön (Tarih), s.61 vd.; Özuyar, s.73.

²³ Özuyar, s.55 vd.

²⁴ Özuyar, s.59.

²⁵ Özuyar, s.74-75.

Cumhuriyetin ilk yıllarında sansürlenene ilk filmin *Viktor Martin*'in çok satan bir romanından uyarlanan *'La-Garçonne'* adlı film olduğu ve sansür gerekçesinin ise müstehcenlik olduğu bilinmektedir²⁶.

IV. Sinemanın Başlıca Unsurları

Hukuki açıklamalara geçmeden önce, bu bölümde, günümüz itibariyle bir sinema filmini meydana getiren yapısal ve teknik unsurlardan bahsedeceğiz. Bu unsurları kısaca tanımak, ilerleyen bölümlerde, bu unsurların hangi hukuki kavramlar ile örtüştüğü, tek tek mi yoksa bir bütün olarak mı korunduğunun anlaşılması ve değerlendirilmesinde kolaylık sağlayacaktır.

A. Senaryo ve Diyalog

Senaryo²⁷, bir filmin konusunu, şayet varsa karakterlerini ve bunlar arasındaki diyalogları içeren iskelettir. Senaryoyu kaleme alan kişiye senaryo yazarı veya senarist denir²⁸. Senarist, filmin hangi sırayla, nelere dikkat edilerek, nasıl çekileceği konusunda yaratıcı emeğini ortaya koymaktadır²⁹.

Diyalog ise, önceden kaleme alınmış ve oyuncuların (icracı sanatçılar) birbirlerine söyledikleri cümlelerden oluşmaktadır³⁰.

Tekinalp'e göre, *'Bir sinema filminin meydana gelmesinde ön aşama metinleri etkili olur. Bunlar exposee (sinopsis), treatment ve senaryodur. Exposee, filmin konusunu satır başlarıyla anlatan 1-2 sayfalık metindir, kural olarak 'eser' değildir. Treatment sinema eserini sahne sahne anlatan ve ana diyalogları da içeren metindir.*

²⁶ Özuyar, s.76.

²⁷ Senaryonun sinema tekniğı bakımından değerlendirmesi için bkz Özön, Nijat: Sinema Sanatına Giriş (Giriş), İstanbul 2008, s.126 vd.

²⁸ Tosun, s.18.

²⁹ Kınacıoğlu, s.211, Yazar, kitabını 2001 değışiklikleri öncesinde yazdığından diyalogları da senaryo kavramı içinde ele almıştır. Diyalog yazarı ile animatör 2001 değışikliği ile eser sahipleri arasında katılmıştır; Tosun, s.87.

³⁰ Tosun, s.18.

*Senaryo diyaloglu veya diyalogsuz olur. Esas olan diyaloglu sahneleri, çoğu kez kostüm tanımları ile kamera çalışmasını da içeren senaryodur (çekim senaryosu); Türk sinema uygulamasında konuyu hikaye eden metne senaryo denilmektedir.*³¹

Bir sinema filminde senaryonun bulunması zorunlu olmasına karşın, diyalog bulunması zorunlu değildir. Bunun yanında, filmdeki diyalog, senarist tarafından yazılabileceği gibi, senaristten farklı bir kişi ya da birden çok kişi tarafından yazılabilir. Bu durumda, FSEK m.8/3'e göre, senarist ve diyalog yazarı aynı kişide birleşerek tek bir eser sahibinden söz edilebileceği gibi, birden çok eser sahibinden de söz edilebilir. Yine, farklı olasılıklara göre, müşterek eser sahipliği veya iştirak halinde eser sahipliğinden de bahsedilebilecektir. Bu hususlara yeri geldikçe değinilecektir.

B. Yönetim

Bir sinema filminde, genel mizansenin oluşturulması, oyuncu yönetimi, senaryo ve diyalogların görüntüye aktarılması, ışık³² ve görüntü düzeni gibi tüm unsurları bütüncül bir bakış açısı ile bir araya getirerek filmi ortaya çıkarma işlemine film yönetimi, bu görevi üstlenen kişiye de yönetmen denmektedir.

Bir sinema filminin oluşturulmasında ışık ve görüntüden sorumlu olan görüntü yönetmeni, sahne dekorları, kostümler, diğer malzemelerin temin edilmesini sağlayan sanat yönetmeni de oldukça önemli yere sahip olmakla birlikte, bu kişiler kural olarak esas yönetmenin kararları ve talimatları altında görevlerini sürdürürler³³.

C. Özgün Müzik

Bir filmin genel yapısına, bütünlüğüne bakılarak, o filme özgü olarak yaratılmış müzik eserleridir.

Bir sinema filmine özgü yaratılmamış, önceden bestelenmiş müzik eserleri de sinema eserinde kullanılabilir. Bu müzik eserleri, hak sahipleri ile akdedilmiş devir veya

³¹ Tekinalp (Hukuk), s.127-128.

³² Sinema eserlerinde görüntüyü oluşturmada ışığın rolü hakkında bilgi için bkz Vardar, s.5 vd.

³³ Kınacıoğlu, s.211; Tosun, s.19-20.

lisans sözleşmeleri kapsamında sinema eseri içinde kullanılırlar. Bu eserler *'filme özgü olma'* özelliğini taşımadığı için özgün müzik olarak kabul edilmeyecek olup, sahibine de sinema eseri sahipliği bahşetmeyecek, ancak izinsiz kullanılmaları halinde şartları varsa FSEK m.3 kapsamında musiki eseri olarak bağımsız olarak korunabilecek, mali ve manevi hakları ileri sürme olanağı sağlayacaklardır³⁴.

D. Oyuncular

Bazı belgesel filmlerde olduğu gibi bir sinema eserinde oyuncu yani icracı sanatçı bulunması zorunlu değildir. Oyuncu, filmin senaryosunda yaratılmış olan karakteri canlandıran kimsedir.

Oyuncular eser sahibi olmamakla birlikte, filmin FSEK kapsamında eser sıfatına haiz olması halinde eser sahibinin haklarına bağlantılı hak sahibi olabileceklerdir.

E. Animasyon

Bir filmin tamamı ya da bir kısmı animasyondan oluşabilir. Animasyon, senaryoda yer alan kişi ve mekanların insan eli ve bilgisayar kullanılarak çizim yoluyla canlandırılarak film haline getirilmesidir. Animasyonu gerçekleştiren kişiye animasyon (canlandırma) sanatçısı veya animatör denmektedir³⁵.

F. Yapım

Bir sinema projesinin gerçekleşmesi için gerekli ekibi bir araya getiren, organizasyona ilişkin işlevleri ve mali riskleri üstlenen gerçek ya da tüzelkişiye yapımcı denmektedir³⁶.

³⁴ Akkayan Yıldırım, s.9; Tosun, s.21.

³⁵ Tosun, s.25.

³⁶ Tosun, s.23-24.

V. Türk Hukukunda Sinema Eseri Kavramı

Yukarıda sinemanın Dünya'daki doğumu, Türkiye'ye girişi, sinemanın unsurları hakkında genel bir bilgi verilmiştir. Çalışmamızın bu bölümünden itibaren sinema kavramı Türk hukukundaki yeri itibariyle ele alınacaktır.

A. Sinema Eserleri Yönünden Hükümler İçeren ve Türkiye'nin Taraf Olduğu Uluslararası Sözleşmeler

1982 Anayasası'nın 90'ıncı maddesinde yer alan '*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir.*' hükmü nedeniyle sinema eserlerine ilişkin çerçeve kuralları içeren ve kabul edilen uluslararası sözleşmeler iç hukukta bağlayıcı bulunmaktadır.

1. Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi

Fikri mülkiyet hukukunda, çok önemli yeri bulunan ve üye Devletler bakımından karşılıklılık, eşit işlem ve asgari haklar gibi ilkelerin benimsendiği Bern Sözleşmesi, sinema eserlerini düzenleyen ilk uluslararası sözleşmedir³⁷.

1886 yılında kabul edilen Sözleşme, 1896'da Paris'te, 1908'de Berlin'de, 1914'te Bern'de, 1928'de Roma'da, 1948'de Brüksel'de, 1967'de Stockholm'de ve 1971'de Paris'te değişikliğe uğramıştır³⁸.

Bern Sözleşmesi'nin 1908 Berlin değişikliği ile sinema eserleri koruma kapsamına sokulmuştur. Bern Sözleşmesi'nin 2 inci maddesi '*Sinema tekniğine benzer bir yöntemle oluşturulmuş eserler de sinema eseri sayılırlar.*' şeklinde düzenlenmiş

³⁷ Arkan, s.13-14; Beşiroğlu, Akın: Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar, İstanbul 2004, s.106; Erel (Fikir), s.39-40; Hirsch, C.I, s.83-87; Suluk, Cahit/ Orhan, Ali: Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul 2005, C.II, s.52-53; Öztrak, İlhan: Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar, Ankara 1971, s.8-9, 28; Tekinalp (Hukuk), s.68.

³⁸ Arkan, s.14; Hirsch, s.83; Kılıçoğlu, Ahmet M.:Sinai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar, Ankara 2006, s.28; Öztan, s.39; Öztrak, s.8; Suluk-Orhan, C.II, s.52; Tekinalp (Hukuk), s.67.

olup, belirtilen hüküm 1967 Stockholm değişikliği ile '*Sinema tekniğine benzer bir görsel efektle oluşturulan eserler de sinema eseri sayılırlar*' şeklinde yeniden ifade edilmiştir³⁹.

Türkiye, 1951 yılında Bern Sözleşmesinin 1948 tarihli Brüksel metnine⁴⁰, 1995 yılında ise 1979 tarihli Paris metnine katılmıştır⁴¹.

2. İcracı Sanatçıların, Fonogram Yapımcılarının ve Yayın Kuruluşlarının Korunmasına Dair Roma Sözleşmesi

Bağlantılı hak sahiplerine ilişkin ilk düzenlemeyi içeren ve icralar üzerinde asgari 20 yıllık koruma süresi getiren Roma Sözleşmesi 1961 yılında yürürlüğe girmiştir⁴².

Türkiye, Roma Sözleşmesine 1995 yılında katılmıştır⁴³.

3. WIPO Fikir ve Sanat Eserleri Sözleşmesi (WCT) ile WIPO İcracılar ve Fonogram Yapımcılar Sözleşmesi (WPPT)

İkiz sözleşmeler de denen WCT ve WPPT, 1996 yılında WIPO tarafından hazırlanmış olup, 2002 yılında yürürlüğe girmiştir⁴⁴.

WCT, sinema eserleri de dahil olmak üzere eserin dijital ortamda izinsiz çoğaltılmasına karşı eser sahibine koruma sağlamış, dolaylı temsile ilişkin düzenleme getirmiştir. Bundan başka, anılan sözleşme, sinema eseri sahibinin, eserin orijinali veya

³⁹ Arslanlı, Halil: Fikri Hukuk Dersleri II, İstanbul 1954, s.25-26; Ayiter, s.61.

⁴⁰ RG.02.06.1951, sy.7824; Metnin '*14'üncü maddesinde sinema eserlerinin özgün bir eser olarak himaye edileceği hükmü öngörülmüş ve edebi, ilmi yahut artistik eserlerin sahiplerinin bu eserlerin filme alınması halinde bazı hususlarda inhisari hakları bulunacağı belirlenmiştir*' Kınacıoğlu, Naci: '*Sinema Eserleri ve Bunlarda eser Sahipliği*', Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan, 1998, s.209.

⁴¹ RG.12.07.1995, sy.22341; Suluk/Orhan, C.II, s.52-54; Tekinalp (Hukuk), s.69.

⁴² Arkan, s.14-16; Erel (Fikir), s.41-43; Kılıçoğlu, s.29-30; Öztan, s.51-53; Suluk-Orhan, C.II, s.54; Tosun, s.102.

⁴³ RG., sy.12.07.1995; Tosun, s.102.

⁴⁴ Suluk-Orhan, C.II, s.55-56; Tosun, s.97-98.

kopyalarını kamuya kiraya verme konusunda inhisari hak sahibi olduğunu hükme bağlamıştır⁴⁵.

Türkiye, WCT ve WPPT'ye 2007 yılında katılmıştır⁴⁶.

4. TRIPS

Dünya Ticaret Örgütü(WTO)'ne üye olma için kabul yükümlülüklerinden biri olarak getirilen TRIPS 1995 yılında yürürlüğe girmiştir.

Bern Sözleşmesinin getirdiği hükümleri geliştirme ve esere ilişkin korumayı artırması yanında, TRIPS'in en önemli özelliklerinden biri de, sözleşmeye taraf bir ülkenin, başka bir ülkenin vatandaşlarına sağladığı hakları, karşılıklılık ilkesi işlemeksizin, koşulsuz olarak tüm taraf ülke vatandaşlarına uygulama yükümlülüğü altına girmesidir⁴⁷.

Türkiye, WTO'ya 1995 yılında katılmıştır⁴⁸.

B. Sinema Eseri Kavramının Türk Hukukuna Girişi

Türkiye'de ilk matbaanın batıdan 300 yıl kadar sonra 1727 yılında kurulması, fikri haklar ile ilgili düzenlemelerin de geç ortaya çıkmasına neden olmuştur. Türk Hukukunda fikri mülkiyet hakları ile ilgili ilk hukuki metin, 1850 tarihli Encümen-i Daniş Nizamnamesi, ilk yasa ise 08 Mayıs 1910 tarihli Hakk-ı Telif Kanunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Hakk-ı Telif Kanunu, hak sahiplerinin haklarına kayıtsız kalmaları nedeniyle uygulama alanı bulmamıştır. Hakk-ı Telif Kanunu içeriğinde sinema eserlerine ilişkin herhangi düzenleme bulunmamaktadır. *Prof. Dr. Ernst E. Hirsch* tarafından hazırlanan 1952 tarihli 5846 sayılı FSEK'in yürürlüğe girmesine kadarki dönemde sinema eserleri resim kompozisyonu, sözsüz sahne eserleri, ilim ve

⁴⁵ Tosun, 97-99.

⁴⁶ RG.05.05.2007, sy.26516; Tosun, s.98, dipnot.312.

⁴⁷ Suluk-Orhan, C.II, s.50-51; Tekinalp (Hukuk), s.82; Tosun, s.101.

⁴⁸ RG.26.01.1995, sy.22186; Tosun, s.100, dipnot.325.

edebiyat eserleri, musiki eserleri kapsamında düşünülerek veya haksız rekabet hükümleri ile korunmaya çalışılmıştır⁴⁹.

5846 sayılı FSEK'te 'eser' kavramı ilk maddede tanımlanmış bulunmaktadır. Yasa, pek çok değişikliğe uğramıştır. Bunlardan en önemli üç tanesi 1983 yılında 2936 sayılı yasa, 1995 yılında 4110 sayılı yasa ve 2001 yılında 4630 sayılı yasa ile yapılan değişikliklerdir. 4630 sayılı yasa ile 1/B maddesinin (a) bendinde yer alan eser kavramında bir değişiklik yapılmamış, '*Sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleri*' eser olarak kabul edilmiş bulunmaktadır⁵⁰.

2001 yılında 4630 sayılı yasayla değiştirilinceye kadar 5846 sayılı FSEK'in 5 inci maddesi hükmü;

'Sinema eserleri şunlardır: 1- Sinema filmleri, 2- Öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler, 3- Her nevi ilmi, teknik veya bedi mahiyette projeksiyon diaporitleri.

Yukarıda zikredilen eserler film ve camdan başka bir madde üzerinde tespit edilmiş olsa da projeksiyonla gösterildiği takdirde sinema eserleri grubuna girer.

Sırf beste, nutuk, konferans vesaireyi nakle yarıyan filmler sinema eseri sayılmaz.' şeklinde olmuştur.

Belirtilen hüküm sinema filminin dış dünyaya yansıtıldığı teknik ortamı sınırlamakla birlikte, Türkiye'nin de taraf olduğu Bern Sözleşmesinin '*Sinema tekniğine benzer bir yöntemle oluşturulmuş eserler de sinema eseri sayılırlar.*' şeklinde düzenlenip, 1967 Stockholm'de '*Sinema tekniğine benzer bir görsel efektle oluşturulan*

⁴⁹ Arkan, s.6-7; Arslanlı, s.26; Erel (Fikir), s.47-48; Gökyayla, s.40-41; Hirsch, C.II, s.51; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.19; Kılıçoğlu, s.31 vd; Öztrak, s.11-12; Tekinalp (Hukuk), s.87-88; Tosun, s.43.

⁵⁰ Akkayan Yıldırım, Ayça: *4630 Sayılı Kanun Değişikliği ve Gelişmeler Işığında 'Sinema Eseri' ve 'Sinema Eser Sahipliği'*, Prof. Dr. Hayri Domaniç'e 80. Yaş Günü Armağanı, İstanbul 2001, C.I, s.3; Arkan, s.7; Erel (Fikir), s.48-49; Gökyayla, s.42-43; Kılıçoğlu, s.32 vd.

eserler de sinema eseri sayılırlar' şeklinde değiştirilen 2/1 maddesine aykırılık teşkil etmekte idi⁵¹.

FSEK m.5'in 2001 tarihli değişiklikten önceki ifadesinin eleştirilen diğer yönü ise her nevi projeksiyon diapozitiflerinin sinema eseri sayılması nedeniyle, sinema eserinin teknik olarak en temel özelliklerinden olan görüntünün hareketli olması unsurunun göz ardı edilmiş olmasıdır⁵². Hükümdeki beste, nutuk, konferans vs nakle yarayan filmlerin sinema eseri sayılmaması hususu da eleştirilmiştir⁵³.

14.07.2004 tarihli 5224 sayılı yasanın⁵⁴ 16 ıncı maddesi ile yürürlükten kaldırılan 1986 tarihli Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu'nun (SVMEK) m.3/1-c bendinde film kavramı '*Sesli ve görüntülü veya sadece görüntülü olarak hazırlanmış, ticari amaçlı eserlerle, tanıtıcı, öğretici ve teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden her çeşit hareketli sinema eseri ve benzerleri*' olarak tanımlanmıştır. 2001 değişikliği öncesinde FSEK m.5 ile SVMEK m.3/1-c hükmü arasındaki bu farklılık başkaca bir sorunu daha teşkil etmekte idi.

SVMEK m.3/1-c hükmü, hususiyet kavramından bahsedilmemesi, üst kavram olan film kavramının sinema eseri ile aynı anlamda kullanılmış olması, yapımcı tanımının ithalatçıyı da kapsayacak şekilde hatalı yapılmış olması, ticari amaç gütmeyen amatör çalışmaların dahi Kültür ve Turizm Bakanlığına bildirilme zorunluluğu, eserin

⁵¹ Tosun, s.45, dipnot.175.

⁵² Arslanlı, s.27-28; Ayiter, s.64; Erel, Şafak N.: '*Fikri Hukukta Musiki ve Sinema Eserleri ve 3257 sayılı Sinema Video ve Müzik Eserleri Kanununun İncelenmesi ve Tenkidi*'(Tenkit), Yargıtay Dergisi, 1987, C.13, S.4, s.539-541; Gökyayla, s.103 vd; Öztrak, s.29; Tosun, s.46.

⁵³ Arslanlı, s.29; Öztrak, s.29-30.

⁵⁴ 5224 sayılı Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılması ile Desteklenmesi Hakkında Kanunu(SFDSDHK)'nun 3 üncü maddesinde sinema eseri '*Sinema sanatına özgü dil ve yöntemler ile meydana getirilen belgesel, kurgu, animasyon ve benzeri türlerde; konulu veya konusuz, uzun veya kısa metrajlı, tespit edildiği materyale bakılmaksızın elektronik, mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisi*' olarak tanımlanmış olup, belirtilen tanım FSEK m.5'teki ifadeye paralel mahiyettedir.

Bakanlığa tescili yapılmadığı sürece telif hakkına konu olamaması, eser üzerindeki haklar hususundaki çelişkili ifadeleri nedeniyle de eleştirilmiştir⁵⁵.

FSEK'te 12.06.1995 tarihli ve 4110 sayılı yasa ile değişiklik yapılmasından kısa süre sonra, düzenlemede ve öngörülen cezalardaki eksiklikler, özellikle de Türkiye'nin *'İcracı Sanatçıların, Fonogram Yapımcıların ve Yayın Kuruluşlarının Korunmasına Dair Roma Sözleşmesi'* ile *'Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesinde Değişiklik Yapan ve 1979'da Tadil Edilen Paris Metni'*ne taraf olması⁵⁶ nedeniyle görülen lüzum üzerine 2001 yılında 4630 sayılı yasa yürürlüğe girmiştir⁵⁷.

C. Mevcut Yasal Düzenlemeler

4630 sayılı yasa, FSEK'e pek çok yeniliği getirmenin yanı sıra, sinema eserinin tanımına ilişkin 5 inci maddeyi de değişikliğe uğratmıştır. Buna göre m.5 *'Sinema eserleri, her nevi bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler veya sinema filmleri gibi, tespit edildiği materyale bakılmaksızın, elektronik veya mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisidir.'* şeklinde yeniden düzenlenmiştir.

Böylelikle öncelikle, sinema eserinin koruma kapsamı, üzerinde tespit edildiği materyalin çeşidine bakılmaksızın genişletilmiş, böylelikle taraf olunan uluslararası sözleşme hükümlerine de uygun bir yasal düzenlemeye kavuşulmuştur.

4630 sayılı yasa ile değişik FSEK 5'inci maddesinde, eski hükümden farklı olarak filmin projeksiyonla gösterilmesi yeterli sayılmamakta, sinema eserinin *'hareketli görüntüler dizisi'* olduğu vurgulanmaktadır. Bu husus, sinema eserlerinin diğer eser türlerinden farkını ortaya koymakta, özellikle fotoğraf eseri ile sinema eserleri ayırımında önemli bir unsur oluşturmaktadır⁵⁸.

⁵⁵ Erel (Tenkit), s.544-548.

⁵⁶ RG.12.07.1995, sy.22341.

⁵⁷ Öztan, s.61; Suluk, Orhan, C.II, s.225; Tekinalp (Hukuk), s.88.

⁵⁸ Tosun, s.49-50.

Bundan başka, öğretide eleştirilen⁵⁹ ‘*Sırf beste, nutuk, konferans vesaireyi nakle yarıyan filmler sinema eseri sayılmaz.*’ şeklindeki ifade yeni hükümde yer almamaktadır. Bu da, sahibinin hususiyetini taşıması kaydıyla, beste, nutuk, konser ya da konferansların filme konu edilmesi halinde, ortaya bir sinema eseri çıkmasına olanak sağlamaktadır⁶⁰.

Maddede yer alan, *film* kavramı, hukuki olmayıp, ticari amaçlı sinema filmlerini, her türlü çekimi, video oyunlarını, sıradan yapımları içeren bir üst kavram olarak değerlendirilmektedir⁶¹.

4630 sayılı yasa ile getirilen bir diğer değişiklik FSEK m.8’de meydana gelmiştir. Değişiklik öncesinde sinema eseri üzerinde yönetmen, özgün müzik bestecisi ve senaryo yazarına eser sahipliği verilmişken, değişiklikle birlikte eser sahipleri arasına diyalog yazarı ve canlandırma tekniği ile yapılmış filmler bakımından animatör de katılmış bulunmaktadır.

Anılan değişiklikler öğretide olumlu karşılanmıştır⁶².

5846 sayılı yasada değişiklik yapılması gündemdedir. Bu nedenle, üzerinde halen çalışmaların sürdüğü yasa taslağına da değinmek gerekmiştir. Yasa taslağında ‘*sinema eseri*’ kavramının yerine ‘*görsel-işitsel eser*’ kavramının kullanıldığı dikkat çekmektedir⁶³.

Yasa taslağında m.5’in ‘*Görsel-işitsel eserler her nevi bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler veya sinema sanatına özgü dil ve yöntemler ile meydana getirilen belgesel, kurgu, animasyon ve benzeri türlerde, konulu veya konusuz, uzun veya kısa metrajlı, tespit edildiği materyale*

⁵⁹ Ayiter, s.63; Kınacıoğlu, s.211-212.

⁶⁰ Akkayan Yıldırım, s.8; Tosun, s.51; 2001 değişikliği ile ‘*Sırf beste, nutuk, konferans vesaireyi nakle yarıyan filmler sinema eseri sayılmaz.*’ şeklindeki hüküm yasa metninden çıkarılmasına rağmen herhangi bir gerekçeye dayanmayan aksi görtüş için bkz. Suluk/Orhan, C.II, s.225.

⁶¹ Öztan, s.144; Suluk/Orhan, C.II, s.225; Tekinalp (Hukuk), s.126-127.

⁶² Akkayan Yıldırım, s.6 vd.

⁶³ <http://www.legalbank.net/belge.aspx?id=911766>.

bakılmaksızın elektronik veya mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisidir' şeklinde yeniden düzenlendiği görülmektedir.

Taslakta, sinema eseri kavramının terk edilerek '*görsel-işitsel eser*' kavramına yer verilmesi ve m.5 hükmünde kavramın daha geniş şekilde ele alınmasının, başta Bern Sözleşmesi olmak üzere uluslararası sözleşmeler ile paralellik sağladığı görülmektedir⁶⁴. Sinema eseri kavramının daha geniş bir çerçevede ele alınarak, sinema eserleri yönünden sağlanacak korumanın arttırılacağı açıktır. Bunu sağlamak üzere maddede yaratımın konulu veya konusuz olması, kısa veya uzun metrajlı olması, türü arasında bir fark gözetilmemiştir. Bununla birlikte yasa taslağında '*görsel-işitsel eser*' sayılma için '*sinema sanatına özgü dil ve yöntemler ile meydana getirilme*' şartının aranacağı açık olarak belirtilmiştir.

VI. Sinema Eserlerinin Türleri

FSEK m.5'te sinema eserleri üç alt grup halinde sayılmıştır. Bunlar:

- a. Her nevi bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyette olan filmler
- b. Günlük olayları tespit eden filmler
- c. Sinema filmleridir.

Her nevi bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyetteki filmler ile günlük olayları tespit eden filmlerin sinema eseri sayılması, hususiyet unsurunu taşıyıp taşımadıkları endişesiyle öğretilerde tartışılmıştır⁶⁵.

Ancak aşağıda açıklanacağı üzere, yaratımın türü bakımından genel bir kural koymak yerine, yaratımların sinema eseri olma şartlarını taşıma bakımından değerlendirilmesi en doğru yaklaşım olacaktır⁶⁶.

⁶⁴ Bern Sözleşmesi'nin 2'inci maddesi '*Sinema tekniğine benzer bir görsel efektle oluşturulan eserler de sinema eseri sayılırlar*' şeklindedir.

⁶⁵ Akkayan Yıldırım, s.11; Ayiter, s.63; Kınacıoğlu, s.212.

⁶⁶ Akkayan Yıldırım, s.11.

VII. Eser Olarak Koruma Şartları

A. Genel Olarak

FSEK in 1/B maddesi (a) bendinde eser '*Sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleri*' olarak ifade edilmektedir.

Tanıma bakıldığından bir yaratımın eser sayılması için iki temel şartın varlığı göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki FSEK 2 ila 6'ncı maddeleri arasında sayılan beş eser türünden birine girmek (objektif unsur), diğeri ise '*sahibinin hususiyetini taşıma*' (subjektif unsur) olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar FSEK 1/B (a) bendinde yapılan eser tanımında yer almasa da FSEK 6'ncı maddesinde ifade edilen işlenme ve derlenme eserleri de eser türlerinden biri olarak kabul etmek uygun olacaktır.

Beşiroğlu, Bern Sözleşmesi ile yasal koruma kapsamına alınacak eserler yönünden önerilen özgün olma ve yaratıcı düşünce ürünü olma nitelikleri arasına FSEK'in kabulü ile hususiyet ve eser türlerinden birine girme niteliklerinin katıldığını ifade etmektedir⁶⁷.

FSEK m.5'te açıkça ifade edilmemekle birlikte, Bern Sözleşmesi hükümleri ve fikri mülkiyet hukukun temel ilkeleri gözetildiğinde, maddede sayılan iki temel şartın yanında, bir yaratımın eser sayılabilmesi için, fikri çabanın ürünü olması ve şekle bürünmüş olmasının da aranması gerekecektir⁶⁸.

Bir yaratımın eser kabul edilebilmesinde öğretide tartışılan bir diğerkonu ise eserin alenileşmesi konusudur. Bazı yazarlar eser korumasının başlayabilmesi için eserin kamunun bilgisine sunulması gerektiğini, kamuya sunulmamış bir eserin halen eser sahibinin fikri alanından çıkmamış sayıldığını, alenileşmemiş eserler yönünden eser sahibine sadece şahsın hukukuna ilişkin bir koruma sağlanabileceğini kabul etmektedir. Bizim katıldığımız diğerkörüşe göre ise eser üzerindeki fikri hakkın

⁶⁷ *Beşiroğlu*, s.74.

⁶⁸ *Arslanlı*, s.13-15; *Ateş*, Mustafa: Fikri Hukukta Eser (Eser), Ankara 2007, s.30-34; *Erel (Fikir)*, s.55; *Hirsch*, C.II, s.11, 16-18; *Karahan/Suluk/Saraç/Nal*, s.34; *Tekinalp (Hukuk)*, s.103.

doğumu eserin yaratılması ile kendiliğinden doğar, eser üzerindeki fikri hakkın doğumunu alenileşme şartına bağlamak gerek FSEK gerekse Bern Sözleşmesi hükümlerine aykırı bir yaklaşımdır, alenileşmemiş eserler yönünden de FSEK koruması doğacaktır⁶⁹.

1. FSEK’te Sayılan Eser Türlerinden Birine Girme Şartı

Bir yaratımın eser sayılabilmesi için FSEK m.2 ile m.6 arasında sayılan eser türlerinden birine girmesi gerekmektedir. Teknolojinin ilerlemesi ile ortaya çıkan kimi yeni fikri yaratımların bu türlerden hangisine girdiğinin tespit edilemediği durumlarla karşılaşılabilirdiğinden, FSEK’te beş başlık halinde yer verilen eser türlerinin *numerus clausus* ilkesine tabi olması kimi yazarlar tarafından eleştirilmektedir⁷⁰.

Öğretide eser türleri bakımından *numerus clausus* ilkesinin geçerli olmasına karşın, eser türü altında yer verilen alt grupların örnek olarak sayıldığı, yeni tür yaratımların da bu alt gruplar kapsamında korunabileceği ifade edilmektedir⁷¹.

Tekinalp diğer eser türleri bakımından genel görüşe katılmakla birlikte m.5 yönünden farklı bir değerlendirme yapmaktadır. Yazara göre sahibinin hususiyetini taşıma şartı temel çatı olmakla birlikte, m.5’teki ‘gibi’ ibaresi sadece sinema filmleri için kullanılmış olup ‘veya’ ibaresi de sinema eserlerini ikiye ayırır. ‘Her nevi bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler’ şeklindeki kısım, öğretim-eğitim amaçlı, teknik bilgi veren, röportaj niteliğini taşıyan, halkın görüşlerini yansıtan, belgesel vasıflı, kurum ve kuruluşları tanıtıcı filmler, reklam filmleri, konser gibi icraları tespit edilebilen filmleri kapsar ve ilk grubu oluşturur. İkinci grubu ise sinema, televizyon vs. seyircisi için çekilen filmleri ifade eden

⁶⁹ Ateş (Eser), s.96-99; Ayiter, s.107, dipnot.48; Kılıçoğlu, s.123-124.

⁷⁰ Tosun, s.26-27; Yazar, eser türleri yönünden *numerus clausus* ilkesinin geçerli olmasının mahzurlarına değinmiş, örneğin eser türleri yönünden *numerus clausus* ilkesinin geçerli olmadığı Fransa’da sahibinin hususiyeti koşulunu taşıması kaydıyla parfümü oluşturan koku ve yemek tariflerin eser korumasına dahil olduğunu bildirmiştir. Bkz. Tosun, s.38-39, 41.

⁷¹ Akkayan Yıldırım, s.5; Arslanlı, s.12; Ateş (Eser), s.61; Ayiter, 45; Erel (Fikir), s.55; Gökyayla, s.74; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.34; Öztrak, s.17-18; Tekinalp (Hukuk), s.114.

'görüntüler dizisi' oluşturur⁷². Tekinalp, kanun hükmünün lafzından hareketle sinema eserlerinin sayma yöntemiyle belirlendiğini diğer bir ifadeyle *numerus clausus* ilkesine tabi olduğu sonucuna ulaşmıştır⁷³.

Aksi görüşte olan Tosun'a göre, madde lafzına bakmadan önce kanun gerekçesine bakılmalıdır. Tosun, 5'inci maddeye teknolojik gelişmelere koşut yeni yaratımları kapsayacak geniş bir içerik getirilmek istendiği, Tekinalp'in 'gibi' kelimesinin sadece sinema eserleri için kullanıldığı şeklindeki görüşünün uluslararası sözleşmeler ve kanun gerekçesi ile bağdaşmadığı, sinema eserleri bakımından 'birbiriyle ilişkili görüntülerin hareketli dizisi olma' kıstasının temel alınması gerektiği, öyleyse FSEK m.5'te sayılan eser türlerinin *numerus clausus* ilkesine tabi olmadığı sonucuna ulaşmıştır⁷⁴.

2. Sahibinin Hususiyetini Taşıma Şartı

Hususiyet kavramı uluslararası sözleşmelerde tanımlanmamış, bu husus üye ülkelerin iç hukuklarındaki yoruma bırakılmıştır. Veri tabanları ve gelişen teknolojinin getirdiği yeni yaratımların artmasıyla Kıta Avrupası hukukunda hususiyet kavramına yaklaşım eskisine oranla daha genel ve kapsayıcı bir hal almaktadır⁷⁵.

Sonraki konularda, sinema eserlerinde aranan hususiyet kavramının daha iyi anlaşılması bakımından, burada, m.1/B'de ifade edilen '*sahibinin hususiyetini taşıma*' şartına ilişkin öğretici görüşlerine değinmek yararlı olacaktır.

Hirsch, eserin yaratıcı bir fikri çaba ürünü olması ve herkes tarafından meydana getirilemeyecek olması gerektiğini ifade etmiştir⁷⁶.

⁷² Tekinalp (Hukuk), s.128.

⁷³ Tekinalp (Hukuk), s.126.

⁷⁴ Tosun, s.53-54; benzer görüş için bkz. Erel (Tenkit), s.534; Güneş, s.80; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.56; Kılıçoğlu, s.134.

⁷⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz Tosun, s.37-42.

⁷⁶ Hirsch, C.II, s.12.

Cahit-Orhan, hususiyeti müstakil bir çalışmanın sonucu olan, sıradan faaliyeti aşan, sahibinin şahsiyetinden doğan, az çok bağımsız bir fikri emek olarak nitelenmiş, hususiyetin varlığının uzman kişilerce belirlenmesi gerektiğini bildirmiştir⁷⁷.

Ayiter'e göre, eserlerde hususiyet az veya çok belirgin olabilir. Eserle temasa geçildiği an sahibinin anlaşıldığı eserlerde hususiyet en yüksek derecededir. Ancak hususiyetin böyle göze çarpıcı seviyede aranmaması gerekir. Buna karşın her insanda bulunan harcı alem yeteneklerle oluşturulan yaratımlar eser niteliği taşımazlar⁷⁸.

Tosun'a göre, eser ile eseri meydana getiren kişi arasındaki hususiyet ilişkisinin çok yüksek derecede aranması gerekmez. Yazara göre '*...eser sahibinin kişisel izini eserde çok katı bir şekilde aramak yerine eser sahibiyle ilişkisi kurulabilen, çok yüksek seviyede olmasa da belirli bir düzeyde yaratıcılık taşıyan eserlere eser sahibinin hususiyetini tanımak yoluyla öncelik verilmeli ve her eser tipinin niteliği de göz önüne alınarak karara varılmalıdır.*'⁷⁹

Tekinalp, hususiyeti anlatımda (üslupta) aramaktadır. Yazara göre, anlatım, sahibinin yaratıcılığını yansıtan, bireysel, öznel, yenilik gerektirmeyen ancak sıradan da olmayan, beğenilmesine gerek olmayan, kişiye özgü olma halidir. Anlatım, bilgide, dizilişte, biçimlendirmede, renklendirmede veya yorumlamada ortaya çıkar. Hususiyet şekil ve içeriğin bütününde ortaya çıkmaktadır. Hususiyetin düzeyini uzman kişiler saptayabilir⁸⁰.

Güneş, hususiyeti ortaya koyan unsurlardan birinin üslup olduğunu ifade etmiş, hususiyet konusunda '*Söz konusu ürünün eser sayılabilmesi için belli bir güzellik, kalite ve değer taşıması gereklidir. Yani, banal, sıradan herhangi bir kimsenin yapabileceği*

⁷⁷ Yargıtay 11.HD., T.11.02.2002, E.2002/8275, K.2002/8839, *Suluk/Orhan*, C.II, s.143-144.

⁷⁸ *Ayiter*, s.43-44.

⁷⁹ *Tosun*, s.37.

⁸⁰ *Tekinalp (Hukuk)*, s.105 vd.

düzeyi aşmayan çalışmaların eser olarak kabul görmesi hukuka uygun değildir. Sıradan bir ürün hususiyet taşımaz' değerlendirmesini yapmıştır⁸¹.

Ateş, hususiyetin varlığı için patent hukukunda olduğu gibi bir yeniliğin şart olmadığını, zeka, bilgi, muhakeme, el becerisi, dili kullanma yeteneği gibi hususların kişiden kişiye değiştiğini, bu kişiye özgü hususların üslubu oluşturduğunu, üslubun sanatsal kişiliği ve yaratıcılığı yansıttığını bildirmiştir. Yazar, hususiyeti üslupta, ölçüyü ise sıradan olmamakta aramaktadır. Hususiyet içerik veya şekilde ortaya çıkabilir.

Arslanlı, hususiyetin çeşitli derecelerde ortaya çıkabileceğini, hususiyetin şekilde veya içerikte oluşabileceğini, hususiyetin tayininde, önceki eserler ile karşılaştırma yapılması gerektiğini ifade etmiştir⁸².

Öztrak, hususiyeti geniş yorumlamayı tercih etmiş, sahibi tarafından müstakil bir fikri çalışma ile elde edilmiş tüm fikir ve sanat ürünlerini eser kabul etmiştir⁸³.

Erel'e göre, intihale varacak ölçüde olmaması kaydıyla eserin yaratılması sırasında önceki yaratımlardan faydalanılabilir. Bunun yanında, eser sahibinin eseri yaratırken az veya çok bağımsız bir fikri emeğinin bulunması gerekmektedir⁸⁴.

Gökyayla, fikri ürünün kendisinden önce meydana getirilmiş eserlerden nispi de olsa farklı olması ve sahibinin özelliği ile şekil alması gerektiğini ifade etmiştir⁸⁵.

Kılıçoğlu, sahibinin hususiyetini taşıma kavramını, sınav haklarında geçerli olan 'yenilik' unsuru ile eşleştirmektedir. Hususiyet unsuru bilineni tekrar etmemeyi gerektirir. Ancak tablo ya da formüller, hukukçular yönünden dava dilekçesi örnekleri,

⁸¹ Güneş, İlhami: Son Yasal Düzenlemelerle Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara 2008, s.65.

⁸² Arslanlı, s.2-9.

⁸³ Öztrak, s.16.

⁸⁴ Erel (Tenkit), s.533-534.

⁸⁵ Gökyayla, s.73.

bazı konuların anlatımı, harita çizimi gibi yaratılan eserde benzerliğin kaçınılmaz olduğu durumlar bunun istisnasını oluşturur⁸⁶.

Karahan-Suluk-Saraç-Nal, korumanın kapsamını hususiyet unsurunun belirlediğini, hususiyetin saptanmasında, anlatım (üslup) ve nispeten bağımsızlık unsuru bulunması gerektiğini, ancak, bunların yanında yaratımın bütününde serbest biçimlendirme alanına sahip olup olmadığı, genelin üzerinde bir özelliğinin bulunup bulunmadığı, amaca uygun olanın üstünde bir özelliğin bulunup bulunmadığı hususlarının da değerlendirilmesi gerekmektedir⁸⁷.

Öztañ, eserin yaratıcısının ruhundan kaynaklanan özellikler arzetmesi gerektiğini, bu sayede eserle, yığınsal üretim arasındaki farkın tespit edilebildiğini, ancak hususiyetin ortaya çıkması için bir serbesti alanı olması gerektiğini, hususiyetin en üst derecede olması gerekmediğini, asgari seviye olan yaratma seviyesinin üstüne olmasının yeterli olduğunu ifade etmektedir⁸⁸.

Akkayan Yıldırım, günümüz koşulları itibariyle, eserin klasik anlamıyla orijinal olmasının değil, '*yaratıcısına orijinal*' olması gerektiğine dikkat çekmiş, '*yaratıcısına orijinal olma*' kavramını yabancı bazı kaynaklar yardımıyla '*eserin bütünü anlamında o kimse tarafından yaratılmış olmak*' olarak açıklamıştır⁸⁹.

3. Tamamlanmamış Eserler Bakımından Koruma

Yaratımın tamamlanmamış olması halinde eser sayılıp sayılmayacağı konusuna da değinmek gerekmektedir. *Ateş*'e göre, tamamlanmamış bir yaratım, algılanabilir düzeyde somutlaşmış olması, somutlaşmış kısmın sahibinin hususiyetini az veya çok taşıması şartıyla, somut olayın özelliğine göre hukuken korunabilir bir eser sıfatını

⁸⁶ Kılıçoğlu, s.114 vd; Yargıtay 11.HD., T.21.12.2004, E.2004/2772, K.2004/12672 sayılı ilamında kopyalandığı iddia edilen dava konusu haritanın değerlendirilmesinde, iki harita arasında zorunlu benzerlikler olacağının göz önünde tutulması gerektiği ifade edilmiştir, www.kazanci.com.

⁸⁷ Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.36-37.

⁸⁸ Öztañ, s.92-98.

⁸⁹ Akkayan Yıldırım, s.4.

kazanabilecektir⁹⁰. *Tekinalp*, tamamlanmamış yaratımlar bakımından düzeltilmemiş olsa dahi kroki, taslak, müsvedde varsa, eserin var olduğunu, şayet yoksa başlangıçtan gelinen noktaya kadar olan kısmın eser sahibinin hususiyetini veya hususiyetinden izleri taşıması halinde yine eserin varlığından söz edilebileceğini ifade etmektedir⁹¹.

Kanaatimizce, tamamlanmamış bir sinema eserinin, tamamlanmış kısmın, sinema tekniği kullanılarak oluşturulması, senaryoya bağlı kalınarak ve yönetmenin katkısıyla hazırlanmış olması, sinema eseri sahiplerinden en az birinin hususiyetini taşıması ve bir materyal üzerinde tespit edilmiş olması kaydıyla FSEK m.5 korumasından yararlanması gerekmektedir.

A. Sinema Eseri Yönünden Koruma Şartları

Bir yaratımın eser sayılıp sayılmaması hususunda yukarıda açıklanan genel şartlar eser türü ne olursa olsun tüm yaratımlar bakımından geçerlilik taşımaktadır. Bu husus sinema eserleri için de geçerlidir. Ancak yaratımın sinema eseri olup olmadığının tespitinde, kaçınılmaz olarak bazı genel şartların sinema eserine mahsus olarak özelleşmesi gerekmekte, sinema sanatına mahsus ek bazı unsurların varlığı aranmaktadır.

1. Tespit Edilmiş Olma

Fikri yaratımın eser olarak korunabilmesinin ilk şartı onu yaratanın iç dünyasından ayrılarak somut olarak şekle bürünmesi ve dış dünyaya aktarılmasıdır.

Bu dışa aktarım, dil ile ifade olunan ilim ve edebiyat eserleri, sözsüz sahne sanatları veya musiki eserleri gibi kimi bazı eser türlerinde bir tespite ihtiyaç göstermezken, sinema tekniğine özgü yöntemlerle yaratılması ve bir araç yardımıyla gösterilmesi beklenen sinema eserleri yönünden aynı şeyi söylemek mümkün görünmemektedir. Diğer bir deyişle, tespit edilmiş olma her eser yönünden aranan ve

⁹⁰ Ateş (Eser), s.93-96.

⁹¹ Tekinalp (Hukuk), s.108-109.

eser yaratma olgusuna etki eden bir şart olmamakla birlikte, sinema eserinin mahiyeti gereği bu unsuru taşıması gerekmektedir.

FSEK m.1/B-a bendindeki tanımdan ve m.5'teki '*tespit edildiği materyale bakılmaksızın*' ifadesinden sinema eseri olabilmenin ilk şartının '*tespit edilme*' olgusu olduğu açıkça anlaşılmaktadır⁹².

4630 sayılı yasa ile yapılan değişiklikten sonra, filmin üzerinde tespit edildiği materyalin niteliği önemini yitirmiştir. Ancak, yapılan tespitin filmin yeniden gösterilmesine olanak sağlaması yani tekrarlanabilir olması gerekmektedir⁹³.

Televizyonda canlı yayınlanan programların yeniden yayınlanmaya uygun şekilde kaydedilmesi halinde, sinema eseri sayılma koşullarından bu '*tespit edilmiş olma*' koşulunun gerçekleştiği kabul edilmelidir⁹⁴.

Bu noktada, değinmek gerekir ki, eserler için genel olarak kabul edilmiş olan fikrin şekle bürünmeksizin korunmayacağı hususunu, salt fikrin korunmayacağı şeklindeki genel görüş ile karıştırmamak gerekmektedir⁹⁵. Salt fikrin korunmayacağı şeklinde ifade edilen görüş ile söylenmek istenen, yeterince özgünleşmemiş, herkes tarafından geliştirilebilecek, çeşitli eserlere konu olabilecek fikirlerin bir fikri mülkiyet hakkı konusu olmamasıdır⁹⁶. Buna karşın, fikir ve fikrin şekle bürünmesini kesin şekilde ayırmanın bazı tehlikeleri beraberinde getireceği gözden kaçırılmamalıdır. Bir yaratımın sadece şekli özellikleri ele alındığında, şeklin korumaya değer olmaması,

⁹² Ateş (Eser), s.59-60; Tosun, s.29.

⁹³ Erel (Fikir), 74-75; Tosun, s.67.

⁹⁴ Tosun, s.67-68.

⁹⁵ TRIPS m.9 '*Fikri mülkiyet hukuku koruması salt fikirlere, usullere, işleyiş yöntemlerine ve matematiksel kavramlara değil, ifade biçimlerine uygulanır.*'; Ateş (Eser), s.32; s.42; Beşiroğlu, s.70; Memiş, Tekin: '*Fikri Hukukta Korunan Unsur İfade mi Fikir mi?*' (İfade), Prof. Dr. Ali Güzel'e Armağan, İstanbul 2010, s.1447 vd.

⁹⁶ Memiş (İfade), s.1447; Tosun, s.30-33

istisnaen de olsa çok özgün fikirleri barındırabilecek bir fikri yaratımı koruma dışında bırakılabilecektir⁹⁷.

Memiş, sinema eserleri bakımından içerik ve formun birbirinden ayıramayacağına, sinema eserlerine bahşedilen korumanın şekil ve içerik şeklindeki suni ayırmadan değil, hususiyetten kaynaklandığına dikkat çekmektedir⁹⁸.

Belirtilen hususun bugün için en çok tartışıldığı konuların başında televizyon program formatları gelmektedir⁹⁹. Format kavramı, ilk olarak Düsseldorf Yüksek Eyalet Mahkemesi'nin 1993 tarihli bir kararı ile ortaya atılmış ve hukuk dünyasında tartışılmaya başlanmıştır¹⁰⁰. Paris 4. İstinaf Mahkemesi, 27 Mart 1998 tarihli kararı ile yarışma programı taslağını hazırlayan yaratıcının, salt fikirlerin korunmaması engelini aştığına hükmetmiştir¹⁰¹. Televizyon formatları ilerleyen bölümlerde daha detaylı bir şekilde ele alınacaktır¹⁰².

2. Birbiriyle İlişkili Hareketli Görüntüler Dizisi Olma

FSEK m.5 te yer alan sinema eserleri tanımından çıkan ikinci sonuç, sinema eserinin *'birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisi'* olma özelliğini taşıması gerektiğidir.

Gözde, kusursuz bir hareket algısını oluşturmak için bir saniyede 24 kare resmin ardı ardına gösterilmesi gerekmektedir¹⁰³. Sinema eserlerinde meydana gelen bu

⁹⁷ Tosun, s.30-33.

⁹⁸ Memiş (İfade), s.1451-1452.

⁹⁹ Arıkan, Mustafa: Fikri Mülkiyet Hukukunda Televizyon Program Formatlarının Korunması, İstanbul 2012, s.31 vd.

¹⁰⁰ Arıkan, s.12, dipnot.10.

¹⁰¹ Tosun, s.34.

¹⁰² s. 37 vd.

¹⁰³ Yaşar, Ali: Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Bakımından Televizyon Reklamlarının Hukuki Niteliği ve Televizyon Reklamları Üzerindeki Hak Sahipliği, İstanbul 2011, s.155.

yapay hareketlilik, onun, fotoğraf eserleri ve diaporitlerden ayrılmasını sağlayan en önemli özelliktir¹⁰⁴.

*Kınacıoğlu, 'Başka bir deyişle, sinema eserinde ifade aracı hareketli resimlerdir. Bunların yan yana sıralanmasıyla münferit bir resimde görülmeyen ve bulunmayan bir muhteviyatı ifade etme gücü ortaya çıkar' demektedir*¹⁰⁵.

Film, sadece görüntülerin birbiri ardına sıralanmasından oluşmaz. Sinema sanatı, statik fotoğraf sanatının aksine, görüntüleri hususiyet taşıyan bir kompozisyonla dinamik bir yapı içinde seyirciye aktarır¹⁰⁶.

Yine, hareketli görüntüler dizisinin sinema eseri sayılabilmesi için, ardı ardına sıralanan görüntülerin '*birbiriyle ilişkili*' olması aranmıştır. Buna göre, birbiriyle ilgisiz, anlatım bütünlüğü sağlamayan görüntüler dizisinin sinema eseri sayılamayacağı, böyle bir durumda sinema eserinin aşağıda anlatılacak olan '*sahibinin hususiyetini taşıma*' özelliğini de taşıyamayacağı açıktır¹⁰⁷.

3. Hususiyet (Orijinallik)

Yukarıda detaylı şekilde anlatıldığı üzere Türk Hukukuna bakıldığında, FSEK m.1/B a bendinde bir eserin '*sahibinin hususiyetini*' taşıması gerektiği ifade edilmiş, ancak hususiyet kavramının tanımı yapılmamıştır. Öğretide hususiyet çeşitli şekillerde açıklanmaya çalışılmış, fikri ürünü meydana getiren kişi ile ürün arasındaki ilişkiyi temel alan subjektif bir unsur olarak ele alınmıştır.

Sinema eserleri yönünden ise hususiyet kavramı bazı özellikler içermektedir. Bunun sebeplerinden biri, sinema eserinin çoğu zaman birden fazla sahibi bulunmasıdır. FSEK m.8 de, eser sahibi, eseri meydana getiren kişi olarak tanımlanmış, 3 üncü bentte ise '*Sinema eserlerinde; yönetmen, özgün müzik bestecisi, senaryo yazarı ve diyalog*

¹⁰⁴ Tosun, s.68.

¹⁰⁵ Kınacıoğlu, s.210-211; benzer görüş için bkz Öztan, s.146.

¹⁰⁶ Ayiter, s.62.

¹⁰⁷ Tosun, s.71.

yazarı, eserin birlikte sahibidirler. Canlandırma tekniğiyle yapılmış sinema eserlerinde, animatör de eserin birlikte sahipleri arasındadır.' denmiştir.

Sinema eserlerinin tamamında yönetmen, özgün müzik bestecisi, senaryo yazarı, diyalog yazarı ve animatör bulunması gerekmez. Ancak bir sinema eserinden bahsedebilmek için mutlaka yönetmen ve senaryo yazarının varlığı gereklidir¹⁰⁸. Yönetmen ve senaryo yazarının aynı kişi olması ihtimali dışında sinema eserlerinde daima birlikte eser sahipliği söz konusudur. Bu nedenle bir sinema eserinde aranacak hususiyet unsuru, diğer eser türlerinden farklılık arz etmektedir. Sinema eseri üzerinde aranacak hususiyet kavramı öğretide çeşitli şekillerde ifade edilmeye çalışılmıştır.

Güneş, her eserin yaratıcısından izler taşıdığını, bilgi, hayal gücü, tarz, anlatım yeteneği, söz konusu olan bir filmse kamera, çekim teknikleri gibi değişkenlerin sonucu etkilediğini ifade etmiştir¹⁰⁹.

Arslanlı ve Öztrak'a göre, her çeşit sinema eserinde senaryo, ışık, renkler vs sinema sanatına özgü teknikler aranmalı, hususiyet unsuru filmin türüne göre farklı kıstaslar ele alınarak değerlendirilmelidir¹¹⁰.

Sinema eserinin yaratılmasında elbette ki eserin sahipleri olarak yasada belirtilenlerin dışında oyuncular, kameramanlar, ışıkçı, kostümcü, montajcı, yatırımcı kişilerin de emekleri vardır. Ancak, yasada eser sahibi olarak adı sayılan senarist, diyalog yazarı, yönetmen, özgün müzik yapımcısı ve animatörün yaratıcı emekleri diğer katkı verenlere oranla öne çıkmaktadır¹¹¹.

Erel'e göre, hususiyet kavramı gerçekte sinema eserinin yaratım sürecine katılan tüm şahısların özellik taşıyan fikri yaratıcılıkları şeklinde anlaşılmalıdır¹¹².

¹⁰⁸ Tekinalp (Hukuk), s.127.

¹⁰⁹ Güneş, s.65.

¹¹⁰ Arslanlı, s.28; Öztrak, s.30-31.

¹¹¹ Gökyayla, s.104.

¹¹² Erel (Tenkit), s.539.

Tekinalp, 'sinema eseri üzerinde birlikte eser sahipliği olduğu için, hususiyet, yönetmenin -varsa- özgün müzik bestecisinin, senaryo ve diyalog yazarının hususiyetlerinin bileşkesidir' demektedir¹¹³.

Akkayan Yıldırım, hususiyet kavramını özel ve genel ölçüt ayrımına tabi tutmuş, genel ölçüt uyarınca senaryo, ışık düzeni, renk ayarları, reji ve kamera çalışmaları, çekim planları gibi sinema sanatına özgü tekniklerin sahibinin hususiyeti katılarak kullanılmış olmasını, özel ölçüt uyarınca ise filmin dahil olduğu türün (edebi, öğretici, bilimsel, teknik vs.) özelliklerini yansıttığı olmasını aramıştır¹¹⁴.

Sinema eserlerinde birden çok kişinin eser sahipliği söz konusu olduğuna göre, eserde hususiyet unsurunun bulunup bulunmadığının, bu eser sahiplerinin her biri bakımından ayrı ayrı mı aranacağı açıklığa kavuşturulması gereken noktalardan birini oluşturmaktadır.

Kanımızca, sinema eseri üzerinde her bir eser sahibi yönünden ayrı ayrı hususiyet şartının gerçekleşmesi gerektiğini söylemek, eserin korumasını zayıflatacak, eser üzerinde yaratıcı emek sahibi olup, hususiyet koşulunu sağlayan diğer eser sahiplerinin haklarını ortadan kaldıracak bir sonuç yaratacaktır. Kaldı ki, ortak eser üzerindeki yaratıcı emeği birbirinden ayırtmak oldukça zordur. Bu nedenle, eser üzerinde FSEK'te sayılan sinema eseri sahiplerinden birinin dahi hususiyeti tespit edilebiliyorsa, hususiyet şartının gerçekleştiği, bu yöndeki yorumun FSEK'in lafzına da ruhuna da uygun olduğu şeklindeki öğreti görüşüne katılmak gerekmiştir¹¹⁵.

Bu bölümde üzerinde durulması gereken konulardan biri de, filmde kullanılan sinema tekniğinin hususiyet kavramına etkisidir. Hususiyet kavramı değerlendirilirken, yapılan çekimlerdeki özellikler, renk ve ışık seçimi, sahnelerin tasarlanması gibi sinema eserine has teknik özellikler de göz önüne alınarak bir sonuca varılmalıdır¹¹⁶.

¹¹³ Tekinalp (Hukuk), s.127.

¹¹⁴ Akkayan Yıldırım, s.8.

¹¹⁵ Tosun, s.75.

¹¹⁶ Erel (Tenkit), s.540; Tosun, s.77.

Hususiyet kavramı değerlendirilirken, filmin konusunun bu unsur üzerinde bir etkiye sahip olup olmadığı düşünülebilir. FSEK m.5'te yer alan sinema eseri türlerinin örnek niteliğinde olduğu, sinema eserlerinin *numerus clausus* ilkesine tabi olmadığı kabul edildiğinde, filmin konusunun, eser niteliğinin tespitinde yeri olmadığı sonucuna ulaşılır. Ancak, hususiyet kavramının değerlendirilmesinde, filmin ait olduğu türün özelliklerinin dikkate alınması, filmin ait olduğu türdeki diğer yaratımların incelenerek bir sonuca varılması akla uygun bir yorum¹¹⁷ olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özellikle, filmin konusunun kamu düzenine ya da ahlaka aykırı olarak nitelendirilmesi ve bu nitelendirme sonunda sansüre uğraması veya filme ilişkin yapılan sözleşmelerin geçersiz sayılması gibi hususlar, filmin, sinema eseri niteliğine doğrudan etki etmemektedir. FSEK in sinema eseri olma şartlarını taşıyan yaratımlar, örneğin konusu itibariyle pornografik filmler, kamu düzeni ya da genel ahlaka aykırılık nedeniyle uğradıkları kısıtlamalara bakılmaksızın eser sayılırlar¹¹⁸.

4. Senaryo ve Yönetim

FSEK m.8'de yönetmen, özgün müzik bestecisi, senarist, diyalog yazarı ve animatör eserin birlikte sahipleri olarak sayılmıştır. 'Sinema eseri' başlıklı m.5'te ise eser sahiplerine yer verilmemiş ancak sinema eserinin '*sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisi*' olduğu ifade edilmiştir.

FSEK m.8'de, eser sahipleri arasında bir ayrım yapılmadığı görülmektedir. Ancak, m.5'teki '*sesli veya sessiz*' ifadesinden, bir filmin özgün müzik ve diyalog olmaksızın da yani '*sessiz*' film şeklinde yapılabileceği anlaşılmaktadır. Bu durumda, bir filmin yapımında özgün müzik bestecisi ve diyalog yazarı olmaması, o filmin sinema eseri kategorisinde sayılmasına engel teşkil etmeyecektir.

Buna karşın, bir filmde yönetim ve senaryonun olmaması düşünülemez. Yönetmen, daha önce de ifade edildiği gibi bir sinema filminde, genel mizansenin

¹¹⁷ Erel (Fikir), s.74; Tosun, 82.

¹¹⁸ Arslanlı, s.4; Ateş (Eser), s.31-32; Ayiter, s.42, 107; Erel (Tenkit), s.535; Gökyayla, s.67; Hirsch, C.II, s.67-68; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.39-41; Öztan, s.87-89; Tekinalp (Hukuk), s.127; Tosun, s.30-34, 81.

oluşturulması, oyuncu yönetimi, senaryo ve diyalogların görüntüye aktarılması, ışık ve görüntü düzeni gibi tüm unsurları bütüncül bir bakış açısı ile bir araya getirerek filmi ortaya çıkarma işlemini üstlenen kişidir. Bu itibarla, filmin belkemiğini oluşturmaktadır. Senarist ise, filmin konusunu, şayet varsa karakterlerini yaratan, filmin hangi sırayla, nelere dikkat edilerek, nasıl çekileceği konusunda yaratıcı emeğini ortaya koyan kişidir. Görüleceği üzere, yönetmen ve senarist diğer eser sahiplerine oranla filmin yaratımında daha temel bir işleve sahiptir.

Tekinalp, bir sinema eserinde yönetmen ve senaristin bulunmasının bir zorunluluk olduğunu ifade etmektedir¹¹⁹.

Tosun ise, bir filmde yönetmen dışında senaristin de bulunmasının bir zorunluluk olarak kabul edilebilmesini, senaryo kavramının '*film çekilirken izlenecek yolların bulunduğu kaynak*' şeklinde geniş yorumlanması şartına bağlamakta, aksi halde sadece yönetmenin varlığının sinema eseri sayılmanın bu şartını gerçekleştireceğine vurgu yapmaktadır¹²⁰.

Beşiroğlu, yaratımın sinema sanatının ilke ve esaslarına uygun biçimde düzenlenmesi ve sinema eserinin doğumu için senaryonun varlığını zorunlu saymaktadır¹²¹.

Karahan-Suluk-Saraç-Nal'a göre sinema eserleri yönünden belirli bir çekim tekniği kullanılması gerekmediği gibi, yönetmen ve senaryonun bulunması da gerekmez¹²².

¹¹⁹ Yazar, sinema eseri olmanın şartlarını kanunda belirtilen eser sahiplerinin var olması, yönetmen ve senaryonun bulunması, hususiyet şartının bulunması ve FSEK m.5 te sayılan kategorilerden birine girme olmak üzere dört başlıkta saymıştır. İlk şart olarak sayılan, eser sahibinin var olması hususunda, sahihsiz eser olamayacağını, anonim eserlerin sahihsiz eser değil, sahibi belirsiz eser anlamına geldiğini ifade etmiştir *Tekinalp (Hukuk)*, s.127; *Tekinalp*'in anılan görüşü *Tosun* tarafından '*Burada sahihsiz bir filmin, sinema eseri olarak sayılamayacağı belirtilmektedir*' şeklinde yorumlanmıştır *Tosun*, s.84.

¹²⁰ *Tosun*, s.86.

¹²¹ *Beşiroğlu*, s.106.

¹²² *Karahan/Suluk/Saraç/Nal*, s.56.

Suluk-Orhan, 'Sinema filmleri, bir senaryonun, heyecan uyandıran bir konunun filme alınmasıyla meydana getirilir' demektedir¹²³. İfadede bir sinema eserinde senaryonun bulunması zorunluluğuna işaret edilmektedir. Ancak, bir yaratımın eser vasfına sahip olup olmadığı belirlenirken, fikrin korunmayacağı şeklindeki genel ilkenin yanında ve bizim de katıldığımız öğretilerdeki yaygın görüşe göre sinema eserleri de dahil olmak üzere, eserlerde yenilik, amaç, ele alınan konu, kalite, eser sahibinin şahsi özellikleri, esere yapılan yatırım, yaratımın oluşturulması için yapılan yatırım, iktisadi elverişlilik, kamu düzeni ya da genel ahlaka aykırı olması önem taşımamaktadır¹²⁴. Bu nedenle ifadedeki '*heyecan uyandıran*' şeklindeki tanıma katılmamız mümkün olmamıştır.

Sonuç olarak, müzik ve diyaloglar olmaksızın sinema eseri yaratmak mümkün olmasına karşın, senaryo ve yönetimi bulunmayan bir film FSEK korumasından yararlanamayacaktır. Sinema eserlerine özgü hususiyetin zayıf seviyede arandığı bir doğa belgeselinde dahi, senaryo ve yönetimin bulunması gerektiği, aksi halde, filme yansımaları beklenen hususiyetin asgari seviyede dahi oluşmayacağı düşünülmektedir. Sinema eserinde bulunması gerektiği ifade edilen senaryodan kasıt yazılı bir metin değildir. Senaryo, filmin konusunu, hangi sırayla, nelere dikkat edilerek, nasıl çekileceğini belirleyen yaratıcı emek olarak anlaşılmalıdır. Kanımızca bu emek, yönetim fonksiyonunda olduğu gibi filmin çekilmesi ile eş zamanlı olarak ortaya çıkabilir.

VIII. Sinema Eserlerinin Öğretilerdeki Tartışmalı Alt Türleri

FSEK m.5 te sinema eserleri, '*her nevi bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler veya sinema filmleri*' olmak üzere *numerus clauses* ilkesine tabi olmaksızın örnekleme yoluyla sayılmış bulunmaktadır.

¹²³ Suluk/Orhan, C.II, s.225.

¹²⁴ Arslanlı, s.4; Ateş (Eser), s.31-32; Ayiter, s.42; Erel (Tenkit), s.535; Gökyayla, s.67; Hirsch, C.II, s.67-68; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.39-41; Öztan, s.87-89; Tekinalp (Hukuk), s.127; Tosun, s.30-34;

Bir yaratımın sinema eseri sayılıp sayılmadığı hususu, ait olduğu türe bakılarak değil, sinema eseri olarak korunma şartlarını taşıyıp taşımadığına bakılarak tespit edilebilmektedir.

Televizyon programları, bilgisayar oyunları, multimedya eserler gibi yaratımların FSEK kapsamında korunup korunamayacağı, korunacaklarsa hukuki niteliklerinin ne olacağı konusunda öğretilerde farklı görüşler yer almaktadır.

A. Televizyon Programları

Bugün sinema filmlerinin yanında, televizyonda yayına mahsus yapılmış filmler, dizi filmler, belgeseller, önceden kaydedilmiş tiyatro oyunları, yarışma ve eğlence programları, haber ve tartışma programları, futbol maçları, müzik videoları gibi pek çok program, televizyonlarda yayınlanmaktadır. Bunların FSEK m.5 kapsamında korunabilir eserler olup olmadığı hususu karşımıza çıkmaktadır.

Akkayan Yıldırım, sinema eserleri ile televizyon eserlerinin farklı kavramlar olduğunu, hareketli resimlerin bir ekran üzerine yansımaları ile ortaya çıkan yayının hususiyet unsurunu taşıması halinde televizyon eserinden bahsedileceğini, televizyon eserlerine sinema eserlerine ilişkin ölçütlerin uygulanabileceğini, her canlı yayının televizyon eseri olduğunu, canlı yayının unsurunun televizyon eseri ile sinema eseri arasındaki farkı belirlediğini, televizyonda yayınlanmak üzere önceden tespit edilen yaratımların sinema eseri niteliğinde olduğunu ifade etmektedir¹²⁵.

Akkayan Yıldırım'dan başka, *Can*, *Beşiroğlu*, *Kınacıoğlu* ve *Özcan*'ın da 'televizyon eserleri' kavramından bahsettiği görülür¹²⁶. Her ne kadar, öğretilerde geliştirilen bir kavram olduğu düşünülse de, yasada eser türlerinin sınırlı sayıda belirtilmiş olması, bu türler arasında televizyon eserlerinin bulunmaması nedeniyle televizyon programlarının sinema eserlerinden bağımsız bir eser türü olarak kabulü

¹²⁵ *Akkayan Yıldırım*, s.10.

¹²⁶ *Beşiroğlu*, s.109; *Can*, Mustafa Erdem: 'Radyo ve Televizyon Yayınları Üzerindeki Fikri Haklar', AÜHFĐ, 1999, C.48, S.1-4, s.308-309; *Kınacıoğlu*, s.214; *Özcan*, s.150-151.

kanımızca mümkün değildir. Ancak, televizyon programları şartları varsa sinema eserleri türü içinde bir alt grup olarak değerlendirilebilir¹²⁷.

Sinema eseri olma şartlarını daha önce, (a) tespit edilmiş olma, (b) birbiriyle ilişkili görüntüler dizisi olma, (c) hususiyet, (d) senaryo ve yönetime sahip olma şeklinde ifade etmiştik.

Yukarıda televizyon programlarına konu olabilecek yaratımlar bakımından genellikle tespit edilmiş olma¹²⁸ ve birbiriyle ilişkili görüntüler dizisi olma şartlarının gerçekleştiği düşüncesindeyiz¹²⁹.

Televizyon programları yönünden asıl soru hususiyet ve senaryo ve yönetime sahip olma şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğidir.

Hususiyet şartı değerlendirilirken, her televizyon programında aynı seviyede hususiyet aranması doğru bir yaklaşım olmayacaktır¹³⁰. Hususiyet şartının programın türüne göre değerlendirilmesi gerekir.

Aşağıda, televizyon filmleri gibi, sinema eseri olma şartlarının değerlendirilmesi bakımından, öncelikle gösterimi sinema salonlarında yapılan, sonrasında ise farklı materyaller üzerine aktarılarak televizyonlarda da yayınlanabilen geleneksel anlamdaki sinema filmlerinden farkı olmayan yaratımlardan¹³¹ ziyade hukuki niteliği tartışmalı olan televizyon programı türlerine ve öğretide tartışmalı konulara değinilecektir.

¹²⁷ Ayiter, s.64; Erel (Tenkit), s.541-542; Gökyayla, s.106; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.57; Kılıçoğlu, s.135-136.

¹²⁸ Tespit edilmiş olan yaratımın yeniden gösterilmeye olanak sağlaması yani tekrarlanabilir olması gerekmektedir. Televizyon programı canlı yayınlanıyor olsa bile bu şartı taşıdığı kabulü gerekmektedir. Çünkü, Radyo ve Televizyon Yayınlarının Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (RG., 17.04.2003, sy.25082) in 39/3 fıkrası '*Yayın kuruluşları yaptıkları her yayının bandını bir yıl muhafazaya mecburdur.*' hükmünü içermektedir.

¹²⁹ Benzer görüş için Bkz. Tosun, s.152-156.

¹³⁰ Tosun, s.151.

¹³¹ Tosun, s.158.

1. Diziler

Televizyon dizisi, televizyonun yayın akışı içinde birbirini izleyen bölümlerden oluşan ve genellikle her bir bölümü düzenli zaman aralıkları ile gösterilen filmlerdir¹³².

Televizyon dizilerinin, sinema filmleri veya televizyon filmlerden en belirgin farkı olan birden fazla bölümler halinde yayınlanması, kendini, sinema eseri olma şartlarından olan sahibinin hususiyetini taşıma kavramının değerlendirilmesinde göstermektedir.

Yargıtay 11. HD. T.03.02.2006, E.2005/354, K.2006/915 sayılı kararında konuyu şöyle değerlendirmiştir: *'Bazı hallerde, eser tamamlanmamış olsa bile şayet belli bir düzeye gelmiş ve sahibinin hususiyetini taşıyorsa, bu takdirde FSEK 1/B. ve 5. maddesi anlamında 'eser' olarak kabul edileceğinden eser sahiplerinden olan yönetmen de telif ücretine hak kazanacaktır. O halde, bilirkişilerin sıfatı itibariyle açıklanan hususlarda ek mütalaa istenilerek, davacının çekimlerini yaptığı ve tamamlanmamış olan üçüncü bölüm incelenerek belli bir düzeye gelip gelmediği ve bu düzey itibariyle yönetmen davacının hususiyetini taşıyıp taşımadığı saptandıktan sonra bu bölüm için telif ücretine hükmedilmesi gereklidir.'*¹³³

Tosun'a göre, bir televizyon dizisinin her bir bölümü kendi içinde tutarlı bir bütünü oluşturuyor, hususiyet şartını da taşıyorsa ayrı bir sinema eseri sayılmalıdır. Bu husus, uygulamada televizyon dizilerinin çok seri ve uzun süre boyunca çekilmesinin oluşturduğu sorunların önüne geçebileceği gibi, eserin hususiyet taşıyıp taşımadığının tespiti için tüm bölümlerin çekilip bitirilmiş olmasının beklenmesi eseri korumasız bırakabilecektir. Şayet bölümler tek başına hususiyet şartını taşımıyorsa, ancak bu durumda bütün üzerinde inceleme yapılmalı, her bir bölüm bütünün parçası olarak kabul edilmelidir¹³⁴.

¹³² Tosun, s.158.

¹³³ Tosun, s.160-161.

¹³⁴ Tosun, s.163-164, 267-268.

Televizyon dizileri, sinema eseri olma şartlarından olma senaryo ve yönetime sahip olma şartını da taşımaktadır.

Televizyon dizilerinin her bir bölüm bakımından değerlendirilerek, sinema eseri olma şartlarını taşıması halinde, o bölüm bakımından FSEK m.5 korumasından yararlanacağı kabulü gerekir¹³⁵. Bu tespitin her bir bölüm bakımından değil de yaratımın bütününde yapılabildiği durumlarda da anılan korumanın sağlanması gerektiği yönündeki görüşe katılmaktayız.

2. Formatlar

Format, birden çok bölümden oluşan bir televizyon programının, adı, konusu, içeriği, teknik detayları, dekor ve sahne özellikleri, sunucu, yarışmacı, izleyici gibi unsurların özellikleri ve programa katkısı, akışı, programda kullanılacak müzik ve sloganların¹³⁶ önceden belirlenmek suretiyle oluşturulmuş ve tekrarlanabilme özelliğine sahip taslağıdır¹³⁷. Tekrarlanma özelliğine sahip olmayan unsurlar format kavramına dahil değildirler¹³⁸.

Daha çok yarışma ve eğlence programları ile gündeme gelen format kavramı, özellikle yayımlanarak ilgi gören programların başka versiyonlarının diğer kanallarda ve ülkelerde gösterilmeye başlamasıyla bazı uyumsuzluklara neden olmaktadır.

Bu uyumsuzlukların çözümü için öncelikle format kavramının hukuki niteliğini yapmak, formata dayalı televizyon programlarının sinema eseri sayılıp sayılmayacağına irdelenmesi gerekmektedir.

¹³⁵ Tosun, s.161.

¹³⁶ Tosun, eskiden '*Kim 500 Milyar İster*' adıyla şu sıralar ise '*Kim Milyoner Olmak İster*' adıyla piyasaya sürülen yarışmada, sıkça sorulmaları nedeniyle '*Emin misiniz?*', '*Son kararınız mı?*' sorularının bu yarışmanın sloganı haline geldiğini, bunun da formatın bir parçası olduğunu ifade etmektedir, s.195, dipnot.188.

¹³⁷ Arıkan, s.13-14; Çolak, Uğur: '*Televizyon Program Formatlarının Korunması*', Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi (FMR), 2004/3, s.13-14, 23-24; Tosun, s.173.

¹³⁸ Arıkan, s.13.

senaryo tanımıyla dahi tam anlamıyla örtüşmemektedir. Bunun en önemli nedeni aynı format üzerinde hazırlandığı için söz konusu televizyon programlarının her bölümünün az çok birbirine benzemesidir. Anılan benzerliğe rağmen her bölümde yer alan konuşmaların değişmesi, önceden belirlenmiş bir metnin olmaması, kişilerin kendi inisiyatifleriyle doğaçlamaya dayanarak gerçekleştirdikleri konuşmalar senaryo kavramından uzaklaşılmasına neden olmaktadır¹⁴³. Yazar, bir sinema eserinde diyalogların bulunması zorunluluğuna değil, format kavramının, FSEK m.2 kapsamında ilim ve edebiyat eserleri kategorisine giren ve bu şekilde bağımsız olarak korunması mümkün olan senaryodan farklı yönüne vurgu yapmaktadır¹⁴⁴.

Tekinalp ise, formatların şartları varsa ilim ve edebiyat eseri sayılacağını bildirmiştir¹⁴⁵.

Senaryosu bulunmayan bir yaratımın sinema eseri sayılması mümkün olamayacağı için, senaryosu bulunmayan formatlar bakımından hususiyet unsurunun ayrıca tartışılmasına gerek kalmamaktadır.

Ancak sinema eseri sayılmanın zorunlu unsurlarının her yaratım için ayrı ayrı ele alınması gerektiğini, bir formatın senaryosunun bulunmadığı şeklindeki bir görüşün peşinen kabul edilmesinin doğru olmadığını bu noktada hatırlatmak gerekmektedir.

Formatların Türk Hukukuna göre koruma kapsamı ise yaratımın eser sayılıp sayılmamasına göre farklı yorumlanmaktadır. FSEK korumasından yararlanmak için genel kurala başvurmak gerekmektedir. Buna göre yaratımın FSEK'te sayılan eser türlerinden birine girmesi ve sahibinin hususiyetini taşıması gerekmektedir. FSEK'te düzenlenen ilim ve edebiyat eserleri, musiki eserleri, güzel sanat eserleri, sinema eserleri ve işleme eserlerden oluşan eser türleri düşünüldüğünde, formatların, en yakın tür olan ilim ve edebiyat eserleri kategorisine dahil olup olmadığı akıllara gelmektedir. FSEK m.2 de *'herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler'* in ilim ve edebiyat eserleri içinde sayıldığı görülmektedir.

¹⁴³ Tosun, s.178.

¹⁴⁴ Tosun, s.178

¹⁴⁵ Tekinalp (Hukuk), s.110.

Yargıtay 11. HD. T.25.10.2004, 1281/10333 sayılı kararında¹⁴⁶, formatların FSEK korumasından yararlanıp yararlanamayacağı, yararlanamazsa haksız rekabet hükümlerinden yararlanıp yararlanamayacağı konularını ele almıştır. Dava ile ilgili olarak alınan bilirkişi raporunda, *Yasaman*, formatların FSEK korumasından yararlanabilmesi için somutlaşmış olması, FSEK te sayılan eser kategorilerinden birine girmesi ve sahibinin hususiyetini taşıması gerektiğini ifade etmiştir. Yazara göre, formatların her bir bölümün ortak özelliklerini ele alan yazılı şekli, somutlaşma şartını yerine getirmek için yeterli değildir. Bu şartı taşısa bile formatlar, eser türleri içerisinde en yakın olarak ilim ve edebiyat eserleri içinde değerlendirilebilecek, ancak, formatlar edebi özellikten yoksun oldukları gibi, programın kendisinden bağımsız mevcudiyetleri nedeniyle sinema eseri de sayılmayacaklardır¹⁴⁷.

Güneş, hususiyet taşıyan formatların sinema eseri veya başka kategoride değerlendirilerek korunacağını, bu konuya açıklık getirecek şekilde yasaya bir hüküm koymanın faydalı olacağını, formatın FSEK kapsamında korunmasa dahi haksız rekabet hükümleri gereğince korunabileceğini bildirmiştir¹⁴⁸.

Formatlar konusunda günümüzde sıkça karşılaşılan diğer bir uygulama ise '*sit-com*' denilen, genellikle başka ülkelerde gösterilen ve ilgi gören komedi dizilerinin formatlarının kullanılması ile diziler oluşturulmasıdır. Bu dizilerde karakterler ve olaylar bir format şeklinde alınmasına karşın, yeniden senaryo yazılmaktadır. Bu özelliği nedeniyle, senaryosu olmayan diğer formatlardan ayrılmaktadır. Bu durumda bir işleme eserden ziyade, diğer özelliklerini de taşıması kaydıyla bir sinema eserinden bahsetmek mümkün olabilecektir¹⁴⁹.

¹⁴⁶ www.kazanci.com.

¹⁴⁷ *Yasaman, Hamdi*: Fikri ve Smai Mülkiyet Hukuku Fikir ve Sanat Eserleri Endüstriyel Tasarımlar Patentler ile ilgili Makaleler Hukuki Mütalaalar Bilirkişi Raporları, İstanbul 2006, s.162 vd.

¹⁴⁸ *Güneş*, s.84.

¹⁴⁹ *Tosun*, s.191-192.

Yargıtay 11. HD., T.31.10.2000, E.2000/6049, K.2000/8439 K. sayılı ilamında bir dönem yayınlanan 'Televole' adlı magazin program formatının FSEK m.5 kapsamında eser sayılması ve eser sahiplerinin saptanması gerektiği ifade edilmiştir¹⁵⁰.

Yargıtay 11.HD., T.05.04.2005, E.2004/6612, K.2005/3278 sayılı ilamı ile program formatlarının eser sayılmaması nedeniyle görevsizlik kararı veren ihtisas mahkemesi kararını bozmuştur¹⁵¹.

'Mahkeme kararında, televizyonda yayınlanan program formatlarının ve bu bağlamda dava konusu yarışma programı formatının eser sayılmaması, görevsizlik kararına dayanak yapılmış ise de 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 4630 sayılı yasa ile değişik 5 nci maddesine göre "Sinema eserleri, her nevi bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler veya sinema filmleri gibi, tespit edildiği materyale bakılmaksızın, elektronik veya mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisidir." denilmek suretiyle, görüntülü eserlerden hangi tür programların eser sayılacağı hususuna da açıklık getirilmiş olup, bu tür programlar normatif ve tahdidi olarak sınırlandırılmamıştır. Buna göre, program yayın formatlarının da anılan yasa kapsamında eser sayılması ve korunmasının gerektiği kabul edilmelidir. Nitekim Dairemizce verilen 2000/6049-8439 ve 2004/1281-10333¹⁵² sayılı ilamlarda da program formatları, anılan yasa kapsamında değerlendirilmiştir.

Öte yandan, iddia ve savunmaya göre, dava konusu uyumsuzluğun esasının çözümü, formatın eser sayılıp sayılmayacağı ve kopyalanan unsurların esasen programın bizzat kendisinin mi formatının mı olduğu noktasında toplandığına göre, davaya konu program formatının yasanın aradığı anlamda eser sayılmaması

¹⁵⁰ www.kazanci.com.

¹⁵¹ FMR, 2005/2, s.156-158.

¹⁵² www.kazanci.com, İlamda konunun özline ilişkin bir değerlendirme yapılmamış olup, dava konusu olayda bilirkişi incelemesi yapılması gereğine dikkat çekilmiştir.

*olasılığında bile, bu hususun tartışılmasının, eser konusunda ihtisas mahkemesi olan, Fikri ve Sınai Haklar Mahkemesi'nce yapılması gerekir.*¹⁵³,

Belirtilen Yargıtay kararı *Yasaman* tarafından eleştirilmiş, televizyon formatlarının FSEK kapsamında değil, belirli bir ekonomik değere sahip ve fikri çaba ile meydana getirilmiş formatlar yönünden genel hükümler çerçevesinde haksız rekabet kurumu içinde korunabileceğine dikkat çekmiştir¹⁵⁴.

Yargıtay'ın da televizyon program formatlarının eser olarak korunabileceği yönünde kararları bulunmakla birlikte, kararların, genellikle uyuşmazlığın somut olay bazında ve bilirkişi görüşü alınarak yerel mahkeme tarafından çözülmesine ilişkin olduğu görülmektedir¹⁵⁵.

3. Haber Programları

Günlük olaylar hakkında haber ve bilgi veren bu programlar, öne çıkan gerçeklik olgusu nedeniyle belgesel filmlere yakın dururlar¹⁵⁶.

Sinema eseri olma şartlarını taşıma bakımından değerlendirildiğinde, haber programlarının genellikle, tespit edilmiş olma ve birbiriyle ilişkili görüntüler dizisi olma, yönetmene sahip bulunma koşullarını taşıdığı görülür.

Haber programlarında daha sıklıkla karşılaşılan durum, canlı yayınlara yer verilmesidir. Televizyonda canlı yayınlanan programların yeniden yayınlanmaya uygun şekilde kaydedilmesi halinde, sinema eseri sayılma koşullarından '*tespit edilmiş olma*' koşulunun gerçekleştiği kabul edilmelidir¹⁵⁷.

Haber programları yönünden asıl üzerinde durulması gereken yön, senaryoya sahip olup olmadığı ile hususiyet şartını taşıyıp taşımadığıdır.

¹⁵³ www.kazanci.com.

¹⁵⁴ *Yasaman*, s.163.

¹⁵⁵ Yargıtay 11.HD. T.29.06.1997, 2583/4897; T.12.10.1998, 3971/6445; T.21.09.2004, 12452/8678; T.25.10.2004, 1281/10333; T.05.04.2005, 6612/3278, *Suluk/Orhan*, C.II, s.130-134.

¹⁵⁶ *Tosun*, s.198.

¹⁵⁷ *Tosun*, s.67-68.

Haber programları, günlük olayların kamuya iletilmesinden ibaret olduğundan, hususiyet unsurunun en çok zayıfladığı televizyon programları arasındadır. Ancak, haberlerin ve haber sırasının seçilmesi, haberlerin hangi görüntü, müzik ve metin eşliğinde aktarılacağı hususunun belirlenmesi, hususiyeti etkileyen yönler olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine de, yönetmenin olanakları diğer televizyon programlarına oranla oldukça kısıtlıdır¹⁵⁸.

Buna karşın, haber niteliğinde, röportaj içeren programlar ile tartışma programları hususiyet unsurunun daha güçlü ortaya çıktığı haber programları arasında görülmektedir. Bu tür programlarda kişilerin belirlenmesi, kişilere yöneltilecek soruların, görüntülerin seçilmesi ve sıralanması gerekeceğinden, yönetmen bakımından hususiyetin ortaya çıkabileceği alan da genişlemektedir.

Konuya senaryoya sahip bulunma unsuru açısından yaklaşıldığında ise farklı bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Haber programında, haberlere eşlik eden metinlerin yanı sıra, sunucunun bir canlı yayına bağlanma esnasında yaşananlar, röportaj içeren programlarda röportajın yapıldığı kişinin vereceği cevaplar, tartışma programlarında programa katılan kişilerin ifadelerinin yarattığı doğaçlama durum, programın bir senaryo üzerinden yürütülmesini olanaklı kılmamaktadır¹⁵⁹.

Haber programı, yönetim unsurunu taşısa dahi, genellikle senaryoya sahip bulunma unsurunu taşımadığından FSEK kapsamında değil de, şartları varsa TTK haksız rekabet hükümleri kapsamında korunabilecektir¹⁶⁰.

Şartlarını taşıması nedeniyle FSEK m.5 kapsamında sinema eseri kabul edilebilen haber programlarında, kuşkusuz ki eser sahiplerinden biri de programın jenerik müziklerini yaratan özgün müzik bestecisi olacaktır¹⁶¹.

¹⁵⁸ Tosun, s.200.

¹⁵⁹ Tosun, s.201-202.

¹⁶⁰ Tosun, s.203.

¹⁶¹ Tosun, s.200.

B. Reklam Filmleri

3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun¹⁶²,un 4756 sayılı kanunla¹⁶³ değişik 3 üncü maddesinde *reklam, 'Bir ürün veya hizmetin alım, satım veya kiralanmasını geliştirmek, bir amaç veya düşünceyi yaymak veya reklamcının istediği başka etkileri oluşturmak amacıyla, ücret veya benzer bir karşılık ile iletim zamanında reklamcıya tahsis edilen kamuya yönelik duyurular'* olarak tanımlanmıştır.

6112 sayılı Radyo Ve Televizyonların Kuruluş Ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un¹⁶⁴ 3 üncü maddesinde *radyo ve televizyon reklamı 'Taşınmazlar, hak ve yükümlülükler dâhil olmak üzere mal veya hizmetlerin teminini teşvik etmek, bir amaç veya düşünceyi yaymak veya başka etkileri oluşturmak amacıyla ticaret, iş, zanaat veya bir meslekle bağlantılı gerçek ve tüzel kişi tarafından, bir ücret veya benzeri bir karşılıkla yapılan her türlü duyuru veya öz tanıtım yayını'* şeklinde tanımlanmıştır.

Günümüzde gelişen reklam sektörü ve çekilen reklam filmlerinde toplum tarafından belirli bir bilinirliğe sahip kişi, karakter ve imajların kullanılması bazı hukuki uyumsuzlukları beraberinde getirmektedir. Bu uyumsuzlukların çözümünde reklam filmlerini FSEK bakımından korunup korunmayacağı, korunacaksa hangi eser kategorisinde korunacağı değerlendirilmesi gereken yönlerden biridir.

Öğretide, genel görüş, reklam filmlerinin şartları varsa FSEK kapsamında korunacağı yönündedir¹⁶⁵.

Kaya, reklamların fikri bir çaba ürünü olması nedeniyle FSEK kapsamında korunması gereğine yer vermekte, hatta reklamların ayrı bir eser kategorisinde korunması görüşünü ileri sürmektedir¹⁶⁶.

¹⁶² RG., 13.04.1994, sy.21911.

¹⁶³ RG., 21.05.2002, sy.24761, Radyo Ve Televizyonların Kuruluş Ve Yayınları Hakkında Kanun, Basın Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu İle Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.

¹⁶⁴ RG., 15.02.2011, sy.27863.

¹⁶⁵ Tekinalp (Hukuk), s.112-113, 128; Yaşar, s.47-48, 57 vd.

Reklam filmleri FSEK’te düzenlenen eser türlerinden en çok sinema eserleri ile ilgili görünmektedir. Bu nedenle reklam filmlerinin, sinema eserleri kategorisinde korunup korunamayacağı hususu irdelenecektir.

Bir reklam filminin¹⁶⁷ sinema eserleri kapsamında korunup korunmayacağıın tespiti, sinema eseri sayılma şartlarını taşıyıp taşıyamamasına göre değerlendirilecektir. Reklam filmleri, genellikle, sinema filmleri için aranan, tespit edilmiş olma, birbiriyle ilişkili görüntüler dizisi olma, senaryo ve yönetime sahip olma şartlarını taşımakla birlikte, burada tespiti gerekli asıl husus, filmin eser sahiplerinden birinin hususiyetini taşıyıp taşımadığıdır¹⁶⁸.

FSEK m.8’de yönetmen, özgün müzik bestecisi, senaryo yazarı, diyalog yazarı ve animatörün sinema eserlerinin birlikte sahibi olduğu bildirilmiştir. Yaratılan reklam filmlerinde, genellikle, senarist ve yönetmenin hususiyeti gözlenmekle birlikte, filme özgün müzik bestecisi, diyalog yazarı veya animatörden birinin hususiyet katmış olması da bu şartın sağlanmasına yetecektir¹⁶⁹.

Tosun’a göre, reklam filmlerinin, sinema eserlerine özgü unsurları taşıyıp taşıyamaması yönünden özellikle hususiyet ve filme alınıştaki özellikler ve tercihlere bakılarak değerlendirme yapılması gerekmektedir¹⁷⁰.

Uygulamada reklam filmlerinin hukuki mahiyetinin tartışılmasından ziyade, hak sahibinden izin alınmadan kullanılan müzik eserleri ya da filmde yer alan icracı sanatçıların talepleri nedeniyle uyumsuzluk yaşandığı görülmektedir. Bundan başka reklam filmleri ile ilgili karşılaşılan uyumsuzluk türlerinden biri, sinema eserlerinin

¹⁶⁶ Kaya, Aslan: *Reklamın Fikri Mülkiyet Hukuku İçindeki Yeri*, Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı, İstanbul 2002, C.I, s.461 vd.

¹⁶⁷ Reklam filmleri genellikle bir reklam ajansına gelen sipariş üzerine, reklam ajansında çalışan kişilerce oluşturulmaktadır. Yargıtay 11.HD., T.16.09.2003, E.2003/2922, K.2003/3957 sayılı ilamında reklam ajansı ile yapılan bu sözleşmelerin eser sözleşmesi olduğu ifade edilmiştir, www.kazanci.com.tr.

¹⁶⁸ *Tosun*, s.214-216.

¹⁶⁹ *Tosun*, s.215-217; *Yaşar*, s.152-154.

¹⁷⁰ *Tosun*, s.217.

senaryosunda yer alan karakterlerin ya da diyaloglarda yer alan ifadelerin reklam filmlerinde kullanılması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yargıtay bir dönem TRT-1 de yayınlanarak ilgiyle izlenen *'Bizimkiler'* adlı dizide yer alan *'Horozcu Katil'* tiplemesinin diyaloglarında kullanılan bazı sözcüklerin, bir reklam filminde aynen kullanılması nedeniyle açılan davada, senaryo ile yaratılan karakter eser niteliğinde olmadığından FSEK m.68'deki üç katı tazminata hükmedilemeyeceğine karar vermiştir. Ancak aynı kararda, belirtilen olayda, FSEK m.83 ve TTK m.56 ve devamında yer alan haksız rekabet hükümlerinin uygulama alanı bulabileceği, müteceviz bir gelir elde etmemiş dahi olsa, mali hak sahibinin TTK m.58 uyarınca devir ya da lisans yoluyla elde edebileceği muhtemel gelire göre maddi tazminata hükmedilebileceğini hüküm altına almıştır¹⁷¹.

C. Belgesel Filmler

Belgesel film sektörünün giderek geliştiği günümüzde tüm gün belgesel yayını yapan televizyon kanallarına artık sıkça rastlanmaktadır. Sinema salonlarının teşhir alanlarında da sıkça belgesel film afişleri göze çarpmaktadır.

Belgesel filmler, geçmişte yaşamış kişi ve gerçekleşmiş olayların canlandırılması, doğal yaşamın ele alınması veya henüz gerçekleşmemekle birlikte bilimsel veriler ile bunların tahmini sonuçlarını ortaya koyan kurgular gibi pek çok farklı türde hazırlanmaktadır.

Belgesel filmler, kuşkusuz ki FSEK 5'inci maddede yer alan *'bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler'* ifadesi içinde yerini bulmaktadır. Belgesel filmlerin sinema eseri sayılıp sayılmayacağını hususiyet ile senaryo ve yönetime sahip olma şartlarının gerçekleşip gerçekleşmemesi belirleyecektir.

¹⁷¹ Suluk/Orhan, C.II, s.32-33, Yargıtay 11.HD., 22.10.1996, 6796/7173.

Tosun'a göre, belgesel bir filmin FSEK'e göre sinema eseri sayılıp sayılmayacağı hususu incelenirken, bir sinema filmine oranla, belgesel ile eser sahibi/sahipleri arasındaki aidiyet bağının çok güçlü aranmaması gerekir¹⁷².

Yargıtay, bir kararında, '*Mavi Derinliğin Sırları*' adlı belgeseli eser olarak değerlendirmiş, yerel mahkemenin eser sahiplerinin FSEK m.68'e dayanan üç katına kadar tazminat talepleri ile FSEK m.70'e dayalı manevi tazminat taleplerini kabul eden kararını onamıştır¹⁷³.

Belgesel filmlerin bazı türlerinde, örneğin doğal yaşamın aktarılışında, yönetmen, geleneksel anlamda filmlere oranla daha dar bir hareket alanına sahip olabilir. Buna rağmen, yönetmenin, filmi oluşturan görüntülerin alınmasındaki teknik, onların bir araya getirilmesindeki seçim ve zamanlama bakımından sahip olduğu belirleyici etkisi devam etmektedir¹⁷⁴.

Canlandırma ve diyalogların olduğu kimi belgesel filmlerde, senaryonun olup olmadığını tespit etmek, diğer bazı türlere oranla daha kolaydır. Ancak, senaryonun çalışmamızın başında verdiğimiz '*bir filmin konusunu, şayet varsa karakterlerini ve bunlar arasındaki diyalogları içeren iskelet*' şeklindeki tanımından yola çıkarak, oyunculuk ve diyalogların olmadığı bir doğa belgeselinin dahi senaryoya sahip olabileceği düşünülmektedir.

Tosun, özellikle doğa belgesellerinde, iklimsel ve coğrafi bazı zorluklar nedeniyle senaryoda zorunlu bazı değişiklikler yapılması yoluna gidildiğinde bu hususun filmin senaryoya sahip olma özelliğini ortadan kaldırmayacağını ifade etmektedir¹⁷⁵.

¹⁷² *Tosun*, s.168.

¹⁷³ Yargıtay 11.HD., 06.03.2000, 863/1762, www.kazanci.com.

¹⁷⁴ *Tosun*, s.169.

¹⁷⁵ *Tosun*, s.171.

Öğretideki genel görüş, hususiyet taşıyan belgesel filmlerin sinema eseri sayılacağı yönündedir¹⁷⁶.

D. Futbol Maçları

Bugün bütün yayın akışı spor müsabakalarından özellikle de futbol maçlarından oluşan televizyon kanalları bulunmaktadır. Futbol maçlarının televizyonlarda gösterilmesi nedeniyle, genellikle, bu maçlara ilişkin görüntülerin izinsiz olarak yayınlanmasından doğan uyuşmazlıklara rastlanmaktadır.

Bu uyuşmazlıklar yönünden, futbol maçlarının hukuki mahiyetinin ve FSEK bakımından eser korumasına sahip olup olmadıklarının tespiti gereklidir.

Çalışmamız itibariyle futbol maçlarının en yakın olduğu eser kategorisi olan sinema eseri olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususu ele alınacaktır. Futbol maçları, FSEK m.5'te yer alan '*günlük olayların tespit eden filmler*' içinde düşütülebilecektir.

Sinema eseri olma şartlarını taşıma bakımından değerlendirildiğinde, maç görüntülerinin, canlı olarak yayınlanan maçlar da dahil olmak üzere tespit edilmiş olma ve birbiriyle ilişkili görüntüler dizisi olma unsurlarını taşıdığı görülür. Ancak diğer şartlar olan hususiyet ile senaryo ve yönetime sahip bulunma unsurlarını taşımadıkları için sinema eseri olarak kabul edilmeleri mümkün görülmemektedir¹⁷⁷.

Tosun, futbol maçlarının hususiyet unsurunun değerlendirilmesinde, '*Bir futbol maçı da kaydedilirken belli açı teknikleriyle çekilebilir, birden çok kamera kullanılabilir. Ancak burada eser sahibinin ışığı sahnenin ruhuna uygun olarak ayarlaması, yakın planları ya da geniş planları aynı amaçla kullanması veya belli ses ya da görsel efektler kullanarak filmi orijinal kılacak noktaları belirlemesi gibi bir husus var olmayacaktır.*' şeklinde görüş bildirmiştir. Yazar, hareketlerin daha önceden belirlenmiş olması kaydıyla kamera ve ışık ayarlamalarının yapılabildiği, basketbol, buz pateni veya su balesi gibi şov amacıyla yapılabilecek sporlar bakımından senaryo ve

¹⁷⁶ Tekinalp (Hukuk), s.128.

¹⁷⁷ Ayiter, s.63-64; Öztan, s.151; Tosun, s.224.

yönetimden bahsedilebileceği, hususiyet unsurunun da gerçekleşebileceği konusuna dikkat çekmektedir¹⁷⁸.

Yasaman, futbol maçlarının eser niteliğine ilişkin olarak görüş bildirdiği bir bilirkişi raporunda futbol maçlarını öncelikle FSEK m.2/2'de yer alan '*rakstar, koreografi, pandomimalar ve benzeri sözsüz sahne eserleri*' dahilinde değerlendirmiş ancak futbol maçlarının ani gelişimi ve tekrarlanma özelliğinden yoksun oluşu nedeniyle bu eser türünde kabul edilmesinin mümkün olmadığı sonucuna varmıştır. Bu kez FSEK m.5'te yer alan '*günlük olayları tespit eden filmler*' yönünden değerlendirme yapan yazar, ne derece geniş yorumlanırsa yorumlansın, futbol maçlarının, kanunda belirtilen anlamda sahiplerinin olmaması, senaryo ve yönetiminin olmaması, hususiyet unsurunun bulunmaması yönlerinden sinema eseri sayılamayacağını ifade etmektedir. '*Futbol maçlarını tespit eden filmler 'yayın' olarak korunurlar; ayrıca bunlara FSEK m.84 de uygulanabilir*'¹⁷⁹.

Güneş, eser koşullarını taşımamaları ve tekrarlanamadıkları için spor müsabakalarının eser olarak korunamadıklarını ancak yayın hakkını devralan kuruluşların bu yayın üzerinde bağlantılı hak sahibi olduklarını bildirmektedir¹⁸⁰.

Kılıçoğlu'na göre ise, spor karşılaşmaları günlük olayları tespit eden filmler kapsamında sinema eseridir¹⁸¹.

Bu konuda Yargıtay'ın bazı kararları olduğu görülmektedir.

Yargıtay 11. HD. T.28.06.1999, E.1999/4188, K.1999/5854 sayılı¹⁸² ve T.24.01.2002, E.2001/8470, K.2002/452 sayılı¹⁸³ ilamlarında, izinsiz olarak futbol lig

¹⁷⁸ Tosun, s.224.

¹⁷⁹ Yasaman, s.215.

¹⁸⁰ Güneş, s.81.

¹⁸¹ Kılıçoğlu, s.135.

¹⁸² Suluk/Orhan, C.II, s.455; Tosun, kararda davalı müteceviz televizyon kanalının eyleminin, yayın hakkı sahibi davacı televizyon kanalının FSEK m.25'te düzenlenen yayma hakkını ihlal ettiği şeklindeki gerekçesini eleştirmektedir. Yazar, m.25 ile eser sahibinin umuma iletim hakkının düzenlendiğini, bu haktan söz edebilmek için öncelikle FSEK kapsamında korunan bir eserin varlığından bahsetmek

maçlarına ilişkin görüntülerin televizyonda yayını FSEK'ten doğan hakların ihlali olarak niteleyen yerel mahkeme kararlarını onamış, ancak kararda görüntülerin FSEK kapsamında bir eser olarak kabul edilip edilmediği ile hangi hakkın ihlal edildiği hususunda görüş bildirmemiştir.

Yargıtay 11. HD., T.23.12.2005, E.2005/13440, K.2005/12765 sayılı ilamında görüşünü değiştirmiş, kararda, futbol maçlarının günlük olayları tespit eden filmler olmakla birlikte eser sayılması için sahibinin hususiyetini taşıması gerektiği, yayın ve görüntü yönetmeni, kameraman, naklen yayını gerçekleştiren teknik personel vs teknik ekiple gerçekleştirilen naklen yayın faaliyetinin futbol maçının görüntü ve yayın kalitesi amacına yönelik bir çalışma kapsamında olduğu, bu kişilerin o sırada oynanmakta olan futbol maçı yayını üzerinde herhangi bir hakimiyet ve etkisinin bulunmadığı, bu nedenle, bir futbol maçının naklen yayınında hususiyetin şartının ve dolayısıyla eser sahipliğinden söz edilemeyeceği, futbol maçları üzerinde radyo-televizyon kuruluşlarının FSEK m.80/1-C bendi gereğince komşu hak sahibi olduğu ve bu hakkın ihlalden söz edilebileceği ifade edilmiştir¹⁸⁴.

Tosun, anılan Yargıtay kararındaki görüşe katılmakta, futbol maçlarının ancak televizyon kuruluşunun yayın hakları kapsamında veya şartları varsa TTK haksız rekabet hükümleri gereğince korunabileceğini dile getirmektedir¹⁸⁵.

Konu ile ilgili olarak son olarak futbol maçlarının izinsiz yayını konusunda Anayasa Mahkemesi'nin T.06.01.2011, E.2010/19, K.2011/5 sayılı kararına¹⁸⁶ da değinmek gerekmektedir. 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun'un¹⁸⁷ m.13/4 maddesinde '*Futbol müsabakası yayınlarının, TFF tarafından belirlenen usul ve esaslar dışında haksız ve yetkisiz olarak radyo, televizyon,*

gerektiğini, m.25'te düzenlenen eser sahibinin umuma iletim hakkı ile m.80/1-C bendinde yer alan radyo-televizyonların yayınları üzerindeki haklarının karıştırılmaması gerektiğini ifade etmektedir, *Tosun*, s. 223-225.

¹⁸³ Suluk/Orhan, C.II, s.163; www.kazanci.com.

¹⁸⁴ Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, Yıl.2, S.5, s.162; *Tosun*, s.225-226.

¹⁸⁵ *Tosun*, s.228.

¹⁸⁶ RG. 26.02.2011, sy.27858, www.kazanci.com.

¹⁸⁷ RG. 16.05.2009, sy.27230, www.kazanci.com.

internet veya herhangi bir yayın veya iletişim aracıyla canlı veya banttan yayınlanması, çoğaltılması, dağıtılması, satılması, izlenmesi veya izletilmesi halinde, TFF'nin veya yayıncı kuruluşun şikayeti üzerine 5/12/1951 tarihli ve 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 71 inci maddesindeki cezai hükümler uygulanır. ' şeklindeki hüküm yer almakta idi. Hükümdeki 'TFF tarafından belirlenen usul ve esaslar dışında' şeklindeki ifade, suçu oluşturan eylemin belirlenmesini TFF'nin takdirine bırakmış olması nedeniyle Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasa'nın 2'inci ve 38'inci maddesi ile güvence altına alınmış olan 'suçta ve cezada kamunilik' ilkesine aykırı bulunarak iptal edilmiş bulunmaktadır.

E. Müzik Klipleri

Bütün yayın akışı müzik kliplerinden oluşan yayın kuruluşları bugün herkesin bilgisi dahilindedir. Bu nedenle, müzik kliplerinin sinema eseri olup olmadığı konusunu ele almak gerekmektedir.

Müzik klibi, müzik eserinin ilk tespiti yapıldıktan sonra, bu tespit üzerine çekilen senaryolu veya senaryosuz görüntüleri ifade etmektedir¹⁸⁸.

Tekinalp, esas ögesinin müzik olması, müziği yorumlayan hareketlerin tek başlarına anlamsız olması nedeniyle, müziğe eşlik eden hareketlerden oluşan klipleri müzik eseri olarak nitелеmekte, müzik kliplerinin çok ender durumlarda sinema eseri olabileceğini ifade etmektedir¹⁸⁹. *Güneş*, müzik kliplerinin genellikle müziğe göre bağımsız olmadığını bildirmektedir¹⁹⁰.

Tosun ise müzik kliplerini sinema eserleri türünde değerlendirmektedir¹⁹¹.

Musiki eserleri FSEK m.3 te '*her nevi sözlü ve sözsüz besteler*' olarak tanımlanmaktadır.

¹⁸⁸ Erel (Fikir), s.65.

¹⁸⁹ Tekinalp (Hukuk), s.124.

¹⁹⁰ Güneş, s.84.

¹⁹¹ Tosun, s.203-212.

Sinema eserleri ise daha önce de yer verildiği üzere FSEK m.5 te '*her nevi bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler veya sinema filmleri gibi, tespit edildiği materyale bakılmaksızın, elektronik veya mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisi*' şeklinde tanımlanmıştır.

Bize göre müzik kliplerinin, müzik eserine bağımlı olan yönü esas itibariyle süresidir. Bunun ötesinde, müzik klibini oluşturan görüntülerin, temeldeki müzik eserinin ritmine veya anlatımına uygun olma zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu sadece genel bir izleyici beklentisidir. Ancak, günümüzde, temeldeki müzik eserine yön verecek nitelikte bağımsızlaşabilen ve bu şekilde izleyicinin müzik eseri ile ilgili algısını değiştirebilecek nitelikte müzik kliplerinin yaratıldığı görülebilmektedir.

Müzik eserleri ile sinema eserlerinin kanundaki tanımlarına bakıldığında, sinema eserlerinin *numerus clauses* kuralına tabi olmayıp, her nevi tespiti içerebilen, tespit edildiği materyale bakılmayan, sesli veya sessiz olabilen, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisi şeklindeki ifadesi, bize göre müzik kliplerini sinema eserlerine yaklaştırmaktadır.

Bu nedenle, bu bölümde müzik kliplerinin sinema eseri olabilme ihtimali üzerinde durulacaktır. Müzik klipleri de, sinema eseri sayılma unsurlarını taşıyıp taşımamasına bakılarak ele alınacaktır.

Buna göre, müzik klipleri, tespit edilmiş olma, birbiriyle ilişkili görüntüler dizisi olma, hususiyet, senaryo ve yönetime sahip olma şartlarını taşımaya elverişlidir.

Müzik kliplerinin, müzik eserinin süresine eşit uzunluğu konusunda *Tosun* '*...süreleri itibariyle müzik videlarının özellikle kısa metrajlı sinema filmleriyle benzer nitelikleri haiz olduğundan dolayı hususiyetin tespitinde değişik bir ölçütten yararlanılması gerektiğini düşünülmemektedir...*' şeklinde görüşünü ifade etmiştir¹⁹².

Bilindiği gibi, sinema eserlerinin FSEK m.5'te bulunan tanımında, '*...sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisi...*' ifadesine yer verilmiştir.

¹⁹² Tosun, s.204.

Kanunun açık ifadesi karşısında, müzik kliplerinin zorunlu olarak sesli olması hususu, diğer şartları taşıması kaydıyla, yaratımın sinema eseri olma niteliğini etkilemeyecektir.

Tosun'a göre, hususiyet şartını haiz olan, senaryo ve buna uygun çekilmiş bir filmin, müzik eşlik etmeksizin de korunabilir olması gerekmektedir¹⁹³.

Karahan-Suluk-Saraç-Nal, m.5 şartları varsa müzik kliplerinin görüntülerinin eser olarak korunabileceğini bildirmektedir¹⁹⁴.

Müzik klipleri ile ilgili olarak ele alınması gereken diğer bir konu ise müzik kliplerinin işlenme eser olarak kabul edilip edilemeyeceği hususudur.

Erel, bir müzik klibinin sinema eseri veya işlenme eser kategorisinde yapılacak değerlendirmesinde eserin yaratıcısının iradesinin rol oynadığını, eser sahibi açık veya örtülü bir irade ortaya koymuşsa, bu irade hilafına eseri, eser türlerinden birine sokmanın doğru olmayacağını ifade etmiş, görsel öge olmadan müzik eserlerinin korunabilmesine karşın, müzik olmadan görsel ögenin korunamamasından dolayı, kliplerin müzik eserinden işlenerek yaratılmış bir eser olamayacağını sözlerine eklemiştir¹⁹⁵. Uyuşmazlığa konu olan eserlerin hukuki tasnifi ile koruma sınırlarının belirlenmesi, eser sahibinden başka kişileri de etkileyebilecek bir husustur. Kanımızca eserin hangi eser kategorisinde olduğu hususu, sahibinin iradesinden çok birlikişilerce tayin edilmesi ve mahkemeler tarafından karara bağlanması gereken bir konudur¹⁹⁶.

Tosun, bir eserin FSEK m.6 ya göre işleme eser kabul edilebilmesi için işleyenin hususiyetini taşıması gerektiğini, diğer unsurları taşısa bile hususiyet şartını taşınamaması halinde bir eserin sinema eseri olarak da korunamayacağını, diğer bir deyişle, hususiyet şartını taşımayan yaratımların işlenme eser olarak da sinema eseri

¹⁹³ *Tosun*, s.205.

¹⁹⁴ *Karahan/Suluk/Saraç/Nal*, s.34.

¹⁹⁵ *Erel (Fikir)*, s.66-67.

¹⁹⁶ *Ateş (Eser)*, s.90-92; Yazar, bir ressamın iradesi dışında boya tenekesine çarpması sonucu tuvalde oluşan farklı durumu örnek vermiş, eser sahibinin iradesine bakılmasını zorunlu kılan bazı istisnai durumlar olabileceğini ifade etmiştir.

olarak da korunamayacağını, bu yaratımların şartları varsa TTK haksız rekabet hükümleri ile korunabileceğini dile getirmektedir¹⁹⁷.

Müzik klbinin sinema eseri sayıldığı hallerde, müzik eseri sahibi, sinema eseri üzerinde, özgün müzik sahibi sıfatıyla, diğer eser sahipleri ile birlikte elbirliği halinde eser sahibi olabilecektir¹⁹⁸.

F. Multimedya Eserler

Tekinalp, *multimedya* kavramını bilgi ve verilerin, bilgisayar programlarının desteğiyle işlenmesi, şekillendirilmesi, renklendirilmesi, seslendirilmesi ve iletilmesine ilişkin bir teknik olarak açıklamış, kavramı *çokluortamlı iletim* ifadesi ile tanımlamıştır¹⁹⁹. *Güneş*, *çoklu ortam* olarak ifade ettiği *multimedya* kavramını, görüntü, metin, resim, fotoğraf, grafik gibi hukuken korunabilen unsurların bir araya gelmesiyle ortaya çıkan ürün olarak tanımlamıştır²⁰⁰. *Ateş*, metin, ses, görüntü veya bunların bileşiminden oluşan iletişim formlarının (multimedya), bilgisayar ekranı, CD çalar veya benzeri araçlarla insan idrakine sunulabildiğini ifade etmektedir²⁰¹.

Özellikle internet web siteleri, interaktif²⁰² bilgisayar oyunları ve CD Rom'lar sinema eserlerini içerebilecek özellikleri yönüyle öne çıkan multimedya uygulamaları arasında yer almaktadır²⁰³.

FSEK'te yer alan eser türleri içinde her ne kadar multimedya eserler adında bir eser türü bulunmasa da, öğretilerde multimedya uygulamaları ile ortaya çıkan yaratımlar bu kavram ile ifade edilmektedir²⁰⁴.

¹⁹⁷ Tosun, s.209-210.

¹⁹⁸ Tosun, s.211

¹⁹⁹ Tekinalp (Hukuk), s.130.

²⁰⁰ Güneş, s.72.

²⁰¹ Ateş (Eser), s.111.

²⁰² 'Etkileşimli' anlamındadır, www.tdkterim.gov.tr/bts.

²⁰³ Tosun, s.229-230.

Tosun, multimedya eserleri, 'içerisinde birçok eser tipine ilişkin özellikler barındıracak şekilde farklı elemanların bir araya gelmesiyle oluşturulmuş yaratımlar' olarak nitelemiştir²⁰⁵, 'Louvre Müzesini, bu müzenin içerisinde yer alan eserleri de göstererek tanıtan, bunu müzik ve değişik görsel malzemeler gibi bir takım farklı unsurlar eşliğinde yansıtan bir internet web sitesi ya da bir CD rom'²⁰⁶u bu yaratımlara örnek olarak göstermiştir.

Öğretide bazı yazarlar internet web sitelerini FSEK m.6/1-11'de *'Belli bir maksada göre ve hususi plan dahilinde verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi sonucu ortaya çıkan ve bir araç ile okunabilen veya diğer biçimdeki veri tabanları'* kapsamında değerlendirmiştir²⁰⁷. Başka bazı yazarlar ise hükmün devamındaki *'Ancak, burada sağlanan koruma, veri tabanı içinde bulunan veri ve materyalin korunması için genişletilemez'* ifadesi nedeniyle, hükmün internet web sitesini oluşturan diğer yaratımları kapsamadığı bu nedenle bu değerlendirmenin yeterli olmadığını, hakkaniyete uygun sonuçlar vermediğini haklı olarak ifade etmektedirler²⁰⁸.

Güneş, bilgisayar oyunları gibi ekranda korunmaya değer görüntüler meydana getiren multimedya ürünlerin sinema eseri(m.5) olarak korunacağını, buna karşın görüntüleri kontrol eden yazılımın ise bilgisayar programı(m.2) olarak korunacağını ileri sürmektedir²⁰⁹.

Multimedya uygulamalarının özellikle sinema eserlerini içerebilmeye uygun olan internet web siteleri, interaktif bilgisayar oyunları ve CD Rom'lar yönünden FSEK m.5 kapsamında değerlendirilmesi düşünülebilecektir. Bu uygulamalar sinema eseri olma şartlarından tespit edilmiş olma şartını taşımaktadırlar.

²⁰⁴ *Tekinalp, multimedya eserlerin FSEK kapsamında eser sayılması gerektiği ve multimedya eserlerin büyük kısmının işleme eser olduğu görüşünü ileri sürmektedir, Tekinalp (Hukuk), s.132; Tosun, s.228, dipnot.273.*

²⁰⁵ *Tosun, s.239.*

²⁰⁶ *Tosun, s.229.*

²⁰⁷ *Türkekul, Erdem: İnternet Ortamında Fikir ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri İnternet ve Hukuk, İstanbul 2004, s.584.*

²⁰⁸ *Tosun, s.240.*

²⁰⁹ *Güneş, s.72-73.*

Tespit edilmiş olma unsuru genellikle tüm multimedya uygulamalarında gerçekleşse de, birbiriyle ilişkili görüntüler dizisi olma şartı yönünden aynı husus geçerli olmamaktadır. Hareketli görüntüler dizisi olma unsurunu, bir sinema filmi derecesinde sağlayabilen multimedya uygulamaları sınırlı sayıdadır²¹⁰.

Kuşkusuz multimedya eserlerin, sinema eseri sayılabilmesi için hususiyet unsurunu da taşıması gerekir.

Tosun, özellikle interaktif özellik taşıyan multimedya eserlerde, kişilerin uygulamaya katılımlarının hususiyet unsuruna etkisi konusunda 'İnteraktiflik unsuru, bu yaratımların eser sahibinin hususiyetini taşıyıp taşımadıkları konusunda tek başına belirleyici olamaz. Her ne kadar bir bilgisayar oyununda, bu oyunu oynayan kişinin hamlelerine göre bir akış oluşacaksa da, oynayan kişinin izleyeceği tüm yollar eseri yaratan kişilerin öngörmüş olduğu yollardır. Bu anlamda yaratımı oluşturan kişilerin bu ihtimalleri de düşünmüş olduklarını kabul etmek, interaktif özelliğin bilinçli olarak bu kişilerce yaratıldığını fark etmek gerekmektedir. Bu nedenle eser sahibinin hususiyetinin varlığı, bu unsurdan bağımsız olarak ele alınmalıdır.' demektedir²¹¹. Yazar, örneğin bilgisayar oyununun başlangıcından bitişine kadar tüm hamlelerin önceden belirlenmiş olması nedeniyle, bir senaryo ve yönetime haiz olma unsurunu taşımaya elverişli olabileceğini, ancak multimedya eserler yönünden, asıl sorunun bu senarist ve yönetmenin hususiyetinin ortaya çıkmasında olduğunu, sonuç olarak bu uygulamalar yönünden birbiriyle ilişkili görüntüler dizisi olma ve hususiyet unsurlarının öne çıktığını vurgulamaktadır²¹².

Tekinalp'e göre 'Video oyunları bir bilgisayar programına dayanırlar ancak saf bilgisayar programı olarak değerlendirilip korunamazlar. Bir video oyunu somut olayın özellikleri haklı gösterdiği takdirde sinema eseri sayılabilir veya bilgisayar programına ilişkin korumadan kıyasen yararlanabilir.'²¹³

²¹⁰ Tosun, s.241.

²¹¹ Tosun, s.242.

²¹² Tosun, s.242-243.

²¹³ Tekinalp (Hukuk), s.110.

*Suluk-Orhan'a göre ise, 'Video oyunları kural olarak bilgisayar programı olarak korunur. Çünkü bunlar programa dayalı olup, fotoğraf karelerinden oluşmadığı için sinema eseri değildir. Ancak çizgi filmler(animasyon), sinema eseri olarak korunur.'*²¹⁴,

Mülga 3257 sayılı kanun döneminde verilmiş Danıştay 10. Dairesi'nin T.27.04.1994, E.1992/4550, K.1994/1856 sayılı ilamı şu şekildedir:

'Bir bilgisayar diliyle ifade olunan ve bilgisayar sisteminin diğer bileşenleri ve kullanıcıları ile birlikte çalışması ve iletişimi işlevini üstlenen bilgisayar programları; program sonucunu doğuran hazırlık tasarımı çalışmalarıyla birlikte ve her biçim altındaki ifadesiyle; eğer sahibinin kendi fikri yaratım anlamında özgün ise Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 2/1.maddesi kapsamında ilim ve edebiyat eseri olarak korunacaktır. Bu şekilde koruma altına alınan eserler, programın herhangi bir elemanına temel oluşturan fikirler değil bunların bilgisayar programı olarak ifadeleridir.

*Diğer taraftan, bir sanayi ve sanat dalı olan Türk Sineması ve Türk müzik sanatı ürünlerinin teşvik edilmesi yanında; eserlerin yapılması, denetlenmesi, dağıtılması, gösterilmesi, icrası ve bu işlemlerden doğan telif, gösterim ve icrası haklarının korunmasına ilişkin esas ve usulleri de kapsayan 3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu'nun 3.maddesiyle; 5846 sayılı Yasada belirlenen ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri dahilindeki fikir ve sanat ürünleri hareketli veya sesli olması ve film, video, ses taşıyıcıları ve benzerleri üzerine kaydedilmiş olması şartıyla, bu kanun kapsamında ayrıca koruma altına alınmıştır.'*²¹⁵,

Karahan/Suluk/Saraç/Nal, multimedya yaratımın özelliklerinin tespitinin önem arzettiğini, yaratımın, şartları varsa, FSEK kapsamında bilgisayar programları (m.2/1-

²¹⁴ Suluk/Orhan, C.II, s.253.

²¹⁵ www.kazanci.com.

1), sinema eserleri (m.5) veya veri tabanları (m.6/1-11) kapsamında eser olarak korunabileceğini ifade etmektedir²¹⁶.

Kanımızca, tespit edilmiş olma, birbiriyle ilişkili görüntüler dizisi olma, senaryo ve yönetime sahip bulunma, eser sahiplerinden birinin hususiyetini taşıma unsurlarını taşıyan bir multimedya yaratım, animasyon sinema eserlerine oldukça yakınlaşmaktadır. Belirtilen şartlara haiz bir multimedya yaratım, FSEK m.5 korumasından yararlanmalı, FSEK korumasına tabi olamayacak yaratımlar bakımından ise şartları varsa TTK haksız rekabet hükümlerine gidilmelidir.

IX. Sinema Eserlerinin Diğer Eser Türleri ile Olan İlişkisi

Günümüzde bazı sinema eserlerine ait senaryoların bağımsız olarak yaratıldığı, bazılarının ise FSEK'te düzenlenen diğer eser türlerinden yararlanılarak meydana getirildiği görülmektedir. Sinemaya uyarlanan eserlerin önemli bir kısmını edebiyat ve müzik eserleri oluşturmaktadır.

Bağımsız olarak oluşturulan senaryolar, senaryo taslakları, FSEK m.2'de sözle veya yazıyla ifade olunan ilim ve edebiyat eseri olarak korunabilmektedir²¹⁷. Başka eser türlerinden yararlanılarak oluşturulan senaryoların hukuki mahiyeti ise değerlendirilmesi gereken konulardan biridir²¹⁸.

FSEK m.6/1 de işlenme eserler '*Diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip de bu esere nispetle müstakil olmayan ve aşağıda başlıcaları yazılı fikir ve sanat mahsulleri*' şeklinde tanımlanmış, devamında işlenme eserler *numerus clauses* ilkesine tabi olmaksızın örnekleme yoluyla sayılmıştır. Maddede 11 bent halinde sayılan işlenme eserlerden biri de, 3 üncü bentte sayılan '*Musiki, güzel sanatlar, ilim ve edebiyat eserlerinin film haline sokulması veya filme alınmaya ve radyo ve televizyon ile yayıma müsait bir şekle sokulması*' yoluyla oluşan işlenme eserlerdir.

²¹⁶ Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.57; Tosun, s.244.

²¹⁷ Akkayan Yıldırım, s.9; Öztan, s.149; Tosun, s.54.

²¹⁸ Tosun, s.54.

Bir filmin, musiki, güzel sanatlar ya da ilim ve edebiyat eseri haline dönüştürülmesi de mümkündür. Bu durumda da işlenme eserden bahsedilebilecektir²¹⁹.

FSEK m.5 ve m.6 birlikte ele alındığında, musiki, güzel sanatlar, ilim ve edebiyat eserlerinin film haline getirilmesi halinde, ortaya çıkan eserin sinema eseri kategorisinde mi işlenme eser kategorisinde mi korunacağı sorusu akla gelmektedir.

Musiki, güzel sanatlar, ilim ve edebiyat eserlerinin film haline getirilmesi halinde, ortaya çıkan yaratım, yararlanılan eserden bağımsız bir hal içeriyor, sinema eserine özgü diğer şartları da taşıyorsa, m.5'teki korumadan faydalanacağını ifade etmek gerekir. Buna karşın, ortaya çıkan yaratım, yararlanılan eserden bağımsız nitelik taşıyor ancak eser sahibinin hususiyetini taşıyorsa bu durumda m.6'daki korumadan yararlanılabilecektir²²⁰. Hususiyet şartını taşımak kaydıyla, siyah beyaz bir filmin renkli bir filme dönüştürülmesi veya bir sinema filminin televizyonda yayınlanmak üzere değiştirilmesi işlenme olarak kabul edilebilir²²¹.

Gerek sinema eserleri gerekse işlenme eserler bakımından sahibinin hususiyeti şartı ortak olarak aranacak şartı oluşturmaktadır. Sinema eseri ile işlenme eser arasındaki farkı, m.6'da ifade edilen bağımlı-bağımsız olma kriteri dışında, sinemanın ana unsurlarından olan yönetim, senaryo ve özgün müziğin yanı sıra, oyuncular, görüntü ve sanat yönetmeni, filmin kurgusal özellikler gibi ikincil ve tamamlayıcı unsurlar da oluşturmaktadır²²².

Bir musiki, güzel sanat ya da ilim ve edebiyat eserinin sinema filmi haline getirilmesi için öncelikle senaryoya dönüştürülmesi gerekmektedir. Senaryo, sahibinin hususiyetini taşımayıp ilim ve edebiyat eseri kategorisinde değerlendirilmez ise, bu senaryoya dayalı oluşturulan film, bir işlenme eser olmayacaktır. Bir senaryo, sahibinin hususiyetini taşımak kaydıyla, filme dönüştürülmeden önce, ilim ve edebiyat eserleri kategorisinde korunabilmektedir.

²¹⁹ Arslanlı, s.27; Ayiter, s.69; Tosun, s.56.

²²⁰ Benzer görüş için bkz. Kınacıoğlu, s.213.

²²¹ Kınacıoğlu, s.213-214.

²²² Tosun, s.56.

Bu noktada akıllara ikinci bir soru gelmektedir. Sahibinin hususiyetini taşıyan bir senaryo, ilim ve edebiyat eseri sayılmakta ise, bu durumda senaryo temel alınarak yapılan film işleme eser midir? Bu konuda öğretilerde farklı görüşler bulunmakla birlikte²²³, hakim görüş, sinema eserlerinin FSEK'te başlı başına bir eser kategorisi olarak düzenlenmiş olması, senaryonun zaten sinema eserinin bir parçası olması, sinema eserinin varlığının senaryoya sahip olma koşuluna bağlı bulunması, filmin yapılması ile ortaya senaryodan ayrı bir eser çıkmaması nedeniyle bir işleme eserden bahsedilemeyeceği yönündedir²²⁴. Belirtilen görüş, eser sahipliğinin tespitinde önemlidir. Çünkü, senaryo, sinema eserinden bağımsız düşünüldüğünde, senarist, işleme eser sahibi olarak korunur. Buna karşın, senaryo, sinema eserinin bir parçası olarak nitelendirildiğinde, bu kez senarist, sinema eseri üzerinde diğer eser sahipleri ile birlikte elbirliği şeklinde mülkiyete sahip olacaktır²²⁵.

Yargıtay HGK, 02.04.2003 tarih, 2003/4-260 E., 2003/271 K. sayılı ilamında '*Yeşilçam'da Bir Sultan*' adlı bilimsel eserin, izinsiz olarak bir belgesel dizinin ilk bölümünde kullanılması ile ilgili olarak, bilimsel eserden intihal yapıldığını, yaratımın işleme eser vasfında olduğunu, izinsiz işleme nedeniyle eylemin hukuka aykırı olduğunu hüküm altına almış bulunmaktadır²²⁶.

Bunun yanında, aynı senaryoya sahip iki ayrı film çekilmesi halinde, ortaya çıkabilecek ihtimaller üzerinde durmak gerekmektedir. Bu durumda, yukarıda izah edilen kıstaslar nazara alınarak, sonradan çekilen filmin işleme eser veya sinema eseri olup olmadığı somut olayın özelliklerine bağlı olarak değerlendirilecektir. Bu durumda senaristin, her iki filmde de eser sahibi olması mümkün olabilecektir²²⁷.

²²³ *Ayiter*'e göre musiki, güzel sanatlar, ilim ve edebiyat eserlerinin senaryo haline sokulması halinde oluşan durum 3 üncü bent kapsamında bir işleme eser olmayıp, 2 inci bent kapsamında dil ile ifade olunan eserin başka işlenmeleri söz konusudur, *Ayiter*, s.68.

²²⁴ Erel (*Fikir*), s.78 vd.; Tosun, s.59; Can, s.308.

²²⁵ Tosun, 62.

²²⁶ Tosun, s.60; www.kazanci.com. İşleme olduğu iddiasıyla tizerlerinde hak talep edilen bazı eserlere ilişkin kararlar için bkz. Yargıtay 11.HD. T.22.03.2005, E.2005/2630, K.2005/2612, Yargıtay 11. HD. T.28.02.2000, E.2000/718, K.2000/1537, Tosun, s.266-267; www.kazanci.com.

²²⁷ Tosun, s.63.

X. Zorunlu Tescil

Bu bölümde yer verilecek son konu sinema eserleri bakımından yasanın getirdiği zorunlu tescil hususudur.

FSEK koruması esasen eserin yaratılması ile *ipso iure*²²⁸ başlar. Ancak kanun koyucu, kimi eserlerin izinsiz çoğaltılmasının önüne geçebilmek üzere bazı düzenlemeler yapmış bulunmaktadır.

FSEK m.13'te yer alan *'Filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren film yapımcıları ile seslerin ilk tespitini gerçekleştiren fonogram yapımcıları, hak ihdas etmek amacı taşımaksızın, sahip oldukları hakların ihlâl edilmemesi, hak sahipliklerinin belirlenmesinde ispat kolaylığı sağlanması ve malî haklara ilişkin yararlanma yetkilerinin takip edilmesi maksadıyla, sinema ve müzik eserlerini içeren yapımlarının kayıt ve tescilini yaptırırlar.'* hükmüyle sinema eserleri, müzik eserleri ile birlikte zorunlu tescil sistemi içinde sayılmıştır.

Fikir ve Sanat Eserlerinin Kayıt ve Tescili Hakkında Yönetmelik²²⁹ m.5 *'Sinema ve müzik eserlerinde filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren film yapımcıları ile seslerin ilk tespitini gerçekleştiren fonogram yapımcıları, hak ihdas etmek amacı taşımaksızın, sahip oldukları hakların ihlâl edilmemesi, hak sahipliklerinin belirlenmesinde ispat kolaylığı sağlanması ve mali haklara ilişkin yararlanma yetkilerinin takip edilebilmesi amacıyla sinema ve müzik eserlerini içeren yapımlarının kayıt ve tescilini yaptırırlar.'* hükmünü haavidir.

Anılan hükümlerdeki kayıt ve tescil zorunluluğu, hiçbir biçimde hak doğumunun veya hakkın kullanımının ön şartı olarak anlaşılmalıdır²³⁰.

Sinema filminin kaset, CD, VCD ve DVD gibi taşıyıcı materyaller çoğaltılması halinde ise FSEK m.44 ve m.81 gereğince bu materyallerin bandrol yapıştırılmak suretiyle işaretlenmesi emredilmiştir. Kanundaki *'gibi'* ifadesi nedeniyle gelecek

²²⁸ kendiliğinden

²²⁹ RG.17.05.2006, sy.26171.

²³⁰ Gökyayla, s.145.

dönemde sayılan materyallerden farklı materyaller üzerinde çoğaltma yapılsa dahi yeni tip materyaller üzerinde de bandrol yükümlülüğü olacaktır.

Anılan tescil başvurusu Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları Genel Müdürlüğü'ne yapılmaktadır.

Yürürlükten kaldırılan²³¹ Kayıt ve Tescil Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'te²³² zorunlu tescil sisteminin eserler üzerinde herhangi bir hak doğurmayacağı, bir ispat kolaylığı sağladığı vurgulanmıştır.

²³¹ RG.17.05.2006, sy.16171.

²³² RG.14.11.2002, sy.24936.

İKİNCİ BÖLÜM

SİNEMA ESERİ SAHİPLİĞİ

I. Genel Olarak

Geleneksel anlamdaki sinema filmleri, reklam filmleri, belgesel filmler gibi pek çok farklı türde çekilebilen sinema eserleri, senarist, diyalog yazarı, özgün müzik bestecisi, yönetmen, animatör, oyuncular, ışık, kostüm, makyaj, saç tasarımcıları, yapımcı ve bunun gibi pek çok kişinin kolektif emeği ile ortaya çıkmaktadır. Pek çok kişinin katkısı ile ortaya çıkan sinema eserlerinin, eser sahiplerinin belirlenmesi ve bu sığata bağlanan hakların tespiti önem arz etmektedir.

Bern Sözleşmesi'nin 14'üncü maddesi ve WCT'nin 1'inci maddesi gereğince sinema eserlerine ilişkin eser sahipliği üye ülkelerin iç hukuk düzenlemelerine bırakılmıştır²³³.

Çalışmamızın bu bölümünde, sinema eserinin oluşturulması sürecine katkı veren eser sahiplerinin tasnifi ile bu tasnife bağlanan sonuçlara yer verilecektir.

II. Türk Hukukunda Sinema Eseri Sahipliği Kavramı

FSEK'te eser sahibi m.1/B-1-b bendinde ve m.8/1'de '*eseri meydana getiren kişi*' olarak tanımlanmıştır. FSEK'te de benimsenmiş olan ve kaynağını tabii hukukta bulan bu evrensel ilke aynı zamanda eserin sahibinin hususiyetini taşıması şartının da doğal bir sonucu olarak görülmektedir. Eserin yaratılması maddi bir fiil olup, eserin yaratılması ile eser sahipliği statüsü *ipso iure* doğar. Eser sahipliği statüsünün kazanılması için herhangi bir tasarrufta bulunmak, eserin herhangi bir makama tescil ettirilmesi gerekmemektedir²³⁴.

²³³ Kınacıoğlu, s.215.

²³⁴ Akkayan Yıldırım, s.12-13; Ateş (Eser), Mustafa: Fikri Hukukta Eser Sahipliği, Ankara 2012, s.15; Arslanlı, s.62; Ayiter, s.90, 105; Erel (Fikir), s.86; Güneş, s.93; Kılıçoğlu, s.163-164; Öztan, s.233 vd; Suluk/Orhan, C.II, s.274; Tekinalp (Hukuk), s.143, 149.

FSEK'te sinema eserlerinin sahiplerinin kimler olduğu belirlenmiş bulunmaktadır. Ancak, sinema eseri sahipleri ile eserin koruma sürelerinde geçmişten günümüze kadar yapılan değişiklikler, uygulamada halen uyumsuzlukların cereyan etmesine neden olmaktadır. Bu nedenle sinema eseri sahipleri, aşağıda bu statüye etki eden yasa değişiklikleri de ele alınarak açıklanacaktır.

A. 1995 tarihli 4110 sayılı yasa Değişikliği Öncesinde Durum

07 Haziran 1995 tarihinde 4110 sayılı yasa ile yapılan değişiklik öncesi FSEK m.8/4, sinema eseri sahipliği sıfatını, '*eseri imal ettiren*' kişiye yani eserin yapımcısına bahsetmekteydi. Sinema eserinin yaratım sürecine emek veren pek çok kişinin varlığı, eser sahipliğinin belirlenmesinde yaşanacak olan zorluklar gibi nedenlerle, o dönemde, projenin gerçekleşmesi için gerekli ekibi bir araya getiren, organizasyona ilişkin işlevleri ve mali riskleri üstlenen yapımcının sinema eseri sahibi olarak belirlenmesi bir çözüm olarak öngörülmüştür²³⁵.

Öğretide, 1995 değişikliği öncesinde eser sahipliğini yapımcıya veren kanun hükmü, aksi ispat edilemeyecek mutlak bir karine olarak değerlendirilmiştir²³⁶.

1995 yılı değişikliğine kadar olan süreçte sinema eseri üzerindeki mali hakka bağlanan koruma süresi, aleniyetten itibaren 20 yıl olarak belirlenmiş bulunmakta idi²³⁷.

B. 1995 tarihli 4110 sayılı yasa Değişikliği Sonrasında Durum

1995 tarihli 4110 sayılı yasa ile FSEK m.8/5 hükmü '*Sinematografik eserlerde yönetmen, özgün müzik bestecisi ve senaryo yazarı eserin birlikte sahibidirler. Eserin birlikte sahipleri, mali hakları, yapacakları bir sözleşmeyle ve uygun bir bedel karşılığında yapımcıya devredebilirler.*' şeklinde düzenlenmiştir²³⁸.

²³⁵ Arslanlı, s.66; Ayiter, s.97; Erel (Fikir), s.96; Tosun, s.247.

²³⁶ Arslanlı, s.67.

²³⁷ Tosun, s.253.

²³⁸ Okutan Nilsson, Gül: '*Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Tüzel Kişinin Eser Sahipliği Sorunu*', Uğur Alacakaptan'a Armağan, C.II, İstanbul 2008, s.487; Tosun, s.249.

Değişiklikle, yaratıcı emek sahiplerinin ön plana çıktığı, sinema eseri üzerindeki eser sahipliğinin, mali riskleri üstlenen yapımcıdan alınarak yaratıcı emek sahiplerine tanınmaya başlandığı görülür.

1995 yılı değişikliği ile eser üzerindeki mali hakka bağlanan koruma süresi, eserin sahibinin yaşamı boyu ve ölümünden itibaren 70 yıl olarak belirlenmiş bulunmaktadır²³⁹.

C. Mevcut Durum

2001 tarihli 4630 sayılı yasa ile yapılan değişiklikle, sinema eserleri üzerindeki eser sahipliğine ilişkin mevcut düzenlemeye kavuşulmuştur. Anılan değişiklikle, FSEK m.8/3 hükmü '*Sinema eserlerinde; yönetmen, özgün müzik bestecisi, senaryo yazarı ve diyalog yazarı, eserin birlikte sahibidirler. Canlandırma tekniğiyle yapılmış sinema eserlerinde, animatör de eserin birlikte sahipleri arasındadır.*', FSEK'in '*Eser Sahibinin Hakları ile Bağlantılı Haklar*' başlıklı m.80/3 hükmü ise, '*Bir sinema eserinde, olağan şekilde adı bulunan gerçek veya tüzel kişi aksine bir kanıt bulunmadıkça filmin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcı olarak kabul edilir.*' şeklinde düzenlenmiştir.

Değişiklik sonrası eser sahibinin mali haklarına ilişkin koruma süresi FSEK m.27/1'de '*Koruma süresi eser sahibinin yaşadığı müddetçe ve ölümünden itibaren 70 yıl devam eder. Bu süre, eser sahibinin birden fazla olması durumunda, hayatta kalan son eser sahibinin ölümünden itibaren yetmiş yıl geçmekle son bulur./ Sahibinin ölümünden sonra alenileşen eserlerde koruma süresi ölüm tarihinden sonra 70 yıldır./ 12 nci maddenin birinci fıkrasındaki hallerde koruma süresi, eserin aleniyet tarihinden sonra 70 yıldır; meğer ki eser sahibi bu sürenin bitmesinden önce adını açıklamış bulunsun./İlk eser sahibi tüzelkişi ise, koruma süresi aleniyet tarihinden itibaren 70 yıldır.*' şeklinde, bağlantılı hak sahibi sıfatına kavuşturulan yapımcılar bakımından koruma süresi ise FSEK m.82/son fıkrada '*Yapımcıların hakları, ilk tespit yapıldığı tarihten başlayarak yetmiş yıl devam eder.*' şeklinde düzenlenmiştir.

²³⁹ Tosun, s.253-254.

D. Değişiklik Sürecinin Etkileri

2001 tarihli 4630 sayılı yasa ile yapılan değişiklikle, 4110 sayılı yasa ile belirlenen sinema eseri sahiplerine, diyalog yazarı ve animatörün dahil edilmesiyle, FSEK m.8/1'de ifade bulan '*Bir eserin sahibi onu meydana getirendir*'²⁴⁰ şeklindeki temel ilkenin sinema eserleri bakımından da hukukumuza yerleştiği görülür.

1995 yılına kadar eser sahibi olarak kabul edilen film yapımcıları, 2001 yılı itibariyle bağlantılı hak sahibi olarak düzenlenmiş, ancak 1995 yılı ile 2001 yılı arasında sinema eseri üzerinde herhangi bir hak düzenlemesi içinde yer almamışlardır.

FSEK'te 1995 yılından önce sinema sahibinin yapımcı olarak belirlenmesi, koruma süresinin ise aleniyetten itibaren 20 yıl olarak belirlenmesi, 1995 yılından sonra eser sahiplerinde ve koruma süresinde yapılan değişiklik, 2001 yılında yapılan değişiklikle eser sahiplerinin mevcut şekline kavuşturulması, buna karşın, 1995 yılı ile 2001 yılları arasındaki dönem için yapımcı yönünden herhangi bir düzenleme yapılmamış olması uygulamada bazı uyuşmazlıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Uyuşmazlıklar, genellikle, 1995 yılı öncesi yapılmış sinema eserleri bakımından, eser sahibi olan yapımcıların koruma sürelerinin ölümden itibaren 70 yıla çıkıp çıkmadığı, 1995 öncesinde koruma süresi bitmiş veya devam eden eserlerde koruma süresi ve eser sahipleri bakımından nasıl bir değerlendirme yapılacağı noktasında toplanmaktadır.

Bu noktada, FSEK m.27/4 ve ek madde 2/4'ün ele alınması gerekmektedir. Buna göre m.27/4 '*İlk eser sahibi tüzelkişi ise, koruma süresi aleniyet tarihinden itibaren 70 yıldır.*', ek madde 2/4 ise '*Bu Kanunun sinema eseri sahipliği ile ilgili hükümleri, 4110 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 12.6.1995 tarihinden sonra yapımına başlanan sinema eserlerine uygulanır.*'²⁴¹ hükmünü havidir.

²⁴⁰ Bu ilkeye Alman Hukukunda '*yaratma gerçeği*' ilkesi denmektedir, Ateş (Eser Sahipliği), s.33; Erel (Fikir), s.87.

²⁴¹ Ek madde 2/4 hükmü Anayasa Mahkemesi'nin 17.3.2012 tarih ve 28236 sayılı R.G.'de yayımlanan, 29.12.2011 T. 2010/73 E. 2011/176 K. sayılı kararı ile '*diyalog yazarı ve animatörler*' yönünden iptal edilmiştir.

Ateş, 12.06.1995 tarihinden sonra tamamlanmış olsa bile, yapımına bu tarihten önce başlanan sinema eserlerinin tek sahibinin yapımcı olduğunu, 4110 sayılı yasa ile eser sahipliğinde yapılan değişikliğin 12.06.1995'ten sonra yapımına başlanan filmlere uygulanabileceğini açıklıkla ifade etmiştir²⁴².

Okutan Nilsson, yasa boşluğunun daraltıcı yorumla doldurulması gerektiğini, 1995 değişikliği ile uzayan koruma süresinin, 1995 yılından önce yapımına başlanan filmler yönünden dahi yapımcıya değil yeni eser sahiplerine uygulanması gerektiğini ifade etmiştir²⁴³.

Tosun'a göre, ek madde 2/4 hükmünde '*sinema eseri sahipliği ile ilgili*' ifadesinin yorumu önem arz etmektedir. Yazara göre hüküm, 1995 yılından sonra yapımına başlanan sinema eserlerini ilgilendirmekte, 1995 yılından önce yapılan ve koruma süreleri devam eden eserler bakımından '*örtülü boşluk*' bulunmaktadır²⁴⁴. Örtülü boşluk, yanlışlık sonucu somut olaya göre fazla geniş tutulmuş yasa hükümleri yönünden söz konusudur. Örtülü boşluk hallerinde yasada bir hüküm olmasına karşın, bu hükmün somut olaya uygulanması rahatsız edici sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Örtülü boşluğu doldurmak için '*amaca uygun daraltma*' tekniği kullanılır²⁴⁵.

Ortaya çıkan uyuşmazlıklara ilişkin verilen Mahkeme kararlarında 1995 tarihli yasa değişikliğinin yürürlüğe girdiği tarihte 20 yıllık koruma süresinin dolup dolmadığına, eser sahipliğinde yapılan değişikliğe bakılmaksızın koruma süresinin 70 yıla uzatılması ile yapımcı lehine yorum yapıldığı, yapımcıya hem eser sahipliği hem de bağlantılı hak sahipliği sıfatının tanındığı görülmektedir²⁴⁶.

Yargıtay 11.HD., T.14.02.2005, E.2004/1836, K.2005/1155 sayılı ilamında, davacı yapım şirketin, 1996 ve 1998 tarihli sözleşmeler ile bazı haklarını davalı şirkete

²⁴² *Ateş (Eser Sahipliği)*, s.277-278.

²⁴³ *Okutan Nilsson (Eser Sahipliği)*, s.488.

²⁴⁴ *Tosun*, s.254, 257.

²⁴⁵ *Serozan*, Rona: Medeni Hukuk Genel Bölüm, İstanbul 2005, s.116 vd.

²⁴⁶ İstanbul 4. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi, T.09.07.2007, E.2006/113, K.2007/152 (yayımlanmamış karar), İstanbul 4. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi, T.09.07.2007, E.2006/345, K.2007/154 (yayımlanmamış karar), *Tosun*, s.256-257.

devrettiği 51 adet sinema eserine ilişkin olarak 2001 tarihli ve 4630 sayılı yasanın yürürlüğe girmesi nedeniyle açılan davada, 20 yıllık koruma süresi dolan ve sözleşme konusu olan filmler üzerindeki hakların Ek madde 2 gereğince davacı yapımcı şirkete avdet ettiğini, süresi dolmayan filmlerin de sürelerinin dolmasıyla davacıya ait olacağı şeklinde kurulan Mahkeme kararını onamıştır²⁴⁷.

Anılan karar *Cahit/Suluk* tarafından dava konusu olayda 20 yıllık koruma süresinin dolmuş olması ve FSEK ek madde 2 hükmünün 1995 yılından sonra yapımına başlanan sinema eserlerine uygulanması gerektiği yönleri ile eleştirilmiş ve hatalı bulunmuştur²⁴⁸.

Tosun, koruma süresi 1995 değişikliğinden önce dolmuş sinema eserleri yönünden, kanun hükmünün geçmişe etkili olarak uygulanamaması nedeniyle, koruma süresinin uzatılmayacağını, koruma süresi 1995 değişikliği sırasında devam eden sinema eserleri yönünden örtülü bir yasal boşluk olduğunu, bu boşluğun *ratio legis*²⁴⁹,e uygun şekilde doldurulması gerektiğini, bu eserler bakımından yapımcının eser sahibi sayılmaması gerektiğini, FSEK m.8/3'te sayılan eser sahipleri ile bu eser sahipleri için tanınmış sürelerin kabulünün gerektiğini ifade etmiştir²⁵⁰.

Bu noktada Anayasa Mahkemesi'nin yeni tarihli bir kararına yer vermek gerekmektedir. FSEK m.2/4 hükmü, Anayasa Mahkemesi'nin T.29.12.2011, E.2010/73, K.2011/176 sayılı kararı²⁵¹ ile eser sahipliği statüsü 2001 yılında tanınmış bulunan '*diyalog yazarı ve animatörler*' yönünden, eser sahipliğine ilişkin hükümlerin 2001 yılından geriye yürütülmesine neden olduğu gerekçesiyle Anayasa'nın 2 ve 35 inci maddelerine aykırı bulunarak iptal edilmiştir.

²⁴⁷ *Suluk/Orhan*, C.II, s.527-528.

²⁴⁸ *Suluk/Orhan*, C.II, s.528.

²⁴⁹ Hükmün konuluş amacı

²⁵⁰ *Tosun*, s.258-259, yazar, 1995 değişikliği sırasında son eser sahibi de ölmüş ve ölümden itibaren belirli bir süre geçmişse, geçen bu sürenin yeni düzenleme ile getirilen 70 yıllık süreden düşülerek yeni koruma süresinin hesaplanabileceğini bildirmektedir, s.259, dipnot.40.

²⁵¹ RG.17.03.2012, sy.28236.

Yeni yürürlüğe giren yasalar bakımından, yasaların geçmişe etkili olmaması ilkesi bulunmaktadır. Bununla birlikte yeni yasanın etki alanını daraltmamak için, sözleşmeye dayalı ilişkiler dışında kalan hukuki ilişkiler bakımından derhal yürürlüğe girme ilkesi de işletilmektedir. Bu iki ilke farklı amaçlara hizmet eden ve etki alanları birbirinden farklı ilkelere²⁵².

Sonuç olarak, mevcut yasa hükümleri, Anayasa Mahkemesi'nin 29.12.2011 tarihli iptal kararı ve belirtilen ilkeler gözetildiğinde, 1995 değişikliği sırasında koruma süresi dolmuş bulunan eserlerin koruma süreleri uzamaz. Değişiklik sırasında yapımı veya koruma süresi devam eden eserler yönünden ise koruma süresinin uzatıldığının kabulü gerekir. Bu noktada, değişiklikten önce eser sahibi olan yapımcının 20 yıllık koruma süresi boyunca eser sahibi sıfatıyla eser üzerindeki haklarını kullanabilmesi, kalan koruma süresinde ise kanunun yeni eser sahibi olarak belirlediği kişilerin korumadan eser sahibi sıfatıyla yararlanması uygun bir çözüm olarak görülmektedir. Yapımcının koruma süresi dolmuş olsa bile, diyalog yazarı ve animatörler, eser sahipliği statüsüne ve bu statüden kaynaklanan koruma süresine en erken 2001 yılı itibarıyla kavuşacaklardır.

III. Sinema Eseri Sahibinin Gerçek Kişi Olması Zorunluluğu

Bir eserin sahibi, '*Eserin sahibi onu meydana getirendir*' ilkesinin doğal sonucu olarak ancak bir gerçek kişi olabilmektedir. Tüzelkişilerin fiilen eser yaratmaları mümkün olmadığından, eser sahibi olmaları da mümkün olmamaktadır. Eser sahipliğine ilişkin hüküm emredicidir²⁵³.

²⁵² Baysal, Başak: '*Kanunların Zaman Açısından Yürürlüğü*', Prof. Dr. Necip Kocayusupaşaoğlu İçin Armağan, Ankara 2004, s.475-503.

²⁵³ Akkayan Yıldırım, s.14; Ateş (Eser Sahipliği), s.13, 33; Ayiter, s.90; Baygın, Cem: '*Fikri Hukukta Yaratıcı Eser Sahibi ve Eser Üzerindeki Mali Hakları Kullanmaya Kanunen Yetkili Sayılan Kişiler*', Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı, C.I, İstanbul 2002, s.145-146; Belgesay, Mustafa Reşit: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, İstanbul 2001, s.40-41; Beşiroğlu, s.173; Erel (Fikir), s.87; Güneş, s.88; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.63; Kılıçoğlu, s.162; Öztan, s.233 vd; Tekinalp (Hukuk), s.143-144; Suluk/Orhan tüzelkişilerin hükmen eser sahibi sayılabileceğini ve bu durumda gerçek kişiler gibi mali ve manevi haklara sahip olabileceklerini ifade etmiştir, C.II, s.276.

Eser sahibi olan gerçek kişilerin, eserleri üzerindeki mali hakları gerçek kişilerin yanı sıra tüzelkişilere devretmesine, böylelikle eser üzerindeki hakların tüzelkişinin yetkili organlarınca kullanılmasına herhangi bir engel bulunmamaktadır²⁵⁴.

Bununla birlikte, bir sinema eseri, hizmet akdi ile bir tüzelkişi işverene bağlı olarak meydana getirilebileceği gibi, bir tüzelkişinin organı tarafından ya da eser sipariş sözleşmesi nedeniyle meydana getirilebilir. Televizyon şirketlerinin film yapım şirketlerine bir filmin ya da dizi filmin yapılması için sipariş verdiği, ticaretini yaptığı ürününü tanıtmak isteyen gerçek ya da tüzelkişi tacirlerin bir reklam ajansına reklam filmi siparişi verdiği sıkça görülmektedir. Uygulamada, yapımcılar, gerek siparişi veren gerekse eser sahibi ve bağlantılı hak sahipleri ile hak devrine ilişkin sözleşmeler yaptıklarından, tüzelkişilerin eser sahibi olup olamayacakları hususu sıklıkla gündeme gelen konulardan olmayıp, teori bazında bazı tartışmalara neden olmaktadır²⁵⁵.

1995 tarihli 4110 sayılı yasa öncesinde FSEK m.18/2 hükmü '*Aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken vücuda getirdikleri eserlerin sahipleri, bunları çalıştıran veya tayin edenlerdir. Bu kaide tüzelkişilerin uzuvlarına da şamildir.*' şeklinde idi.

1995 tarihli 4110 sayılı yasa değişikliği sonrası hüküm '*Aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken vücuda getirdikleri eserlerin mali hak sahipleri bunları çalıştıran veya tayin edenlerdir. Tüzelkişilerin uzuvları hakkında da bu kural uygulanır.*' şekline dönüştürülmüştür.

2001 tarihli 4630 sayılı yasa değişikliği ile madde son olarak '*Aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça; memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken meydana getirdikleri eserler üzerindeki haklar bunları çalıştıran veya tayin edenlerce kullanılır. Tüzel kişilerin uzuvları hakkında da bu kural uygulanır.*' şekline getirilmiştir. Ek olarak FSEK m.18/3 maddesi ile '*Bir eserin*

²⁵⁴ Beşiroğlu, s.173.

²⁵⁵ Tosun, s.260-262.

yapımcısı veya yayımcısı, ancak eserin sahibi ile yapacağı sözleşmeye göre mali hakları kullanabilir.’ şeklinde yeni bir düzenlemeye gidilmiştir.

Görülebileceği üzere, 1995 değişikliği öncesinde tüzelkişiler çalıştırdıkları memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken meydana getirdikleri eserler nedeniyle eser sahibi olabilmekte iken, 1995 değişikliği ile eser sahibi olmaktan çıkarılmış, bu eserlerin mali hak sahipleri olarak nitelendirilmişlerdir. 2001 yılında yürürlüğe giren değişiklikle ‘mali’ ibaresi de hükümden çıkarılmış, tüzelkişilere eser üzerindeki hakların kullanımı bırakılmıştır.

Mevcut düzenlemede, tüzelkişiler, çalıştırdıkları veya tayin ettikleri memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken meydana getirdikleri eserler üzerindeki hakları kullanma hakkına sahip bulunmakta olup, eserin sahibi ise memur, hizmetli veya işçilerdir.

Hükümden yer alan karine, eser sahibi tarafından her zaman çürütülebilir. Ancak mali hakları kullanma yönünden ispatın 70 yıllık koruma süresi dolmadan yapılması gerekir²⁵⁶.

FSEK m.18/2’deki ilişki, hizmet akdi, vekalet akdi veya istisna sözleşmesinden hatta memuriyet ilişkisinden doğabilir. Önemli olan işin görülmesi sırasında meydana gelen eser yaratıcısının bağımlı olarak çalışmasıdır²⁵⁷.

Öngören hükmün uygulanmasını sürekli iş ilişkilerine özgülemek gerektiğini vurgulamıştı²⁵⁸.

Hükümden belirtilen kullanma hakkının kapsamında mali hakların bulunduğu konusunda bir tartışma olmamakla birlikte, manevi hakların kapsam dahilinde olup olmadığı konusunda öğretide farklı görüşlere rastlamak mümkündür.

²⁵⁶ Erel (Fikir), s.193.

²⁵⁷ Arslanlı, s.63; Ateş (Eser Sahipliği), s.303 vd; Baygın, s.150 vd; Beşiroğlu, s.178; Gökyayla, s.210-211, Öztrak, s.44; Tosun, s.399.

²⁵⁸ Öngören, Gürsel: Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Açısından Müzik Eserleri, İstanbul 2010, s.42.

Tosun'a göre, mali hak kullanımı manevi hak kullanımının devrini zorunlu kıhyorsa, manevi hakları da madde kapsamında düşünmek gerekmektedir²⁵⁹.

Tekinalp, istisnaen '*eserin sahibi onu meydana getirendir*' şeklindeki ilkedden fedakarlık yapılabileceğini ancak tanınacak bu istisnanın sadece mali haklara özgü olabileceğini, bu istisnaya manevi hakların da girmesi halinde eserin sahibinde değişiklik yapılmış olacağını ifade etmektedir. Eser üzerindeki manevi hak çalışana, mali hakların kullanımı ise çalıştırana aittir. Ortaya çıkan eserin, çalışanın iş tanımı içinde yer alması halinde bu istisnanın uygulanabileceğine, aksi halde eser sahibinin mali ve manevi tüm hakların sahibi olarak ana kurala tabi olacağına dikkat çekilmiştir²⁶⁰.

Yargıtay 11.HD., T.22.02.2004, E.2003/7032, K.2004/1586 tarihli kararında FSEK m.18/2 hükmü yorumlanmış, buna göre eser üzerindeki manevi hakların eser sahibine ait olduğu ifade edilmiştir²⁶¹.

FSEK m.27/4'te yer alan '*İlk eser sahibi tüzelkişi ise, koruma süresi aleniyet tarihinden itibaren 70 yıldır.*' şeklindeki düzenleme ilk bakışta her ne kadar tüzelkişilerin eser sahibi olabileceği şeklinde bir izlenim verse de, hüküm, FSEK'in tüzelkişilerin eser sahibi olamayacağına işaret eden diğer hükümleri karşısında, tüzelkişi yapımcıların 1995 değişikliği öncesinde eser sahibi olabilmeleri nedeniyle, sadece bu dönemde yaratılmış eserlere ilişkin koruma süresini belirleyen bir hüküm olarak nitelendirilmektedir²⁶².

Kural olarak eser üzerindeki manevi haklar eser sahibine ait olup devredilemezler. Ancak, mali hakların tüzelkişiler tarafından kullanıldığı hallerde, eser sahibinin haklarına zarar vermemek kaydıyla, mali hakların kullanımının zorunlu kıldığı

²⁵⁹ *Tosun*, s.263.

²⁶⁰ *Tekinalp (Hukuk)*, s.143-147; aynı yönde görüş için bkz *Güneş*, s.89.

²⁶¹ *Tekinalp (Hukuk)*, s.146, www.kazanci.com.

²⁶² *Karahan/Suluk/Saraç/Nal*, s.63; *Okutan Nilsson (Eser Sahipliği)*, s.486; *Tekinalp (Hukuk)*, s.147; *Tosun*, s.265.

manevi haklar yönünden ve zorunluluk oranında tüzelkişilerin manevi hakları da kullanabileceğinin, aksi halde m.18/2 hükmünün uygulanamayacağıın kabulü gerekir.

IV. Sinema Eseri Sahibinin Fiil Ehliyeti

Sinema eseri sahiplerinden birinin, MK m.9 vd'nda düzenlenen fiil ehliyeti yönünden tam ehliyetsiz veya sınırsız ehliyetsiz olmasının eser sahibi sıfatına etkisi bulunmamaktadır. Diğer bir deyişle, reşit olmayan, ayırtım gücüne sahip bulunmayan kişiler de eser sahibi olabilirler. Eser sahipliği eserin yaratılması ile kendiliğinden kazanılan, irade açıklamasına ihtiyaç göstermeyen bir statü olduğundan, eser sahipliğinin kazanılmasında bu kişilerin yasal temsilcilerinin de bir fonksiyonu bulunmamaktadır. Uygulamada ayırtım gücüne sahip olmayan bir kişinin güzel sanat eserleri yaratması mümkün olmakla birlikte, karmaşık bir yapı olan sinema eserlerinde senarist, yönetmen, diyalog yazarı, özgün müzik bestecisi veya animatör olarak yer alması ve bu sıfatların gerektirdiği çalışma düzeni içinde bulunması olası görülmemektedir. Böyle istisnai bir durumun gerçekleşmesi halinde dahi kişi, eser sahibi olabilecek, ancak, eser sahipliğinden doğan haklarını yasal temsilcisi aracılığıyla hukuki işlemlere konu edebilecektir²⁶³.

Ayırtım gücüne sahip sınırlı ehliyetsizler bakımından ise eser üzerindeki manevi haklar, kişilik hakları ile doğrudan bağlantıları nedeniyle MK m.16 gereğince tek başına kullanılabilecek olup, bunlara ilişkin davalar yasal temsilciden izin alınmaksızın açılabilir, mali hakların kullanımı ise veli veya vasinin izni veya icazetine bağlı olacaktır²⁶⁴.

²⁶³ Akkayan Yıldırım, s.12; Arslanlı, s.62-63; Ateş (Hakların Kapsamı), s.131; Ayiter, s.90, 117; Baygın, s.146; Hirsch, C.II, s.75; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.63; Kılıçoğlu, s.164; Öztan, s.235-236; Tekinalp (Hukuk), s.149; Tosun, s.251.

²⁶⁴ Dural, Mustafa/ Ögüz, Tufan: Türk Özel Hukuku, C II Kişiler Hukuku, İstanbul 2009, s. 88-89; Tosun, s.252; Uyar, Talih: Türk Medeni Kanunu Gereçeli İçtihatlı Kişiler Hukuku, C.I, Ankara, s.138 vd.

V. Eser Sahipleri Arasındaki Birlik

Bir sinema eserinde bulunan senaryo, diyaloglar, özgün müzik, yönetim, varsa animasyon unsurları genellikle sinema eserinin birden fazla kişinin yaratıcı emeği ile oluşmasına diğer bir deyişle sinema eseri üzerinde birden çok kişinin sahipliğine neden olmaktadır.

Sinema eserinin birden fazla sahibinin bulunması nedeniyle eser sahiplerinin birbirlerine karşı ileri sürecekleri talepler ile eser sahiplerinin üçüncü kişilere karşı ileri sürebilecekleri taleplerinin hangi rejime tabi olduğunu belirlemek gerekmektedir.

FSEK'in 'müşterek eser' veya 'ortak eser' olarak adlandırılan eserlere ilişkin 'Eser Sahiplerinin Birden Fazla Oluşu' başlıklı 9'un maddesi 'Birden fazla kimselerin birlikte vücuda getirdikleri eserin kısımlara ayrılması mümkünse, bunlardan her biri vücuda getirdiği kısmın sahibi sayılır./Aksi kararlaştırılmış olmadıkça, eseri birlikte vücuda getirenlerden her biri bütün eserin değiştirilmesi veya yayımlanması için diğerlerinin iştirakini isteyebilir. Diğer taraf muhik bir sebep olmaksızın iştirak etmezse, mahkemece müsaade verilebilir. Aynı hüküm malî hakların kullanılmasında da uygulanır.' şeklindedir.

Müşterek eser kavramı ilk kez *Hirsch* tarafından kullanılmıştır²⁶⁵. FSEK m.9'da görüldüğü üzere, müşterek eser (ortak eser) kavramı, birden fazla kişi tarafından meydana getirilen ve eseri meydana getiren her bir kişi yönünden oluşturulan kısımların birbirinden ayrılması mümkün olan eserler bakımından kullanılmaktadır.

FSEK'in 'iştirak halinde eser sahipliği' veya 'eser sahipleri arasındaki birlik' olarak adlandırılan kavrama ilişkin 'Eser Sahipleri Arasındaki Birlik' başlıklı 10'uncu maddesi 'Birden fazla kimsenin iştirakiyle vücuda getirilen eser ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa, eserin sahibi, onu vücuda getirenlerin birliğidir./Birliğe adi şirket hakkındaki hükümler uygulanır. Eser sahiplerinden biri, birlikte yapılacak bir muameleye muhik bir sebep olmaksızın müsaade etmezse, bu müsaade mahkemece verilebilir. Eser sahiplerinden her biri, birlik menfaatlerine tecavüz edildiği takdirde tek başına hareket

²⁶⁵ *Hirsch*, C.II, s.85; *Tosun*, s.308.

edebilir./Bir eserin vücuda getirilmesinden yapılan teknik hizmetler veya teferruata ait yardımlar, iştirake esas teşkil etmez./Birden fazla kimsenin iştiraki ile vücuda getirilen eser, ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa bir sözleşmede veya hizmet şartlarında veya eser meydana getirildiğinde yürürlükte olan herhangi bir yasada aksi öngörülmediği takdirde birlikte eser üzerindeki haklar eser sahiplerini bir araya getiren gerçek veya tüzel kişi tarafından kullanılır. Sinema eseri ile ilgili haklar saklıdır. ' şeklindedir.

Maddede görüleceği üzere, iştirak halinde eser sahipliği (eser sahipleri arasında birlik) kavramı, birden fazla kişi tarafından meydana getirilen ve eseri meydana getiren her bir kişi yönünden oluşturulan kısımların birbirinden ayrılması mümkün olmayan, ayrılmaz bir bütünü oluşturan eserler bakımından, eser sahipleri arasında oluşan birliği ifade etmektedir.

Erel, maddede yer alan 'ayrılmaz bir bütün' kavramını 'eserin yaratılmasına yapılan katkıların, eserin bütününden ayrı olarak tek başlarına telif haklarına konu olamayacakları ve iktisaden değerlendirilemeyecekleri' şeklinde, Tosun ise 'eser sahiplerinin yaratımı meydana getirirken yaratıcı emeklerini bütünlüklü bir konsept içinde birlikte ve ortak bir bilinçle kullanmaları' şeklinde tanımlamıştır²⁶⁶.

Ayiter, FSEK m.10 düzenlemesinin sui generis bir birliğe ilişkin olduğunu, buradaki hakkın 'ortak yaratma çabası' sonucu oluşan eser üzerinde oluşacağını ifade etmektedir. Yazar, iştirak halinde oluşturulmuş eser üzerinde tek ve bölünmez bir hususiyetin bulunması gerekmediğini de bildirmektedir²⁶⁷.

Tekinalp, 'birlikte eser, elbirliğiyle belirlenmiş bir ide temelinde birlikte çalışmayı gerektirir.' demektedir²⁶⁸.

Sinema eserlerinde, senarist, diyalog yazarı, özgün müzik bestecisi, yönetmen ve varsa animatörden oluşan eser sahiplerinin meydana getirdiği yaratımın ayrılmaz bir bütünü oluşturup oluşturmadığının belirlenmesi, eser sahiplerine uygulanacak hükümlerin tespiti bakımından önem arz etmektedir.

²⁶⁶ Erel (Fikir), s.89; Tosun, s.311.

²⁶⁷ Ayiter, s.101; aynı yönde görüş için bkz Gökyayla, s.204-205.

²⁶⁸ Tekinalp (Hukuk), s.152, aynı yönde görüş için bkz Arslanlı, s.68; Öztan, s.259 vd.

Konu hakkında bazı yazarlar, sinema eseri sahiplerine hangi hükmün uygulanacağını belirlemede eser sahiplerinin iç ilişkilerine, olayın özelliğine göre değerlendirme yapılması gerektiğini ifade etmiş ancak durumu tespiti yarar başkaca bir açıklama yapmamışlardır²⁶⁹.

Erel, sinema sanat ve tekniğini kullanarak senaryoyu yorumlayan yönetmenin sinema eserine katkısının icracı sanatçılara benzemesi, bu anlamda esere katkısının fikri emek veren diğer eser sahiplerinden farklı olması nedeniyle, sinema eseri üzerinde *sui generis* bir birlik oluştuğunu ifade etmektedir²⁷⁰.

Çalışmamızın ilk bölümde sinema eserlerinin unsurlarına ve çok yönlü özelliğine ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Öğretide bizim de katıldığımız baskın görüşe göre sinema eserlerinin unsurları ile ayrılmaz bir bütünü teşkil etmeleri nedeniyle eser sahiplerine FSEK m.10 hükmü uygulanmalıdır²⁷¹.

Gökyayla, sinema eserleri üzerindeki eser sahipliğinin iştirak halinde eser sahipliğine benzer olduğunu, farklı olarak eser sahiplerinin kimler olduğunun FSEK'te bildirildiğini ifade etmiştir²⁷².

Konunun incelenmesinde sinema eseri sahipleri arasında senaristin ve özgün müzik bestecisinin durumunun ayrıca değerlendirilebileceği hallere değinilmelidir.

Daha önce yer verildiği üzere, senaryo, film çekilmeden önceki süreçte, hususiyet şartını taşıması kaydıyla FSEK m.2'de yer verilen ilim ve edebiyat eserleri çerçevesinde bağımsız bir korumaya sahip olabilmektedir. Ancak, filmin çekilmesi sırasında yönetmen, senarist ve diyalog yazarı ile birlikte hareket etmekte, detayları görüşmekte, bu görüşmeler sonucunda ortak bir iradenin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu süreçte, senaryo, film içinde farklılaşmakta, başka bir varlık ve nitelik

²⁶⁹ Ateş (Hakların Kapsamı), s.83; Kahrathlı Öztuna, Ebru: 'Film Yapımcılarının Hakları', Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, 2010, C.VI, S.23, s.659.

²⁷⁰ Erel (Fikir), s.95; benzer yönde görüş için bkz Akkayan Yıldırım, s.19.

²⁷¹ Beşiroğlu, s.183; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.64; Kılıçoğlu, s.190; Öztan, s.238, 255-256; Tekinalp (Hukuk), s.148; Tosun, s.311-315.

²⁷² Gökyayla, s.213.

kazanmaktadır. Filmin çekilmesiyle birlikte, senaryo artık sinema eserinin ayrılmaz bir parçasını teşkil etmektedir²⁷³.

Senaryonun, filminden bağımsız yaratılması, film çekilmeden önce yayımlanması halinde, çekilecek film, işlenme eser halini alacaktır. Bu durumda, senarist işlenme eser olan sinema eseri üzerinde eser sahibi olamayacak, ilk eserin sahibi sıfatını taşıyacaktır.

Bir sinema eserinde yer alan özgün müzikler ise, filmin genel yapısına, bütünlüğüne bakılarak, o filme özgü olarak yaratılmış müzik eserleridir. Sinema eserinin ortaya çıkması ile özgün müzik bestesi de, filmin senaryosu gibi filmle etkileşim içine girmekte ve onun ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir.

Bir sinema filmine özgü yaratılmamış, önceden bestelenmiş müzik eserleri de sinema eserinde kullanılabilir. Bu müzik eserleri, hak sahipleri ile akdedilmiş devir veya lisans sözleşmeleri kapsamında sinema eseri içinde kullanılırlar. Bu eserler *'filme özgü olma'* özelliğini taşımadığı için özgün müzik olarak kabul edilmeyecek olup, sahibine de sinema eseri sahipliği bahşetmeyecek, ancak izinsiz kullanılmaları halinde şartları varsa FSEK m.3 kapsamında musiki eseri olarak bağımsız olarak korunabilecek, mali ve manevi hakları ileri sürme olanağı sağlayacaklardır²⁷⁴.

FSEK m.80/5 *'Müzik eseri sahibi, filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcı ile yaptığı sözleşmedeki hükümler saklı olmak kaydıyla eserini yayımlama ve icra hakkını muhafaza eder.'* hükmünü havidir. Filminden bağımsız olarak yaratılan ve filmde kullanılan bir müzik eseri, sahibine FSEK m.3 kapsamında haklar bahşetmektedir. Bu nedenle, müzik eseri sahibi zaten eserini sözleşmeler ile çeşitli şekillerde kullanma veya haklarını devretme konusunda özgürdür. m.80/5'te bağımsız müzik eseri sahibinin durumundan ayrıca söz etmeye lüzum yoktur. Bu nedenle hükümdeki *'müzik eseri sahibi'* ifadesinin özgün müzik bestecisini nitelediği açıktır. Bu açıdan bakıldığında hüküm, eser sahiplerinin sinema eseri üzerinde elbirliği şeklinde malik oldukları, bu

²⁷³ Tosun, s.312-313.

²⁷⁴ Akkayan Yıldırım, s.9; Tosun, s.21, 313.

nedenle eser üzerindeki hakların tüm eser sahiplerinin iradesi ile kullanılması şeklindeki düşünceye aykırı bir hal içermektedir²⁷⁵.

Tosun'a göre, senaryo ve özgün müzik bestesinin filmde bağımsız olarak yayınlanmaları, bu yaratımların sinema eseri ile olan bağlarını koparmaz. Yazar, senaryo ve özgün müzik bestesinin, sinema filminin diğer unsurlarına oranla ekonomik olarak değerlendirilmeye elverişli olmasından kaynaklanan bağımsız hükümleri eleştirmiş, sinema eseri sahiplerinin filmin bütünü üzerinde elbirliği halinde malik olduğunu, bu nedenle, filmin ayrılmaz parçasını teşkil eden senaryo ve özgün müzik bestesi yönünden de, tüm eser sahiplerinin izni aranması gerektiğini dile getirmiştir²⁷⁶.

MK m.701-702 hükümleri FSEK m.10/2 hükmü ile birlikte değerlendirildiğinde, eser sahipleri eser üzerindeki mali ve manevi haklarını hep birlikte kullanabilmektedir. Eser sahiplerinden biri birlikte yapılacak bir işleme haklı bir sebep olmaksızın izin vermezse, bu izin Mahkemeden talep edilebilir. Bu husus MK m.2'de düzenlenen dürüstlük kuralının bir yansıması olarak nitelendirilebilir²⁷⁷. FSEK m.10/2 hükmündeki '*muamele*' kavramı sözleşmelerin yanı sıra, hukuki fiilleri de kapsamaktadır²⁷⁸.

Birlik menfaatlerine tecavüz teşkil eden durumlarda ise eser sahiplerinden her biri tek başına hareket edilebilir.

FSEK m.10/2'de eserin kısımlara ayrılamaması nedeniyle eser sahipleri arasında oluşan birliğe adi ortaklık hükümlerinin uygulanacağı ifade edilmiştir²⁷⁹. Hükümdeki atfın nedeni, adi ortaklıkta, ortakların mallar üzerinde iştirak halinde malik

²⁷⁵ *Tosun*, s.314-315.

²⁷⁶ *Tosun*, s.314-315.

²⁷⁷ *Tosun*, s.310.

²⁷⁸ *Tosun*, s.318.

²⁷⁹ 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren 22.11.2001 tarihli 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda '*iştirak halinde mülkiyet*' ifadesi yerine '*elbirliği halinde mülkiyet*' ifadesi kullanılmaya başlanmıştır, RG.08.12.2001, sy.24607. 01.07.2012'de yürürlüğe girecek olan 11.01.2011 tarihli 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun m.620 vd'nda düzenlenen adi ortaklığa ilişkin hükümlerde de elbirliği halinde mülkiyet kavramına yer verilmiştir, RG.04.02.2011, sy.27836.

olmalarıdır²⁸⁰. Öğretide, BK'da düzenlenen adi ortaklığın kurulabilmesi için ortakların iradesine ihtiyaç bulunmasına karşın, eser meydana getirmenin maddi bir fiil olması nedeniyle, eser sahipleri arasında birlik olan hallerde öncelikle FSEK hükümlerinin uygulanması gerektiği, FSEK hükümleri yönünden boşluk bulunan durumlarda ise adi ortaklığa ilişkin hükümlerin niteliklerinin elverdiği ölçüde uygulanabileceği kabul edilmiştir²⁸¹. Adi ortaklığa ilişkin hükümlerde boşluk varsa, MK'nun iştirak halinde mülkiyete ilişkin m.701 vd. hükümlerine başvurulabilir²⁸².

Sinema eserinin meydana getirilmesi ile birlik herhangi bir sözleşme ilişkisi kurulmasına gerek kalmadan kurulmaktadır. Diğer bir deyişle sinema eseri sahipleri arasında birliğin kurulması eserin meydana getirilmesine bağlı olup, eser olmaksızın sözleşme ilişkisi ile bu birliğin yaratılması mümkün değildir²⁸³.

Eserin meydana getirilmesi yani birliğin kurulmasından sonra eser sahipleri dilerlerse, emredici hükümlere aykırı olmamak kaydıyla yapacakları bir sözleşme ile aralarındaki ilişkiyi düzenleyebilirler. Bu halde, birliğe öncelikle sözleşme hükümleri, sözleşmede hüküm bulunmayan haller yönünden ise adi ortaklık hükümleri uygulanacaktır. Birliğin maddi bir fiil olan eserin meydana getirilmesi ile kendiliğinden oluşması ve koruma süresinin bitmesiyle sona ermesi nedeniyle, adi ortaklığın fesih ve tasfiye hükümleri sinema eseri sahipleri arasında oluşacak birliğe uygulanamayacaktır²⁸⁴.

FSEK m.10/4 hükmü ile eser sahiplerinin gerçek ya da tüzelkişi tarafından bir araya getirilmesi ile oluşturulan eserler üzerindeki hakların, yasada ya da sözleşmede aksi öngörülmediği sürece bu gerçek ya da tüzelkişiye devredilmesini benimseyen bir yasal karine oluşturulmuştur. Ancak, hükümde sinema eserleri bu yasal karinenin

²⁸⁰ Erel (Fikir), s.90-91; Gökyayla, s.206.

²⁸¹ Arslanlı, s.69; Ateş (Eser Sahipliği), s.215-216; Ateş (Hakların Kapsamı), s.83; Ayiter, s.101; Erel (Fikir), s.90; Öngören, s.50; Tekinalp (Hukuk), s.152-153; Tosun, s.310.

²⁸² Arslanlı, s.69; Ateş (Eser Sahipliği), s.216; Ayiter, s.101; Gökyayla, s.207; Öztan, s.263.

²⁸³ Tekinalp (Hukuk), s.152-153.

²⁸⁴ Arslanlı, s.70; Ayiter, s.102; Belgesay, s.49; Beşiroğlu, s.170, 180; Erel (Fikir), s.92; Öngören, s.50; Suluk/Orhan, C.II, s.286; Tekinalp (Hukuk), s.153.

dışında bırakılmış, FSEK m.18/2 dışında kalan haller bakımından eser üzerindeki hakların kullanımının devri, FSEK m.47 ve m.48'de ifade bulan genel hüküm gereğince eser sahiplerinin birbirinden bağımsız beyanlarının alınmasına bağlı tutulmuştur²⁸⁵.

²⁸⁵ Tosun, s.264-265.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİNEMA ESERİ SAHİPLERİNİN HAKLARI

I. Genel Olarak

Bern Sözleşmesi'nin 6 ncı mükerrer maddesinde eser sahiplerinin mali haklardan bağımsız başka bazı haklardan da yararlanacağı ifade edilmiş, daha sonra bu adı konulmamış haklara '*manevi haklar*' denmiştir. Böylelikle eser sahibinin hakları mali ve manevi haklar olmak üzere iki kategori ile ifade edilmeye başlanmıştır²⁸⁶.

FSEK'te asıl olarak korunan eser sahibinin mali ve manevi haklarıdır²⁸⁷. FSEK, eser sahibinin manevi ve mali haklarından oluşan tek bir hakkı olduğu şeklindeki düşünceye dayalı monist teoriden hareketle hazırlanmıştır²⁸⁸. FSEK m.13/1'de bu ilke açıklanmış ve eser sahibinin, eser üzerinde mali ve manevi hakları bulunduğu ifade edilmiştir. FSEK m.14 vd'nda bu hakların neler olduğu sayılmıştır.

Eser sahibinin eser üzerindeki hakları manevi ve mali haklar olarak iki ana kategori ile düzenlenmiş, her bir kategori altındaki haklar tek tek düzenlenmiştir.

FSEK'te manevi ve mali hakların *numerus clauses* ilkesine tabi tutulması eleştirilmiş, sınırlama nedeniyle eser sahibinin, teknolojinin getirdiği yeni olanaklarla eserinden faydalanmasından mahrum kalabileceği ifade edilmiştir²⁸⁹.

Eser sahibinin her bir eserinden ayrı ayrı doğan, birbirinden bağımsız olarak hukuki işlemlere konu olabilen hakları bulunmaktadır. Bu haklardan birinin hukuki işleme konu edilmesi diğerini etkilememektedir²⁹⁰. Ancak başka bir açıdan

²⁸⁶ Beşiroğlu, s.209.

²⁸⁷ Tekinalp (Hukuk), s.155.

²⁸⁸ Arslanlı, s.78; Ateş, Mustafa: Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması (Hakların Kapsamı), Ankara 2003, s.122; Baygın, s.146; Erel (Fikir), s.135; Öztan, s.280.

²⁸⁹ Ateş (Hakların Kapsamı), s.123-124, 161; Ayiter, s.125; Erel (Fikir), s.157-158; Gökyayla, s.161; Öztan, s.350-351; Tosun, s.352.

²⁹⁰ Güneş, s.107; Tekinalp (Hukuk), s.155.

bakıldığında, haklardan birine yapılan tecavüzün diğerine de sirayet edebileceği, manevi haklara yapılan bir saldırının eser sahibinin mali haklarını da zedeleyebileceği unutulmamalıdır²⁹¹.

Eser sahibinin, eserinden doğan hakları, mutlak hak olarak nitelendirilmiştir. Eser sahibinin, eseri üzerindeki mutlak hakkı, ülkesellik ilkesine ve tükenme ilkesine tabidir. Eser üzerindeki mutlak hak, eser sahibine inhisari yetkiler vermektedir²⁹².

II. Manevi Haklar

Bern Sözleşmesi'nin 6'ncı mükerrer maddesinde, eser sahibinin, eseri üzerinde, mali haklardan bağımsız olarak, eser sahipliğini ileri sürme, eserinin değiştirilmesini, onur veya saygınlığına zarar verecek her türlü küçük düşürücü eylemi önleme hakkına sahip olduğu ifade edilmiştir²⁹³.

Tekinalp, manevi hakların '*eserin sahibinin kişilik saçağı altında*' bulunduğunu ifade etmektedir²⁹⁴. Manevi haklar, eser sahibi ile eser arasındaki bağı bir tezahürü olup, eser sahibinin kişiliği ile yakın bir ilişki içindedir²⁹⁵. *Ateş*, eser sahibi ile eser arasındaki manevi ilişkiyi, ana-baba ile çocuk arasındaki velayet ilişkisine benzetmektedir²⁹⁶.

FSEK'te eser sahibinin manevi hakları m.14 ila m.17 arasında umuma arz, adın belirtilmesi, eserde değişiklik yapılmasını engelleme, eserin aslından geçici süreyle yararlanma olmak üzere dört alt kategoride düzenlenmiş bulunmaktadır.

²⁹¹ *Ateş (Hakların Kapsamı)*, s.123; *Erel (Fikir)*, s.135; *Kılıçoğlu*, s.218-219; *Öztan*, s.281.

²⁹² *Ateş (Eser Sahipliği)*, s.60; *Öztrak*, s.39; *Tekinalp (Hukuk)*, s.7 vd.

²⁹³ *Beşiroğlu*, s.209-210.

²⁹⁴ *Tekinalp (Hukuk)*, s.9.

²⁹⁵ *Arslanlı*, s.80; *Ateş (Hakların Kapsamı)*, s.125; *Can*, s.293; *Kılıçoğlu*, s.218; *Öztrak*, s.40.

²⁹⁶ *Ateş (Eser Sahipliği)*, s.36-37; *Ateş (Hakların Kapsamı)*, s.140.

A. Manevi Hak Türleri

1. Umuma Arz Hakkı

Manevi hakların ilki '*Umuma Arz Salahiyeti*' başlığı ile düzenlenen umuma arz hakkıdır.

FSEK m.7 hükmü '*Hak sahibinin rızasıyla umuma arzedilen bir eser alenileşmiş sayılır./Bir eserin aslından çoğaltma ile elde nüshaları hak sahibinin rızasıyla satışa çıkarılma veya dağıtılma yahut diğer bir şekilde ticaret mevkiine konulma suretiyle umuma arzedilirse o eser yayımlanmış sayılır./5680 sayılı Basın Kanununun 3 üncü maddesinin 2 nci fıkrası hükmü mahfuzdur.*', m.14/1 hükmü ise '*Bir eserin umuma arzedilip edilmemesini, yayımlanma zamanını ve tarzını münhasıran eser sahibi tayin eder.*' şeklindedir.

FSEK m.7 ve m.14'te '*umuma arz*', '*alenileşme*' ve '*yayımlama*' kavramlarından bahsedildiği görülmektedir.

Alenileşme, geri alınamayan, bir anda gerçekleşen bir eylemdir²⁹⁷.

Beşiroğlu, alenileşmeyi düşüncenin bir araç yardımıyla şekle bürünmesi, dış ortama aktarılması olarak ifade etmektedir. Eser bu şekilde şekle bürünmüş, açıklanmış olmasına karşın topluma sunulmamış olabilir. Açıklanmış yani alenileşmiş bir eser kamuya sunulmadan önce eser sahibinin kişiliğinin bir parçasıdır. Yazar bu nedenle, hükümdeki '*umuma arz edilen eser alenileşmiş sayılır*' ifadesini eleştirmekte, alenileşme ve umuma arz kavramlarının birbirinden farklı kavramlar olduğunu vurgulamaktadır²⁹⁸.

Öztaş, FSEK m.7'de yer verilen '*yayımlama*' kavramının alenileşmenin nitelikli bir şekli olduğunu, yayımlamanın '*umuma yayımlanan esere maddeten ulaşabilme*' olduğunu, yayımlama için yeterli sayıda çoğaltılmış nüshalar ile eser

²⁹⁷ Arkan, s.27.

²⁹⁸ *Beşiroğlu*, s.213.

sahibinin rızasının varlığına ihtiyaç bulunduğunu, örneğin, sinema eserinin çoğaltılarak gösterimcilere verilmesiyle yayımlanmış olacağını bildirmektedir²⁹⁹.

Karahan/Suluk/Saraç/Nal, umum kavramının nitelemesi Mahkemeye ait olmak üzere, bir eserin sahibinin rızasıyla umuma arzedilmesi halinde alenileşmeden, eserin aslından çoğaltılmış nüshaların hak sahibinin rızasıyla satış, dağıtım veya diğer bir ticari alana koyma şekliyle umuma arz edilmesi halinde ise yayımlamadan bahsedileceğini ifade etmektedir³⁰⁰.

FSEK m.14 ile eserin ilk kez umuma arzı eser sahibinin manevi hakkı olarak düzenlenmiştir. Sonraki umuma arz fiilleri aynı zamanda eser sahibinin mali haklarını da ihlal ediyorsa ancak bu halde ve mali haklara ilişkin koruma çerçevesinde yasaklanabilecektir³⁰¹.

Sinema filminin umuma arz edilmesi bir anda gerçekleşen hukuki bir fiildir³⁰². Sahiplerinin izni ile umuma arz edilen bir film alenileşmiş olur. Alenileşmenin geri alınamayan bir eylem olarak kabul edilmesine karşın, somut olayın elvermesi halinde sahiplerinin rızası dışında yapılan umuma arzın geri alınabileceği kabul edilmektedir. FSEK m.61 gereğince, alenileşmemiş diğer bir deyişle umuma arz hususunda sahiplerinin izni bulunmayan bir sinema eserinin rehin, hapis ve hacze konu edilmesi mümkün değildir. Bu bakımdan umuma arz anının tespiti önem taşımaktadır³⁰³. Anonim eserlerde koruma süresinin alenileşme ile birlikte başlaması yönüyle de alenileşme anının tespiti önem arz etmekle birlikte, anonim sinema eserlerine pek rastlanmamaktadır.

Umuma arz hakkı, eserin umuma arz edilip edilmeyeceği, arz edilecekse zamanını, sunulma şeklini, eserin içeriği hakkında bilgi vermeyi kapsamaktadır. Eserin umuma arz zamanı, sinema eserlerinin başarısında önemli bir unsurdur. Sinema eseri

²⁹⁹ Öztan, s.210 vd.

³⁰⁰ Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.66.

³⁰¹ Öztan, s.299.

³⁰² Ateş (Hakların Kapsamı), s.132; Gökyayla, s.145; Hirsch, C.II, s.133; Öztan, s.295; Tekinalp (Hukuk), s.165; Tosun, s.318.

³⁰³ Ayiter, s.115; Erel (Fikir), s.104; Güneş, s.124; Öztan, s.229; Tekinalp (Hukuk), s.165-166.

üzerinde elbirliği halinde malik olan senarist, diyalog yazarı, özgün müzik bestecisi, yönetmen ve varsa animatör, umuma arz hakkını birlikte kullanacaktır. Eser sahiplerinden birinin haklı bir gerekçe olmaksızın filmin gösterilmesine izin vermemesi halinde, FSEK m.10/2 hükmüne başvurarak Mahkemeden izin istenebilir³⁰⁴.

Umuma arz bakımından eser sahibinin iradesi gözetilir. Filmin tamamlanmasından sonra, ekranlarda, internette gösterilmesi, cep telefonlarına gönderilmesi, çok yakın dostlar ve aile dışındaki bir grup kişiye izlettirilmesi, örneğin halkın tepkisinin ölçülmesi amacıyla filmin seçilmiş bir gruba izlettirilmesi, filmin tek bir basın mensubuna izlettirilmesi umuma arzdır³⁰⁵. Bütün bu örneklerde eser sahiplerinin umuma arz iradesini gösterdikleri açıktır. Buna karşın sinema eserinin örneğin aile bireyleri veya işyerindeki mesai arkadaşları ile kapalı devre bir televizyon sisteminden izlenmesi umuma arz teşkil etmez³⁰⁶.

FSEK m.14/2 *'Bütünü veya esaslı bir kısmı âlenileşmemiş olan, yahut ana hatları herhangi bir suretle henüz umuma tanıtılmayan bir eserin muhtevası hakkında ancak o eserin sahibi malûmat verebilir.'* şeklindedir. Tamamlanmamış bir film hakkında açıklama yapmak bu kapsamdadır. *Ateş*, bu hükümle ilgili olarak sınırı *'üçüncü kişilerin izah, tenkit veya ictibasına imkan verecek kapsamdaki açıklamalar'* olarak belirlemiş³⁰⁷, bu görüş *Tosun* tarafından eleştirilmiştir. *Tosun*, eserle ilgili detayların eser sahibi yönünden çok önemli olabileceği, bu nedenle hakkın ihlal edilip edilmediğinin tespiti bakımından eser sahiplerinin iradesine ve verilen bilginin mahiyetine bakılması gerektiğini bildirmiştir³⁰⁸.

³⁰⁴ *Ateş (Hakların Kapsamı)*, s.125, 132; *Ayiter*, s.115 vd; *Erel (Fikir)*, s.139-140; *Gökyayla*, s.147-148; *Karahan/Suluk/Saraç/Nal*, s.67; *Kııçoğlu*, s.223-224; *Tekinalp (Hukuk)*, s.167; *Tosun*, s.317-318.

³⁰⁵ *Arslanlı*, s.81; *Ateş (Hakların Kapsamı)*, s.132; *Ayiter*, s.108; *Erel (Fikir)*, s.86; *Karahan/Suluk/Saraç/Nal*, s.67; *Öztan*, s.294; *Tekinalp (Hukuk)*, s.164-166; *Tosun*, s.318.

³⁰⁶ *Memiş*, *Tekin: Fikri Hukuk Bakımından İnternet Ortamında Müzik Sunumu (Müzik)*, Ankara 2002, s.116.

³⁰⁷ *Ateş (Hakların Kapsamı)*, s.138.

³⁰⁸ *Tosun*, s.319.

Eser sahibinin, sinema eseri hakkında bir kez bilgi vermesiyle bu hak tükenir ve artık herkes eser hakkında bilgi verebilir. Ancak bu hiçbir zaman sinema eserinin kendisinin izlenmesi yerine geçmemelidir³⁰⁹. Eserin içeriği hakkında bilgi verme ancak o eser türüne ilişkin ifade ile yapılabilir. Bu anlamda sinema eserinden kısa bir görüntünün aktarılması eserin içeriği hakkında bilgi verme kapsamında iken, dille anlatılması bu kapsamda değildir³¹⁰.

FSEK m.14/3 '*Eserin umuma arz edilmesi veya yayımlanma tarzı, sahibinin şeref ve itibarını zedeleyecek mahiyette ise eser sahibi, başkasına yazılı izin vermiş olsa bile eserin gerek aslının gerek işlenmiş şeklinin umuma tanıtılması veya yayımlanmasını menedebilir. Menetme yetkisinden sözleşme ile vazgeçmek hükümsüzdür. Diğer tarafın tazminat hakkı saklıdır.*' şeklindedir.

Umuma arz hakkı, çoğaltma, yayma ve temsil hakkı gibi mali haklar ile oldukça ilişkili bir manevi hak çeşididir. Çoğaltma, yayma ve temsil haklarının kullanılması öncelikle eserin umuma arzına bağlıdır. Umuma arz hakkının, mali haklar ile ilgili zorunlu bağı nedeniyle uygulamada mali haklar ile umuma arz hakkının kullanımının da devir sözleşmelerine konu olduğu görülmektedir. Umuma arz hakkının, kullanımın devri sözleşmelerine konu olduğu hususu m.14/3'teki '*başkasına yazılı izin vermiş olsa bile*' ifadesinden de anlaşılmaktadır³¹¹.

FSEK m.14/3'te yer alan '*Menetme yetkisinden sözleşme ile vazgeçmek hükümsüzdür.*' şeklindeki ifade, öğretide MK m.23'ün '*Kimse, hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçemez./Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlaka aykırı olarak sınırlayamaz.*' hükmünün bir yansıması olarak görülmektedir³¹².

³⁰⁹ Arslanlı, s.81; Öztan, s.303.

³¹⁰ Ateş (Hakların Kapsamı), s.138; Erel (Fikir), s.140.

³¹¹ Arslanlı, s.81; Tosun, s.319.

³¹² Arslanlı, s.82; Ateş (Hakların Kapsamı), s.139; Ayiter, s.116; Erel (Fikir), s.138; Tosun, s.320.

Sinema eseri sahipleri umuma arz hakkını bizzat kullanabileceği gibi hakkın kullanımını bir başkasına örneğin mali hakları devralmış olan yapımcıya da bırakabilirler³¹³.

2. Adın Belirtilmesi Hakkı

Adın belirtilmesi hakkına, Bern Sözleşmesi'nin 6'ncı mükerrer maddesinde yer verilmiştir³¹⁴.

FSEK m.11/1'in '*Yayımlanmış eser nüshalarında veya bir güzel sanat eserinin altında, o eserin sahibi olarak adını veya bunun yerine tanınmış müstear adını kullanan kimse, aksi sabit oluncaya kadar o eserin sahibi sayılır.*' şeklindeki hükmü eser sahipliği konusunda bir karineyi barındırmaktadır.

Manevi hakların ikincisi olarak '*Adın Belirtilmesi Salahiyeti*' başlığı ile düzenlenen FSEK m.15/1 hükmü ise '*Eseri, sahibinin adı veya müstear ad ile yahut adsız olarak, umuma arz etme veya yayımlama hususunda karar vermek salâhiyeti münhasıran eser sahibine aittir.*' şeklindedir.

Eser sahibinin eserde adının belirtilmesi için talepte bulunması gerekmeyip, aksi kararlaştırılmamışsa eser sahibinin adının eser üzerinde belirtilmesi gerekir. Adın belirtilmesi eser sahipliğine ilişkin karinenin işletilmesinde önem arz etmektedir(FSEK m.11/1, m.15/3, m.76/son)³¹⁵.

Eser sahibi adının gizli kalmasını tercih edebileceği gibi, sonradan veya ölümünden sonra açıklanmasını isteyebilir. Adının sonradan veya ölümünden sonra açıklanmasını istediği hallerde, bu hakkın kullanımını üçüncü kişilere özellikle mali hakları devralmış kimselere devretmiş olabilir³¹⁶.

³¹³ Arslanlı, s.81; Ayiter, s.117, Can, s.294; Erel (Fikir), s.137; Güneş, s.124; Kılıçoğlu, s.225; Öztrak, s.49.

³¹⁴ Öztan, s.315.

³¹⁵ Güneş, s.126-127; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.68; Kılıçoğlu, s.227.

³¹⁶ Erel (Fikir), s.141.

Bir eserin anonim olması sahihsiz olduğu anlamına gelmez. Anonim eser, sahibinin adı açıklanmayan eser olup tecavüzlere karşı koruma altındadır³¹⁷.

Eser sahibinin adın belirtilmesi hakkını, FSEK m.15 düzenlemesi olmasaydı dahi, MK m.26'dan yararlanarak ileri sürebilmesi mümkün görünmektedir³¹⁸. İki hüküm arasındaki temel fark, MK m.26'ya dayalı hakkın eser sahibinin ölümü ile sona ermesine karşın, FSEK m.15'e dayalı hakkın eser sahibinin ölümünden itibaren 70 yıl daha ileri sürülebilmesidir³¹⁹.

Gökyayla, bazı mali hakların devrinin, manevi hakların kullanımının da devrini zorunlu kılabileceği görüşüne katılmakla birlikte, bu durumun adın belirtilmesi hakkını kapsayacak şekilde geniş yorumlanamayacağını ifade etmektedir³²⁰.

Eser sahibinin adın belirtilmesi hakkı, adının gizlenerek eserin anonim olarak kullanılmasını, adının eserde ve eserin kullanıldığı her yerde yeterli açıklıkta belirtilmesini veya eserin takma adla kullanılmasını talep etme haklarını kapsar. Buna karşın, eser sahibinin bir eserin kendisine ait olmadığı iddiası, bu hak kapsamında olmayıp, MK'nın kişiliğin korunmasına ilişkin genel hükümlerine tabidir³²¹.

Sinema eseri üzerinde iştirak halinde malik olan sinema eseri sahiplerinin tümü adlarının eserde belirtilmesini isteyebilirler. Eser üzerinde hususiyeti görülmekle birlikte, birlikten ayrılmış olan eser sahipleri de aynı hakka sahiptirler³²².

Sinema eserleri yönünden, adın belirtilmesi hakkı, eser sahibinin adının, eserin CD, DVD gibi materyaller ile çoğaltılması halinde, materyalin/ambalajının üzerinde belirtilmesi şeklinde veya eserin sinema salonlarında/televizyonlarda gösterimi sırasında

³¹⁷ Ateş (Hakların Kapsamı), s.143.

³¹⁸ MK m.26 'Adının kullanılması çekişmeli olan kişi, hakkının tespitini dava edebilir./Adı haksız olarak kullanılan kişi buna son verilmesini; haksız kullanan kusurlu ise ayrıca maddi zararının giderilmesini ve uğradığı haksızlığın niteliği gerektiriyorsa manevi tazminat ödenmesini isteyebilir.' şeklindedir, www.kazanci.com.

³¹⁹ Ayiter, s.118; Gökyayla, s.149-150.

³²⁰ Gökyayla, s.150.

³²¹ Arkan, s.27; Gökyayla, s.150; Öztan, s.306 vd; Tekinalp (Hukuk), s.168-169.

³²² Öztan, s.307.

jenerikte belirtilmesi şeklinde tezahür edebilir³²³. Uygulamada, sinema eserinin sinema salonlarında veya televizyonda gösterimi sırasında bitiş jeneriğinin erken kesilmesi sıklıkla karşılaşılan bir husus olup, bu hal, m.15 yönünden adın belirtilmesi hakkının ihlalini ve bazen de m.16 yönünden eserde değişiklik yapılmasını menetme hakkının ihlalini teşkil etmektedir³²⁴. Kanımızca böyle bir durumda, sinema eseri sahipleri, sinema salonunu işletenden veya televizyon kanalından manevi haklarının ihlaline dayalı haklarını talep edebileceklerdir.

FSEK m.15'te, adın belirtilmesi hakkından feragat edilip edilemeyeceği hususunda açıklık yoktur. Öğretide, adın belirtilme hakkının mutlak bir hak olması³²⁵, kişilik hakkının bir uzantısı olması³²⁶, MK m.23/2 ve Anayasa m.17/1 hükümleri³²⁷ gerekçe gösterilerek bu haktan feragat edilemeyeceği yönünde fikir birliği bulunmaktadır. Ancak, süreklilik arz etmemek kaydıyla eser sahibinin filmin gösteriminde bir defaya mahsus olarak adının belirtilmesinden kaçınması, bu ilkeye aykırılık teşkil etmeyen bir irade beyanı olarak kabul edilmelidir³²⁸.

3. Eserde Değişiklik Yapılmasını Engelleme Hakkı

Eser sahibinin eserde değişiklik yapılmasını engelleme hakkı Bern Sözleşmesi'nin 6'ncı mükerrer maddesinde düzenlenmiştir³²⁹.

Manevi haklardan üçüncüsü '*Eserde Değişiklik Yapılmasını Menetmek*' başlığı ile FSEK m.16/1'de '*Eser sahibinin izni olmadıkça eserde veyahut eser sahibinin*

³²³ Ateş (Hakların Kapsamı), s.144; Can, s.295; Erel (Fikir), s.141; Gökyayla, s.150; Öztan, s.314; Tosun, s.321.

³²⁴ Tosun, s.321.

³²⁵ Gökyayla, s.152.

³²⁶ Ateş (Hakların Kapsamı), s.145; Tosun, s.322.

³²⁷ Tekinalp (Hukuk), s.170.

³²⁸ Tosun, s.322.

³²⁹ Öztan, s.316.

adında kısaltmalar ekleme ve başka değiştirmeler yapılamaz.' şeklinde dñzenlenmiřtir³³⁰.

Eser tamamlandığında, eser ile eser sahibi arasındaki ilişkinin mahiyeti de belirlenmiş olur. Eser sahibinin hususiyeti eserin bñlñmlerinde ve bñtñnñnde kendini gñsterdięinden, eserde yapılacak değişiklikler, eserle sahibi arasındaki hususiyet ilişkisini etkileyecek, eserdeki hususiyetin tespiti olanaksız hale gelecektir. FSEK m.16/1 hñkmñyle, eser ile eser sahipleri arasındaki aidiyet ilişkisinin korunmasının amaçlandığı ifade edilmektedir³³¹.

Sinema eserlerinde kısaltma veya ekleme yapılması eserde değişiklik yapılması niteliğindedir. Yargıtay 11. HD., T.06.03.2000, E.2000/863, K.2000/1762 sayılı kararında, davacıya ait sualtı belgeselinin değiştirilerek kısaltılmasının manevi hakkın ihlali niteliğinde olduğunu, davacının manevi tazminata hak kazandığını, FSEK dñzenlemesinin BK dñzenlemesinden farklı olması nedeniyle eser sahibinin tazminat davası açaabilmek için ayrıca kişilik haklarının tecavñze uğramış olmasının aranmadığını ifade etmiřtir³³².

FSEK m.16/2 '*Kanunun veya eser sahibinin mñsaadesiyle bir eseri işleyen, umuma arzeden, çoğaltan, yayımlayan, temsil eden veya başka bir suretle yayan kimse; işleme, çoğaltma, temsil veya yayım tekniği icabı zaruri gñrñlen değiştirmeleri eser sahibinin hususñ bir izni olmaksızın da yapabilir.*' hñkmñnñ havidir. FSEK m.16/1'in istisnası niteliğindeki bu hñkñmle, teknik zorunluluklar bulunması, eserle eser sahibi arasındaki hususiyet ilişkisini etkilememesi, eserin bñtñnlñęnñ bozmaması şartıyla, eser üzerinde değişiklik yapma hakkı, eser sahibinin izni aranmaksızın devredilmiş olmaktadır. Bir edebiyat eserinin işlenme hakkını devralan senaristin, senaryoyu

³³⁰ Hñkñmde eser sahibinin adında izinsiz kısaltmalar ya da değişiklikler yapılması da yasaklanmıştır. Tosun, bu hususun FSEK m.15 ile dñzenlenen adın belirtilmesi hakkına dahil olduğunu, bñyle bir dñzenlemenin m.16/1'de yer almaması halinde dahi m.15 uyarınca eser sahibinin adında kısaltmalar ya da değişiklikler yapmayı yasaklama hakkına sahip olacağını ifade etmiştir. Tosun, s.323, dipnot.265.

³³¹ Arslanlı, s.84; Ateş (Hakların Kapsamı), s.146; Ayiter, s.121; Beşiroğlu, s.220; Gñkyayla, s.153; Gñneř, s.127; Kılıçoğlu, s.229, 231; Öztan, s.315, 319; Tekinalp (Hukuk), s171; Tosun, s.323.

³³² Gñneř, s.128, www.kazanci.com.

yazarken, hükümle çizilen bu sınıra riayet etmesi gerekmektedir³³³. Sansür uygulaması nedeniyle filmin bazı bölümlerinin kesilmesi, televizyonda yayın nedeniyle süresinin değiştirilmesi teknik zorunluluk hallerindedir³³⁴. Ancak, kamuoyunun hoş görmemesi nedeniyle filmin kesilip kısaltılması hakkın ihlali mahiyetindedir³³⁵.

FSEK m.80/4 *'Sinema eserlerinin birlikte sahipleri filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcıya mali haklarını devrettikten sonra, sözleşmelerinde aksine veya özel bir hüküm bulunmadığı takdirde filmin dublajına veya alt yazı yazılmasına itiraz edemezler.'* şeklindedir. Belirtilen hüküm olmasaydı dahi, esere dublaj veya alt yazı ilavesinin zorunlu olduğu durumlarda, eser sahibinden mali haklarını devralan yapımcının, FSEK m.16/2 ile getirilen istisnadan faydalanabileceğinin kabulü gerekmektedir³³⁶. Ancak, alt yazıların filmdeki diyalogdan farklı veya eksik şekilde yazılması eser sahibinin madde ile korunan hakkının ihlali niteliğindedir³³⁷.

Eserin sahibinin, eseri tahrip veya imha etmesi mümkündür. Eser sahibinden başka hiç kimse eser mülkiyeti altında olsa dahi eseri tahrif veya imha edemez. Bu husus FSEK m.17/2'de *'Aslın maliki, eser sahibi ile yapmış olduğu sözleşme şartlarına göre eser üzerinde tasarruf edebilir. Ancak eseri bozamaz ve yok edemez ve eser sahibinin haklarına zarar veremez.'* şeklinde ifade edilmiştir³³⁸.

Eserin dürüstlük kuralına uygun olarak tamiri veya eser sahibinden alınmış izin çerçevesinde değiştirilmesi mümkündür³³⁹. Eserde m.16/2'de ifade edilen zorunlu haller dışında yapılacak değişikliklere izin verme hakkı, eser sahibine ait olup, aslen veya devren iktisap edilemez³⁴⁰.

³³³ Beşiroğlu, s.221; Hirsch, C.II, s.82; Tosun, s.324.

³³⁴ Can, s.297, 302; Öztan, s.327.

³³⁵ Belgesay, s.64.

³³⁶ Tosun, s.325.

³³⁷ Öztan, s.328.

³³⁸ Ateş (Eser Sahipliği), s.37; Ateş (Hakların Kapsamı), s.125; Öztrak, s.59; Tekinalp (Hukuk), s.172.

³³⁹ Ateş (Hakların Kapsamı), s.146; Gökyayla, s.153-154; Tekinalp (Hukuk), s.173.

³⁴⁰ Erel (Fikir), s.146; Gökyayla, s.154.

FSEK m.16/3 'Eser sahibi, kayıtsız ve şartsız olarak yazılı izin vermiş olsa bile şeref ve itibarını zedeleyen veya eserin mahiyet ve hususiyetlerini bozan her türlü değiştirilmeleri menedebilir. Menetme yetkisinden bu hususta sözleşme yapılmış olsa bile vazgeçmek hükümsüzdür.' şeklindedir. MK'daki kişilik haklarını korumasının özel bir düzenlemesini teşkil eden hükümde, eser sahibinin inhisari bir mutlak hak niteliğinde olan eserde değişiklik yapılmasını menetme hakkından feragat edemeyeceği açıkça ifade edilmektedir³⁴¹.

6112 sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un bazı hükümleri FSEK m.16 kapsamında değerlendirmelidir.

6112 sayılı yasanın m.6/6 hükmü 'Medya hizmet sağlayıcılar'³⁴², sinematografik eserleri hak sahibiyle anlaşılan süre dışında yayımlayamaz.', m.10/2 hükmü 'Tele-alışveriş yayınları hariç her türlü reklam yayınlarının oranı, bir saat başından bir sonraki saat başına kadarki yayın içinde yüzde yirmiyi aşamaz.', m.10/7 hükmü 'Sinema ve televizyon için yapılmış filmler ile haber bültenleri ve çocuk programları, planlanan yayın süreleri otuz dakikadan fazla olması hâlinde, her otuz dakikalık yayın süresi için bir kez olmak üzere reklam ve tele-alışverişle³⁴³ kesilebilir.', m.13/1 hükmü 'Sinema ve televizyon için yapılmış filmler, diziler ile spor ve genel eğlence programları haricinde, yayınlarda ürün yerleştirmeye³⁴⁴ yönelik uygulamalara yer verilemez. Ürün yerleştirme uygulamaları ticarî iletişimle ilgili düzenlemelere tabidir.' şeklindedir.

Anılan hükümler çerçevesinde, sinema ve televizyon için yapılmış filmler, haber bültenleri ve çocuk programlarının otuz dakikadan fazla olması halinde, her otuz

³⁴¹ Tekinalp (Hukuk), s.172; Tosun, s.325.

³⁴² Yasanın 'Tanımlar' başlıklı m.3/1-1 bendinde medya hizmet sağlayıcısı, 'Radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmeti içeriğinin seçiminde editöryal sorumluluğu bulunan ve bu hizmetin düzenlenme ve yayımlanma biçimine karar veren tüzel kişi' olarak tanımlanmıştır. www.kazanci.com.

³⁴³ Yasanın 'Tanımlar' başlıklı m.3/1-ü bendinde tele-alışveriş, 'Taşınmazlar, hak ve yükümlülükler dâhil olmak üzere, mal veya hizmetlerin bir ücret karşılığında temini amacıyla kamuya yönelik doğrudan arz yayını' olarak tanımlanmıştır. www.kazanci.com.

³⁴⁴ Yasanın 'Tanımlar' başlıklı m.3/1-cc bendinde ürün yerleştirme, 'Bir ürün, hizmet veya ticarî markanın, ücret veya benzeri bir karşılıkla program içine dâhil edilerek veya bunlara atıf yapılarak, program içinde gösterildiği her tür ticarî iletişim' olarak tanımlanmıştır. www.kazanci.com.

dakikada bir kez reklam ve tele-alışverişle kesintiye uğrayabileceği belirtilerek reklam ve tele-alışveriş uygulamasına bir sınırlama getirilmiştir. Bundan başka, sinema ve televizyon için yapılmış filmler, diziler ile spor ve genel eğlence programlarında ürün yerleştirme uygulaması yapılabileceği hükme bağlanmış bulunmaktadır.

Sinema eserinin televizyonda yayını sırasında eser sahibinden izin almaksızın yapılan sanal reklam veya çerçeve uygulaması FSEK m.16'nın ihlali niteliğindedir.

Yine, sinema eserinin, televizyon filmi olarak bir kerede yayınlanmak üzere yapılmış olmasına karşın bölümler halinde yayınlanması da eser sahibinin FSEK m.16'da koruma altına alınan eserde değişiklik yapılmasını menetme hakkının ihlali niteliğindedir.

Sinema eseri olma vasfını taşıyan yaratımlar bakımından, asgari sınırları 6112 sayılı yasa ile çizilen hususlardaki detayların eser sahipleri ile yapılacak sözleşme hükümleri ile belirlenmesi mümkün olup, bu tür düzenlemelere gidilmesi, eser sahibinin manevi haklarının ihlalini önlemek ve ispat kolaylığı sağlayarak uyuşmazlıkların önüne geçmek bakımından olumlu sonuçlar doğuracaktır³⁴⁵.

Yargıtay HGK, T.11.04.2001, E.2001/15-331, K.2001/340 sayılı ilamında, üç kutu filmin davalı yükleniciye teslimi sonrasında, bir kutu filmin kaybolması nedeniyle davacı lehine maddi tazminata hükmedilmesine karşın manevi tazminatın reddi şeklindeki Yerel Mahkeme kararını, davacının, yurt dışında çektiği ve yerine ikamesi mümkün olmayan kayıp bir kutu film için üzüntü duymuş olmasının hayatın olağan akışına uygun olduğu, bu nedenle davacı lehine uygun miktarda manevi tazminata hükmedilmesi gerektiği yönündeki Yargıtay kararına direnen Yerel Mahkemenin kararını bozmuştur³⁴⁶.

Eser sahibinin, eserde yapılan değişikliğe uzun süre sessiz kaldıktan sonra dava açması MK m.2 gereğince hakkın kötüye kullanılmasını teşkil edebilir.

³⁴⁵ Tosun, s.326-327.

³⁴⁶ Tosun, s.327, dipnot.272; www.kazanci.com.

Yargıtay 11.HD'nin, önceki eserlerde değişiklik yapılmasına sessiz kalan eser sahibinin, sonraki eser yönünden eserde değişiklik yapılmasını yasaklama hakkını kullanmak istemesi karşısında, talebi hakkın kötüye kullanımı olarak nitelendirdiği T.29.01.1999, E.1998/10031, K.1999/250 sayılı kararı, eser sahibinin eser üzerinde değişiklik yapılmasına ilişkin rızasının her bir eser yönünden ayrıca aranması gerektiği ifade edilerek haklı olarak eleştirilmiştir³⁴⁷.

4. Eser Sahibinin Zilyet ve Malike Karşı Hakları

Daha önce de ifade edildiği üzere eserin üzerinde somutlaştığı materyal ile eser üzerindeki fikri haklar birbirinden bağımsızdır. Bu nedenle, eserin üzerinde somutlaştığı materyalin mülkiyetini iktisap eden kişi, eser sahibinin eserden doğan haklarını da iktisap etmiş olmaz. Eser sahibinin, zilyet ve malike karşı hakları FSEK'te düzenlenmiş bulunmaktadır³⁴⁸.

Manevi haklardan sonuncusu '*Eser Sahibinin Zilyet ve Malike Karşı Hakları*' başlığı ile FSEK m.17'de '*Eser sahibi, gerekli durumlarda, aslın maliki ve zilyedinden, koruma şartlarını yerine getirmek kaydıyla, 4 üncü maddenin 1 inci ve 2 nci bentlerinde sayılan güzel sanat eserlerinin ve 2 nci maddenin 1 inci bendinde ve 3 üncü maddede sayılıp da yazarlarla bestecilerin el yazısıyla yazılmış eserlerinin asıllarından geçici bir süre için yararlanmayı talep etme hakkına sahiptir. Eser sahibinin bu hakkı, bu eserlerin ticaretini yapanlar tarafından eseri satın alan veya elde eden kişilere müzayede ve satış kataloğu veya ilgili belgeler ile açıklanır./ Aslın maliki, eser sahibi ile yapmış olduğu sözleşme şartlarına göre eser üzerinde tasarruf edebilir. Ancak eseri bozamaz ve yok edemez ve eser sahibinin haklarına zarar veremez./ Eserin tek ve özgün olması durumunda eser sahibi, kendisine ait tüm dönemleri kapsayan çalışma ve sergilerde kullanmak amacıyla, koruma şartlarını yerine getirerek iade edilmek üzere eseri isteyebilir.*' şeklinde düzenlenmiştir.

Eser sahibi, eserini, onarma, değiştirme, güncelleştirme amacıyla talep edemez. Eser sahibinin bu hakkı '*gereklilik*' kıstası ve geçici süreyle yararlanma amacı ile sınırlı

³⁴⁷ Erel (Fikir), s.147; www.kazanci.com.

³⁴⁸ Beşiroğlu, s.225; Can, s.297; Erel (Fikir), s.153; Gökyayla, s.157; Tosun, s.327.

tutulmuştur. Gereklilik kıstası, esere başka şekilde ulaşamamayı ifade eder. Yararlanma çoğaltma gibi ticari bir amaçla da olabilir. Ancak bu halde, ticari amacın eserin maliki veya zilyedinin menfaatlerine aykırılık teşkil etmemesi gerekir³⁴⁹.

Hükümdeki 'asıl' ifadesi ile eserin orijinal olması zorunluluğu değil, orijinal olup olmadığına bakılmaksızın tek nüsha bulunması hali kastedilmektedir³⁵⁰.

Gökyayla, FSEK m.17'de aslı talep edilebilecek eser türlerinin *numerus clauses* ilkesine tabi olduğunu ifade etmiş, pek çok eser türünü dışarıda bırakan bu sınırlamayı eleştirmiştir³⁵¹.

Erel ise hükümde talep edilecek eser türlerinin örneklendiğini, hükümde belirtilmemiş eser türleri üzerinde de eser sahibinin m.17'den doğan haklarının olduğunu ifade etmiştir³⁵².

Tosun, maddede sinema eserleri sayılmamasına rağmen hükmü geniş yorumlamıştır. Bir sinema eserinde, filmin negatifleri olmaksızın filmin kopyalanarak gösterilmesi mümkün olmadığından, negatiflerin asıl eser olarak nitelendirilmesinin mümkün olduğunu, hükmün sinema eserlerine de uygulanabileceğini ifade etmiştir³⁵³.

Görüldüğü üzere FSEK m.17/1 hükmü, güzel sanat eserleri, ilim ve edebiyat eserleri ve müzik eserleri yönünden sınırlandırılmış bulunmaktadır. Ancak, öğreti görüşlerine paralel olarak sinema eserlerine ait negatifler yönünden, FSEK m.17/2 hükmünün uygulama alanı bulabileceği düşünülebilir. Sinema eserinin henüz kopyalarının çıkarılmadığı hallerde ise, eser sahibi m.17/2'ye dayanarak negatifleri elinde bulunduran kişiye karşı hak ileri sürülebilir³⁵⁴. Sinema eserlerinde birlik kararı

³⁴⁹ Öztan, s.336-338; Tekinalp (Hukuk), s.174-175.

³⁵⁰ Ayiter, s.124.

³⁵¹ Gökyayla, s.158.

³⁵² Erel (Fikir), s.154.

³⁵³ Tosun, s.327-328.

³⁵⁴ Tosun, s.328.

olmasa dahi eser sahiplerinden her biri malik veya zilyetten eserin aslına ulaşmayı talep edebilir³⁵⁵.

Kanımızca, pek çok eser türünü koruma dışında bırakan FSEK m.17 hükmünün, yoruma mahal bırakmayacak ve sinema eserlerini de kapsayacak şekilde, genişletilmesi gerekmektedir.

B. Manevi Hakların Kullanımı

FSEK m.18 '*Mali hakları kullanma yetkisi münhasıran eser sahibine aittir./ Aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça; memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken meydana getirdikleri eserler üzerindeki haklar bunları çalıştıran veya tayin edenlerce kullanılır. Tüzel kişilerin uzuvları hakkında da bu kural uygulanır./Bir eserin yapımcısı veya yayıncısı, ancak eserin sahibi ile yapacağı sözleşmeye göre mali hakları kullanabilir.*' hükmünü havidir.

Manevi haklar, eser sahibinin yaşamı süresince bizzat eser sahibi tarafından kullanılabilir. Kişilik hakkına benzerlikleri nedeniyle manevi hakların devri mümkün değildir. Ancak, öğretilerde, bazı mali hakların (işleme, yayma, temsil ve umuma iletim) devri halinde devralan tarafından kullanılmalrı, manevi hakların kullanılmalarının devrini de zorunlu kılıyorsa, bu manevi hakların kendilerinin değil kullanılmalarının devredileceği kabul edilmiştir³⁵⁶.

Eser sahibi olabilmek için fiil ehliyetine sahip olmak gerekmemesine karşın, eser üzerindeki manevi hakların kullanılması için ayırtım gücüne sahip olmak gerekmektedir³⁵⁷.

Sinema eseri üzerinde elbirliği halinde malik olan eser sahipleri, manevi haklarını birlikte kullanmaktadır. Eser sahiplerinden birinin haklı bir neden olmaksızın işleminden kaçınması halinde, FSEK m.10/2 hükmünden faydalanarak Mahkemeden izin

³⁵⁵ Tekinalp (Hukuk), s.175.

³⁵⁶ Arslanlı, s.171; Ayiter, s.200 vd.; Erel (Fikir), s.294; Gökyayla, s.145; Öztan, s.343; Tekinalp (Hukuk), s.164; Tosun, s.346-347.

³⁵⁷ Arslanlı, s.88; Öztan, s.287.

talep edebilmek mümkündür. FSEK m.10/2 düzenlemesi olmasaydı dahi, eser sahipleri taleplerini adi ortaklığa yapılan atıf ve MK'nın elbirliği halinde mülkiyeti düzenleyen *'Kanunda veya sözleşmede aksine bir hüküm bulunmadıkça, gerek yönetim, gerek tasarruf işlemleri için ortakların oybirliğiyle karar vermeleri gerekir.'* şeklindeki m.702/2 hükmü gereğince benzer şekilde ileri sürebileceklerdir³⁵⁸.

Sinema eseri üzerindeki manevi hakların ihlali halinde ise eser sahiplerinden her biri FSEK m.10/2 hükmü gereği birbirinden bağımsız olarak hareket edebilir.

Daha önce yer verildiği üzere, aksi sözleşme ile kararlaştırılmadı ise FSEK m.18/2'ye göre memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken meydana getirdikleri eserler üzerindeki hakların kullanımı bu kişileri çalıştıran veya tayin edenlere ait olacağı bir karine olarak kabul edilmiştir. Çalıştıran gerçek kişi olabileceği gibi tüzelkişi de olabilmektedir. *'Bir eserin sahibi onu meydana getirendir'* ilkesinden hareketle burada ispat yükü çalıştırana aittir. Hükümde mali ve manevi haklar arasında bir ayırım yapılmamıştır. Bazı yazarlar hükmün sadece mali haklara ilişkin olduğunu ifade ederken³⁵⁹, kimi bazı yazarlar ise mali hakkın kullanımı için zorunlu olarak kullanılması gereken manevi hakların MK m.2'ye aykırı olmamak şartıyla çalıştıran tarafından kullanılabilceğini kabul etmiştir³⁶⁰.

Tosun, eser yapım sözleşmeleri şeklindeki istisna sözleşmeleri yönünden FSEK m.18/3 hükmünün uygulanacağını, böylelikle eser üzerindeki mali ve manevi hakların doğrudan siparişi verene geçmeyip eser sahibinin yazılı izni ile kullanılabilceğini ifade etmektedir³⁶¹.

FSEK'in eser sahiplerinin ölümünden sonra manevi hakların kullanımını düzenleyen *'Hakların Kullanabilecek Kimseler'* başlıklı m.19 hükmü *'Eser sahibi 14 ve 15'inci maddelerin birinci fıkralarıyla kendisine tanınan salâhiyetlerin kullanılış tarzlarını tesbit etmemişse yahut bu hususu herhangi bir kimseye bırakmamışsa bu*

³⁵⁸ Tosun, s.347.

³⁵⁹ Baygı, s.149; Öztan, s.243 vd; Tekinalp (Hukuk), s.143-147.

³⁶⁰ Okutan Nilsson (Eser Sahipliği), s.491; Tosun, s.351, 400.

³⁶¹ Tosun, s.399-400.

salâhiyetlerin ölümünden sonra kullanılması, vasiyeti tenfiz memuruna; bu tâyin edilmemişse sırasıyla sağ kalan eşi ile çocuklarına ve mansup mirasçılara, ana-babasına, kardeşlerine aittir./Eser sahibinin ölümünden sonra yukarıdaki fıkrada sayılan kimseler eser sahibine 14, 15 ve 16 ncı maddelerin üçüncü fıkralarında tanınan hakları eser sahibinin ölümünden itibaren yetmiş yıl kendi namlarına kullanabilirler./Eser sahibi veya birinci ve ikinci fıkralara göre salâhiyetli olanlar, salâhiyetlerini kullanmazlarsa; eser sahibinden veya halefinden malî bir hak iktisap eden kimse meşru bir menfaati bulunduğu ispat şartıyla, eser sahibine 14, 15 ve 16'ncı maddelerin üçüncü fıkralarında tanınan hakları kendi namına kullanabilir./Salâhiyetli kimseler birden fazla olup müdahale hususunda birleşemezlerse; mahkeme, eser sahibinin muhtemel arzusuna en uygun bir şekilde basit yargılama usulü ile ihtilâfi halleder./18'inci Madde ile yukarıdaki fıkralarda sayılan salâhiyetli kimselerden hiçbiri bulunmaz veya bulunup da salâhiyetlerini kullanmazlarsa yahut ikinci fıkrada belirlenen süreler bitmişse, eser memleketin kültürü bakımından önemli görüldüğü takdirde, "Kültür" Bakanlığı 14, 15, 16'ncı maddelerin üçüncü fıkralarında eser sahibine tanınan hakları kendi namına kullanabilir.' şeklinindedir.

Hükümde, manevi hakların devredilemeyeceği şeklindeki genel ilkeye uygun şekilde, manevi hakların devri değil, manevi hakların kullanımlarının belirlenecek kişi veya kişiler ile mirasçılara devri ele alınmıştır. Eser sahibinin manevi hakların kullanımını (örneğin, sinema eserinin sahiplerinden birinin, eserin umuma arz zamanını, şeklini) sağlararası tasarrufla veya ölüme bağlı tasarrufla üçüncü kişilere devretmesi mümkündür³⁶².

Eser sahibinin ölümü halinde manevi hakkın kullanımının devri, miras hukukunun düzenlemesine bırakılmamış, kullanım yetkisinin kimlere ait olacağı sıra gözetilerek belirlenmiştir. Manevi hakların kullanımlarının mirasçılara devri miras hukuku düzenlenmesine bırakılmadığından, mirasçının bu hakkı kullanmak için mirası kabul etmiş olması gerekmez. Ekonomik değerleri olmadığından manevi haklar terekeye de dahil değildirler. Bu durum aynı zamanda, eser üzerinde elbirliği halinde

³⁶² Tekinalp (Hukuk), s.177.

malik olan eser sahiplerine adi ortaklık hükümlerinin uygulanamayacağı hallerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü, adi ortaklık hükümlerine göre ortaklardan birinin ölümü, ortaklığı sona erdiren nedenlerden biridir³⁶³.

FSEK m.19 gereğince manevi hakların kullanımının mirasçılara devredilmesi, manevi tazminat davasının mirasçılar tarafından açılabileceği anlamına gelmemektedir. MK m.25/4 '*Manevi tazminat istemi, karşı tarafça kabul edilmiş olmadıkça devredilemez; mirasbırakan tarafından ileri sürülmüş olmadıkça mirasçılara geçmez.*' şeklindedir. Buna göre, sinema eseri sahibinin hayattayken manevi haklarının kullanımının devri nedeniyle devralanın manevi tazminat davasını ikame edebilmesi, devralanın kabulü şartına bağlanmıştır. Buna karşın, sinema eseri sahibinin ölümü nedeniyle manevi haklarının kullanımının mirasçılara devri ve buna bağlı olarak manevi tazminat davasını ikame edebilmesi ise eser sahibinin sağlığında manevi tazminat isteme hakkını ileri sürmesine bağlı tutulmuş bulunmaktadır. Manevi tazminat isteme hakkının ileri sürülmesi hususunu dava açmak şeklinde anlamamak gerekir. Eser sahibinin iradesini bu yönde ortaya koymuş olduğunun kanıtlanmış olması, şartın gerçekleşmesi için yeterli görülmektedir³⁶⁴.

Tekinalp'in, mirasçıların manevi tazminat davası açabileceğini ifade etmektedir. Yargıtay 11. HD.'nin ise konu hakkında farklı kararları bulunmaktadır. Daire, T.03.07.2000, E.2000/4764, K.2000/6252 sayılı ilamında mirasçıların manevi zararın giderilmesini isteyebileceklerini, T.22.12.2005, E.2004/14950, K.2005/12769 sayılı başka bir ilamında ise, mirasçıların manevi hakların ihlali halinde, tecavüzün giderilmesi ve önlenmesi talebiyle dava açabilecekleri ancak manevi tazminat talebinde bulunamayacaklarını hükme bağlanmış bulunmaktadır³⁶⁵.

³⁶³ Erel (Fikir), s.284; Kılıçoğlu, s.221-122; Öztan, s.288; Tosun, s.348; eser üzerindeki manevi hakların niteliği hakkında bkz Yargıtay HGK, T.11.02.1983, E.1981/4-70, K.1983/123, Güneş, s.108; 01.07.2012'de yürürlüğe girecek olan 6098 sayılı BK m.639/2 ye göre '*Sözleşmede ortaklığın mirasçılarla sürdürülmesi konusunda bir hüküm yoksa, ortaklardan birinin ölmesiyle*' adi ortaklık sona ermektedir.

³⁶⁴ Dural/Öğüt, s.153-154; Tosun, s.349.

³⁶⁵ Suluk/Orhan, s.428-429; Tekinalp (Hukuk), s.176; www.kazanci.com.

Eser sahibinin kişiliğinden doğan manevi hakların devre konu olamayacağı, bazı hallerde kullanımlarının devredilebileceği hususu açıktır. Kanımızca, eser sahibinin manevi haklarının kullanımını devralan kişi, eser sahibinin manevi haklarını ihlal eden fiillerin engellenmesi için hukuki yollara başvurabileceği gibi, manevi zararına karşılık olarak tazminat da talep edebilecektir.

Son olarak, manevi hakların kullanım süresine değinilecektir. Buna göre, eser sahibi yaşamı süresince manevi haklarını kullanabilir. Eser sahibinin ölümü halinde, mirasçılarının manevi hakları kullanımı ise FSEK m.19/2 hükmü ile 70 yıllık süreyle sınırlandırılmıştır. Birden çok mirasçının bulunması halinde, manevi hakların kullanılması yönünden tanınan 70 yıllık koruma süresi, son mirasçının ölümü ile son bulur³⁶⁶.

Manevi hakları ihlal edilen sinema eseri sahipleri, umuma arz hakkına tecavüz fiillerine karşı m.69 hükmü gereğince tecavüzün men'i, m.70 hükmü gereğince manevi tazminat, m.77 gereğince ihtiyati tedbir taleplerini ileri sürebileceği gibi, m.71 gereğince mütecavizlerin cezalandırılmasını da talep edebilecektir.

III. Mali Haklar

FSEK, kişilik hakkı ile yakın bağları bulunan manevi hakların yanı sıra, eserden ekonomik olarak yararlanmayı sağlayan mali hakları da düzenlemiş bulunmaktadır.

Tekinalp, mali hakları, 'eserden, ekonomik olarak yararlanma ve bunun şeklini tayin etme imkanını münhasıran sahibine veren ve ona eserden üçüncü kişilerin bu tarzda faydalanmalarına engel olma yetkilerini bahşeden mutlak haklar' olarak tanımlamış bulunmaktadır³⁶⁷.

³⁶⁶ Arslanlı, s.89, 91; Ateş (Hakların Kapsamı), s.131; Ayiter, s.114; Erel (Fikir), s.113; Güneş, s.122; Öztan, s.287; Tekinalp (Hukuk), s.163, 176.

³⁶⁷ Tekinalp (Hukuk), s.180.

Özta, mali hakların düzenlenmesindeki temel amacı 'eser sahibinin eserinden yararlanabilmesini teminat altına almak, bunu onun kontrolüne sokmak' olarak tespit etmiş bulunmaktadır³⁶⁸.

FSEK m.20 'Henüz âlenileşmemiş bir eserden her ne şekil ve tarzda olursa olsun faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir. Alenileşmiş bir eserden eser sahibine münhasıran tanınan faydalanma hakkı, bu Kanunla malî hak olarak gösterilenlerden ibarettir. Malî haklar birbirine bağlı değildir. Bunlardan birinin tasarrufu ve kullanılması diğerine tesir etmez./ Bir işlenmenin sahibi, kendisine bu sıfatla tanınan malî hakları, işleme hususunun serbest olduğu haller dışında, asıl eser sahibinin müsaade ettiği nispette kullanabilir.' şeklindedir.

FSEK m.20/1'de mali hakların *numerus clauses* ilkesine tabi olduğu, mali hakların kullanılmasının eserin alenileşmesi şartına bağlı olduğu, mali hakların birbirinden bağımsız olduğu açıkça ifade edilmiştir.

Mali haklar, manevi haklardan farklı olarak devir, kiralama, ödünç, rehin, haciz gibi tasarruflara konu olmaya uygundur³⁶⁹.

Mali haklar birbirinden bağımsız olarak tasarrufa konu olmakla birlikte, mali haklardan birinin devri diğer bir mali haktan yararlanmayı engelleyecek mahiyette ise bu hakların birlikte devri gerekmektedir. Bu anlamda, FSEK m.20/2'e göre işleme hakkını devralınan kimse, işleme eser üzerindeki mali haklardan faydalanmayı gerektiren diğer mali hakları da devralmış sayılmaktadır³⁷⁰.

FSEK'te eser sahibinin mali hakları m.21 ila m.25 arasında, işleme, çoğaltma, yayma, temsil ve umuma iletim hakkı olmak üzere beş alt kategoride düzenlenmiştir.

³⁶⁸ Özta, s.346.

³⁶⁹ Tekinalp (Hukuk), s.180; Tosun, s.352-353.

³⁷⁰ Tosun, s.353.

A. Mali Hak Türleri

1. İşleme Hakkı

Türkiye'nin de taraf olduğu Bern Sözleşmesi'nin m.14 mükerrer/1 hükmü *'İşleme ve yeniden yapıma ilişkin olarak ilk eser sahibinin haklarına zarar verilmeksizin, oluşturulan sinema eseri de bir eser gibi korunur. Sinema eseri üzerindeki hak sahipleri -14.maddede düzenlenen haklar da dahil olmak üzere- ilk eser sahibinin haklarıyla özdeş haklara sahiptir.'*, m.14 hükmü ise *'Edebi ve bedii eser sahipleri eserlerinin sinematografiye göre işlenme ve yeniden yapımla bu işlenmiş ve yeniden yapılmış eserlerin yayılmasına ilişkin bu işlenmiş ve yeniden yapılmış eserlerin kamuya temsili ve icrasıyla kablolu olarak kamuya iletilmesi konusunda inhisari olarak izin verme hakkına haizdirler./Bir edebi veya bedii eser baz alınarak oluşturulmuş sinema eserlerinin işlenmesi bu eserin sahiplerinin hakkına zarar vermemek koşuluyla ilk eserlerin sahiplerinin iznine tabidir./Madde 13.1 düzenlemesi burada uygulanmaz.'* şeklindedir³⁷¹.

FSEK'in m.1/B-c bendinde işlenme eser *'Diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip de bu esere nispetle müstakil olmayan ve işleyenin hususiyetini taşıyan fikir ve sanat mahsulleri'* olarak tanımlanmış bulunmaktadır. İşlenme eserler *numerus clauses* ilkesine tabi olmaksızın FSEK m.6'da örneklenerek sayılmış bulunmaktadır.

İşleme hakkı, FSEK m.21'de *'Bir eserden, onu işlemek suretiyle faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir.'* şeklinde ifade edilmiştir.

FSEK m.48 *'Eser sahibi veya mirasçuları kendilerine kanunen tanınan malî hakları süre, yer ve muhteva itibariyle mahdut veya gayrimahdut, karşılıklı veya karşılıksız olarak başkalarına devredebilirler./Malî hakları sadece kullanma salâhiyeti de diğer bir kimseye bırakılabilir. (Ruhsat)./Yukardaki fıkralarda sayılan tasarruf muameleleri henüz vücuda getirilmemiş veya tamamlanacak olan bir esere taallük etmekte ise bâtıldır.'*, FSEK m.52 ise *'Mali haklara dair sözleşme ve tasarrufların yazılı olması ve konuları olan hakların ayrı ayrı gösterilmesi şarttır.'* şeklindedir.

³⁷¹ Tosun, s.354, dipnot.374.

Görüldüğü üzere, bir eserden faydalanılarak, bu esere oranla bağımsız olmayan işleme eserin meydana getirilmesi ilk eser sahibinin m.48 ve m.52 uyarınca vereceği izne bağlıdır.

Sinema eserleri sahipleri, sinema eseri üzerinde elbirliği şeklinde malik olduklarından işleme izninin verilmesi hususunda birlikte hareket etmelidirler.

Eser sahiplerinden birinin işleme eser meydana getirmesi halinde de bu kural değişmemektedir. İşleme eseri meydana getiren eser sahibinin diğer eser sahiplerinin tamamından m.48 ve m.52 uyarınca izin alması gerekmektedir³⁷².

İşleme hakkının devri, hakkı iktisap eden kişi tarafından iki önemli sınırlamayı içermektedir. Öncelikle, hakkı iktisap eden kişi işlemeyi kararlaştırılan işleme türünde gerçekleştirmelidir. Bundan başka, işleme hakkını devralarak işleme eser yaratan kişi, bu eser üzerinde, eser sahibi sıfatı ile asıl eserden bağımsız mali ve manevi haklara sahip olacaktır. Ancak, işleme eser sahibi, eser üzerindeki işleme hakkını devretmek istiyorsa veya eseri ikinci kez işlemek istiyorsa mutlaka asıl eser sahibinden veya mirasçılardan yazılı izin almak zorundadır. Diğer bir deyişle, işleme bir eseri yeniden işlemek isteyen bir kişi, hem asıl eser sahibinin hem de işleme eser sahibinin yazılı iznine başvurmalıdır³⁷³. Örneğin, işleme hakkının sinema eserini, müzikale dönüştürmek üzere devralınması halinde, bu çerçevede kullanılması gerekmektedir. İşleme hakkını, sinema eserini müzikale dönüştürmek üzere alan kişinin, eseri, televizyon dizisine dönüştürmesi halinde FSEK m.21'in ihlali söz konusu olacaktır. Alınan işleme hakkının sınırları içinde kullanılarak müzikale dönüştürülmesinden sonra, bu kez eserin müzikal bir dizi haline getirilmesi ise yeniden işleme olacağından, bu halde, gerek asıl sinema eseri sahiplerinin gerekse müzikal sinema eserinin işleme eser sahiplerinin yazılı iznine başvurulması gerekecektir.

Sinema eserinden meydana getirilen bir televizyon dizisi senaryosu da işleme esere diğer bir örnek olarak gösterilebilir. Böyle bir halde, senaryo, filme alınarak televizyon dizisi haline getirildiğinde, dizi filmin bir parçası haline gelerek niteliği

³⁷² Tosun, s.357.

³⁷³ Ateş (Hakların Kapsamı), s.163-164; Erel (Fikir), s.160; Gökayla, s.163-164; Güneş, s.113.

değişmekte, dizi film asıl eserden müstakil bir hale gelmektedir. Bu noktada, tespit edilmiş olma, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisi olma, sahibinin hususiyetini taşıma, senaryo ve yönetime sahip olma şartlarını taşıyan böyle bir dizinin işleme eser olarak nitelendirilmesinden ziyade, sinema eseri olarak nitelendirilmesi ve FSEK m.5 korumasına tabi tutulması uygun olacaktır³⁷⁴. *Tosun*, bir filmin yıllar sonra yeniden ele alınarak çekilmesi yoluyla yaratılan (yeniden çevrim) filmler bakımından da benzer bir değerlendirme yapmıştır³⁷⁵.

Zaman içerisinde devamı çekilen filmler (devam filmleri) bakımından, ilk filmi çekim tekniği, karakteristik özellikleri bakımından takip eden ancak konu bakımından bağımsız olan filmler yönünden işleme eserden bahsedilebilecektir³⁷⁶.

İşleme hakkı konusu içinde, FSEK'te düzenlenmeyen ancak öğretide 'senkronizasyon hakkı' veya 'döşeme hakkı' olarak ifade edilen bir kavramdan da bahsetmek gerekmektedir. Senkronizasyon hakkı veya döşeme hakkı, dar anlamıyla yabancı bir filmin tercüme edilmesini, geniş anlamıyla ise bir eserin başka bir eser içine yerleştirilmesini ifade etmektedir. Senkronizasyon hakkı, işleme hakkı kapsamında yer bulmaktadır. Ancak bu hak, eserin bir başka türe dönüştürülmesini değil, kendi türünde farklı bir sunuşla veya hiç değiştirilmeden, bir başka eserin içine yerleştirilmesini ifade etmektedir. '*Una Calle Nos Separa*' (Anlamazdın) adlı müzik eserinin son yıllarda önemli bir izleyici kitlesine ulaşan '*İssiz Adam*' adlı filmde izinsiz olarak kullanılması nedeniyle açılan davada, '*Una Calle Nos Separa*' adlı müzik eserinin değiştirilmeden, '*İssiz Adam*' adlı film içinde kullanılması ve filme entegre edilmesi, bilirkişi heyetince işleme hakkı kapsamında ele alınmış, senkronizasyon hakkının ihlali olarak nitelendirilmiş ve davacının FSEK m.68 uyarınca hak talep edebileceği ifade edilmiştir³⁷⁷.

³⁷⁴ *Tosun*, s.358, dipnot.391.

³⁷⁵ *Tosun*, s.360.

³⁷⁶ *Tosun*, s.359.

³⁷⁷ *A.Erol Kılıç, Osman İşmen ve Tekin Memiş*'ten oluşan bilirkişi heyetince, İstanbul 4. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi'nin 2010/21 E. sayılı dava dosyasına sunulan 30.07.2010 ve 13.04.2011 tarihli raporlar.

Yaratımın ilk eser mi, işleme eser mi olduğunun tespiti önem arz etmektedir. Bir sinema eserinden işlenerek meydana getirilmiş eser bakımından, ilk sinema eserinin sahiplerinin tamamından izin alınması gerekecektir.

Alenileşmemiş eserlerin işlenmesi halinde, ilk eser sahiplerinden izin alınması gerekip gerekmediği konusuna değinmek gerekmektedir. Öğretide, böyle bir durumda, ilk eser sahiplerinden izin alınmaksızın işleme eserin meydana getirilebileceği ifade edilmektedir³⁷⁸.

2. Çoğaltma Hakkı

Fikri mülkiyet hukukunun merkezini oluşturan çoğaltma hakkı eserden ekonomik olarak faydalanmanın en eski ve en yaygın yoludur. Dünyada fikri mülkiyet hukukunu temsil eden '*copyright*' ifadesi çoğaltma hakkından gelmekte olup diğer haklara öncülük etmiştir³⁷⁹.

Türkiye'nin de taraf olduğu Bern Sözleşmesi'nin 9'uncu maddesinde sözleşme kapsamında korunan eserler üzerinde eser sahiplerinin hangi biçim ve yöntemle olursa olsun eserin çoğaltılmasına izin verme konusunda inhisari hakka sahip olduğu, taraf ülke mevzuatlarında eser sahibinin çoğaltma hakkının istisnasını oluşturabilecek hallerin eser sahibinin çıkarlarına zarar vermemek ve eserden normal olarak yararlanmasına engel olmamak kaydıyla düzenlenebileceği, her türlü görsel veya işitsel kaydın çoğaltma sayılacağı düzenlenmiş bulunmaktadır. Sözleşme ile tanınan ilk mali hak çoğaltma hakkı olmuştur³⁸⁰.

FSEK m.22 '*Bir eserin aslını veya kopyalarını, herhangi bir şekil veya yöntemle, tamamen veya kısmen, doğrudan veya dolaylı, geçici veya sürekli olarak çoğaltma hakkı münhasıran eser sahibine aittir./ Eserlerin aslından ikinci bir kopyasının çıkarılması ya da eserin işaret, ses ve görüntü nakil ve tekrarına yarayan, bilinen ya da ileride geliştirilecek olan her türlü araca kayıt edilmesi, her türlü ses ve*

³⁷⁸ Tekinalp (Hukuk), s.183.

³⁷⁹ Gülneş, s.87; Tekinalp (Hukuk), s.184.

³⁸⁰ Beşiroğlu, s.227, 231; Tosun, s.361.

müzik kayıtları ile mimarlık eserlerine ait plan, proje ve krokilerin uygulanması da çoğaltma sayılır. Aynı kural, kabartma ve delikli kalıplar hakkında da geçerlidir./ Çoğaltma hakkı, bilgisayar programının geçici çoğaltılmasını gerektirdiği ölçüde, programın yüklenmesi, görüntülenmesi, çalıştırılması, iletilmesi ve depolanması fiillerini de kapsar.' şeklindedir.

Çoğaltma, eserin, tekrarlanmasını sağlamak üzere, üzerinde somutlaştığı cisimden başka bir cisme herhangi bir yöntemle kaydedilmesidir. Örneğin, bir sinema filminin VCD veya DVD üzerine kaydedilmesi, bilgisayar ekranında görülmesi için diskete veya harddiske kaydedilmesi, bilgisayarlar arasında nakledilmesi, internet üzerinden kullanıcılar tarafından bilgisayarlara indirilmesi eylemleri çoğaltmadır. Buna karşın, web sitesine atılan bağ (link), kullanıcının sadece görüntüsü gelen sayfaya bakmasını sağladığından çoğaltma olarak nitelendirilemez. Yine, bir filmin projeksiyonla perdeye yansıtılması çoğaltma değildir. Bir filmin aslından üretilen ilk kopya ile birlikte çoğaltma gerçekleşmiş bulunmaktadır. Çoğaltma eyleminin gerçekleşmesi bakımından eseri bir kez kopyalanması ile birden fazla kez kopyalanması arasında bir fark bulunmamaktadır. Eserin bir kısmının veya tamamının çoğaltma eylemine konu olması mümkündür³⁸¹.

FSEK m.22/2 ve m.22/3'te çoğaltma yöntemlerine yer verilmiş olmakla birlikte, buradaki saymanın *numerus clauses* ilkesine tabi olmadığı kabul edilmiştir³⁸².

Eser üzerindeki işleme ve yayma haklarının devredilmesi halinde, genellikle devrin zorunlu olarak çoğaltma hakkını kapsadığı söylenebilir³⁸³.

³⁸¹ Arslanlı, s.97; Ateş (Hakların Kapsamı), s.164-165; Ayiter, s.128; Belgesay, s.75-76; Can, s.300; Erel (Fikir), s.163-164; Gökayla, s.166; Güneş, s.109; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.72-73; Kılıçoğlu, s.240-241; Memiş (Müzik), s.112-115; Öztan, s.355-358; Öztrak, s.62-63; Tekinalp (Hukuk), s.184-185; Tosun, s.365-366.

³⁸² Gökayla, s.167; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.73; Kılıçoğlu, s.240; Öztan, s.361; Tekinalp (Hukuk), s.185-186.

³⁸³ Erel (Fikir), s.162; Gökayla, s.166.

3. Yayma Hakkı

Bern Sözleşmesi'nde yayma hakkı başlı başına düzenlenmemiş olmakla birlikte m.14 ve m.14 mükerrer/1 ile sinema eseri üzerindeki hak sahiplerinin dağıtım hakkına sahip olduğu hükme bağlanmıştır³⁸⁴.

TRIPS'te de yayma hakkı ayrıca düzenlenmemiş ancak 11'inci maddede, sözleşmeye üye ülkelerin sinema eseri sahipleri ve mirasçılarının eserin aslı ya da kopyalarının kiralınmasına izin verme ya da yasaklama yetkisi tanınmıştır³⁸⁵.

FSEK m.23/1 '*Bir eserin aslını veya çoğaltılmış nüshalarını, kiralamak, ödünç vermek, satışa çıkarmak veya diğer yollarla dağıtmak hakkı münhasıran eser sahibine aittir.*' şeklindedir.

Eserden ekonomik olarak faydalanmayı sağlayan yayma hakkı görüleceği üzere FSEK m.23/1'de bir eserin aslının ya da çoğaltılmış nüshalarının kiralınması, ödünç verilmesi, satılması ya da diğer yollarla dağıtılması, piyasaya sunulması olarak ifade edilmiştir. Hükümdeki '*diğer yollarla dağıtmak*' ifadesinden de anlaşılacağı üzere, yayma yolları *numerus clauses* ilkesine tabi değildir³⁸⁶.

Erel, yayma hakkının çoğaltılmış nüshalar üzerinde kullanılacağını bildirerek, hükümdeki '*aslını*' ifadesini eleştirmektedir³⁸⁷. Ancak hüküm açık olup yayma hakkı eserin aslı üzerinde kullanılabilmesi gibi kopyaları üzerinde de kullanılabilir³⁸⁸.

FSEK m.23'te düzenlenen yayma ile FSEK m.7'de düzenlenen yayımlama kavramları birbirinden farklı kavramlar olup, yayma, eser veya nüshalarını dağıtma

³⁸⁴ Tosun, s.368.

³⁸⁵ Tosun, s.368.

³⁸⁶ Ateş (Hakların Kapsamı), s.170, 173; Gökyayla, s.170; Kılıçoğlu, s.244; Memiş (Müzik), s.109; Öztrak, s.63.

³⁸⁷ Erel (Fikir), s.170.

³⁸⁸ Ateş (Hakların Kapsamı), s.174.

yetkisini, yayımlama ise eser ya da nüshalarının yayma yetkisinin kullanılması suretiyle kamuya sunulması şeklindeki vakıayı ifade etmektedir³⁸⁹.

Öğretide, yayma hakkı, eserin aslının, kopyalarının veya işlenmesinin, dağıtılması, tedavüle çıkarılması, satım, kiralama, ödünç verme, başkasının veya kamunun hizmetine sunma kararının münhasıran eser sahibine ait olmasını ifade etmektedir. Yayma hakkı her zaman ticari amaçla kullanılmaz. Eser sahibi yayma hakkını kullanırken ekonomik bir amaç gütmeyen eserin tanıtılmasını hedeflemiş olabilir³⁹⁰.

Yayma hakkı, uygulamada genellikle çoğaltma hakkını izlemektedir. Çoğaltma hakkının devri halinde yayma hakkının da devredildiği, aksi halin, bu hususta düzenlenmiş bulunan kesin ve açık sözleşme hükümleriyle veya hal ve şartlar icabı ileri sürülebileceği ifade edilmektedir³⁹¹. Yayma hakkı ve çoğaltma hakkı genellikle bir bütünü oluşturmakla birlikte eser sahibinin menfaatlerinin gerektirdiği durumlarda ayrı ayrı da düzenlenebilir³⁹².

Sinema eseri üzerindeki yayma hakkı, eser üzerinde elbirliği halinde malik olan eser sahiplerinin birlikte verecekleri karar ile devredilebilecek ya da ruhsata konu olabilecektir.

Yayma hakkı birden çok tasarruf işlemi bünyesinde barındırmaktadır. FSEK m.23'te yayma hakkına konu olabilecek tasarruflar *numerus clauses* ilkesine tabi tutulmamıştır. Maddede en sık kullanılan yayma yöntemleri olan satım, kiralama ve ödünç verme zikredilmiştir. Başkaca yollarla da eserin yayılması mümkündür. Bu nedenle, maddedeki satım kavramını satım sözleşmesi, kiralama kavramını kiralama

³⁸⁹ Ateş (Hakların Kapsamı), s.170; Ayiter, s.133; Güneş, s.111.

³⁹⁰ Ateş (Hakların Kapsamı), s.173; Ayiter, s.135; Erel (Fikir), s.172; Gökyayla, s.170-171; Güneş, s.112; Öztan, s.367; Tekinalp (Hukuk), s.186; Tosun, s.373.

³⁹¹ Arslanlı, s.104; Güneş, s.111; Tekinalp (Hukuk), s.187.

³⁹² Ateş (Hakların Kapsamı), s.174; Ayiter, s.134; Can, s.301; Erel (Fikir), s.172; Gökyayla, s.171, Güneş, s.112; Öztrak, s.64.

sözleşmesi, ödünç verme kavramını ise ödünç sözleşmesi ile sınırlı düşünmek anlamlı olmamakta, kavramları geniş yorumlamak gerekmektedir³⁹³.

Öğretide, FSEK m.23 kapsamındaki kiralama kavramı, eser sahiplerinin ekonomik bir menfaat karşılığında eserin asıl veya kopyalarının üçüncü kişilerin kullanımına sunulmasına izin verme olarak ifade edilmektedir. Örneğin, bir sinema eserinin DVD, VCD veya başka bir formata kaydedilmiş kopyalarının bir işyerinde üçüncü kişilere kiralanması için eser sahibinden FSEK m.48 uyarınca alınmış izne ihtiyaç bulunmaktadır. Çünkü; eserin aslı veya kopyalarının mülkiyetinin kazanılması onun kiralanabileceği veya ödünç verilebileceği anlamına gelmemektedir. Eser sahibi eseri satmasına rağmen kiralama ve ödünç verme hakları eser sahibinde kalır³⁹⁴.

Sinema eserlerinin internette bedel karşılığında çevrimiçi (online) olarak izlenebildiği durumlar ise, eserin bir cisim üzerinde somutlaşmaması, cismin mülkiyeti ya da zilyetliğinin üçüncü kişilere devredilmemesi nedenleriyle FSEK m.23/1 uyarınca satış veya kiralama olarak değerlendirilmemektedir. Bu nokta, yayma hakkıyla dolaylı temsil veya umuma iletim hakkı arasındaki sınırı belirlemede önem arz etmektedir³⁹⁵.

Kiralama ilişkisinin tespitinde BK m.248 ile m.270 arasında düzenlenen³⁹⁶ kira sözleşmesinden faydalanılabileceği ancak FSEK m.23/1'deki kiralama ilişkisinin bir kiralama sözleşmesini zorunlu kılmadığı ileri sürülmektedir³⁹⁷.

Ödünç verme ise eserin kullanımının kamuya belirli bir süreyle ve bir menfaat sağlanmadan bırakılmasıdır. Ödünç ilişkisinin tespitinde BK m.299 ile m.305 arasında düzenlenen ödünç sözleşmesinden faydalanılabileceği ifade edilmektedir³⁹⁸.

³⁹³ Ateş (Hakların Kapsamı), s.171-172; Tosun, s.375.

³⁹⁴ Ateş (Hakların Kapsamı), s.172; Tekinalp (Hukuk), s.187-189; Tosun, s.376.

³⁹⁵ Ateş (Hakların Kapsamı), s.173; Güneş, s.116; Tekinalp (Hukuk), s.189; Tosun, s.377.

³⁹⁶ Kira sözleşmesi, 01.07.2012'de yürürlüğe girecek olan 6098 sayılı yeni Türk Borçlar Kanunu'nda m.299 ile m.338 arasında düzenlenmektedir.

³⁹⁷ Tosun, s.376, dipnot.455.

³⁹⁸ Tekinalp (Hukuk), s.190; Tosun, s.376.

FSEK m.23/2 'Eser sahibinin izniyle yurt dışında çoğaltılmış nüshaların yurt içine getirilmesi ve bunlardan yayma yoluyla faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir. Yurt dışında çoğaltılmış nüshalar her ne surette olursa olsun eser sahibinin ve/veya eser sahibinin iznini haiz yayma hakkı sahibinin izni olmaksızın ithal edilemez. Kiralama ve kamuya ödünç verme yetkisi eser sahibinde kalmak kaydıyla, belirli nüshaların hak sahibinin yayma hakkını kullanması sonucu mülkiyeti devredilerek ülke sınırları içinde ilk satışı veya dağıtım yapıldıktan sonra bunların yeniden satışı eser sahibine tanınan yayma hakkını ihlal etmez.' şeklindedir. Maddede çoğaltma ve yayma haklarının Türkiye sınırları dışındaki kullanımı düzenlenmiş olup, bu durumda da eser sahibi münhasıran hak sahibidir. Hükümde paralel ithalat açıkça yasaklanmıştır.

Bundan başka hükümde satımla sınırlı kalmak kaydıyla 'tükenme ilkesi' veya 'ilk satış ilkesi'ne de yer verilmiştir. Buna göre, bir sinema filminin çoğaltılmış nüshalarını hukuka uygun olarak satın alan kişi, bu nüshayı satış için yeniden piyasaya sürebilecektir. Maddede yer alan satış kavramı dağıtım faaliyetini de kapsamaktadır. Yayma hakkının geçici olarak verildiği kiralama, ödünç verme gibi hallerde hakkın tükenmesinden bahsedilemez. Örneğin, bir sinema eserini satın alan kütüphane, eser sahiplerinin izni olmaksızın bu filmi üyelerine ödünç veremez. Tükenme ilkesi ülkesel olarak uygulanmaktadır³⁹⁹.

FSEK'in bazı maddelerinde değişiklik yapılmasına ilişkin yasa taslağında, eser sahibinin bir filmin asıl veya çoğaltılmış nüshaları üzerindeki kiralama hakkını film yapımcısına devretmesi veya bu hakkı kullanma salahiyetini vermesi halinde, eser sahibinin kiralamadan doğan uygun bedel talep etme hakkına sahip olacağı, eser sahibinin kiralamadan doğan uygun bedel talep etme hakkından feragat edemeyeceğine ilişkin bir hükme rastlanmaktadır. Eser sahibinin haklarını gözeten ve eser sahibinin öngöremediği ancak eser nedeniyle elde edilecek artı ekonomik değerden eser sahibinin

³⁹⁹ Arslanlı, s.103; Arkan, s.29; Ateş (Hakların Kapsamı), s.175; Ayiter, s.135; Belgesay, s.78; Erel (Fikir), s.172-173; Güneş, s.113, 115-116; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.75; Kılıçoğlu, s.245; Öztan, s.367 vd, Tekinalp (Hukuk), s.191; Tekinalp, Ünal: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun Eser Sahipleri Açısından Yer ve Kişi İtibariyle Uygulanması (Kişi), Prof. Dr. Nihal Uluocak Armağanı, İstanbul 1999, s.367 vd.

yararlanmasını sağlayarak hakkaniyete uygun bir sonuç doğurabilecek bu hükmün olumlu olduğu görüşündeyiz⁴⁰⁰.

4. Temsil Hakkı

Temsil hakkı, Bern Sözleşmesi'nin 11'inci maddesinde dramatik ve müzik eserleri ile sınırlı olarak düzenlenmiş olup, bu düzenleme sinema eserlerini kapsamamaktadır⁴⁰¹.

Temsil hakkı, FSEK m.24/1'de '*Bir eserden, doğrudan doğruya yahut işaret, ses veya resim nakline yarayan aletlerle umumî mahallerde okumak, çalmak, oynamak ve göstermek gibi temsil suretiyle faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir.*' şeklinde düzenlenmiştir. Hükümdeki '*gibi*' ifadesi temsil yollarının *numerus clauses* ilkesine tabi olmadığını göstermektedir⁴⁰².

Ayiter, temsili, '*fikri ürünün yayım dışında, doğrudan doğruya duyulara hitap edecek şekilde kamuya sunulması*' olarak tanımlamıştır⁴⁰³.

Öztrak, temsilin mutlaka '*umumi mahallerde*' gerçekleşmesi gerektiğini, umumi mahallerin ise girişinin ücrete tabi olup olmadığına bakılmaksızın herkese açık olan yerleri ifade ettiğini bildirmektedir⁴⁰⁴.

Arslanlı, temsilin umumi mahallerde gerçekleşmesinin yanı sıra umuma arz maksadıyla gerçekleştirilmesinin gereğini vurgulamıştır⁴⁰⁵.

Beşiroğlu, temsilin toplum önünde yapılması gerektiğini, aile içinde veya yakın çevrede yapılan uygulama bakımından eser sahibinden izin alınması gerekmeyeceğini ifade etmiştir⁴⁰⁶.

⁴⁰⁰ <http://www.legalbank.net/belge.aspx?id=911766>.

⁴⁰¹ Beşiroğlu, s.257 vd; Bozbel (TV Yayınları), Savaş: '*Radyo ve TV Yayınlarının Umuma Açık Mahallerde Gösterilmesi*', Prof. Dr. Ali Güzel'e Armağan, İstanbul 2010, s.1310-1311.

⁴⁰² Bozbel (TV Yayınları), s.1316; Gökyayla, s.172; Kılıçoğlu, s.247; Öztan, s.377.

⁴⁰³ Ayiter, s.136.

⁴⁰⁴ Öztrak, s.66.

⁴⁰⁵ Arslanlı, s.107.

Temsilin en belirgin özelliklerinden biri, umumun eserden faydalanmasının anlık ve geçici oluşudur. Temsil, doğrudan temsil veya dolaylı temsil olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Doğrudan temsil, eserin onu nakle veya tekrara yarayan mekanik aletler olmaksızın, bir topluluk önünde doğrudan doğruya sergilenmesi diğer bir deyişle icra edilmesidir. Bir tiyatro eserinin sahnelenmesi, bir müzik eserinin icra edilmesi doğrudan temsile örnek olarak gösterilebilir⁴⁰⁷.

Eserin, hoparlör veya ekran gibi işaret, ses veya resim nakline yarayan mekanik aletler yardımıyla sergilendiği yer dışında gösterilmesi ise dolaylı temsili ifade etmektedir. Bir tiyatro oyununun ve müzik eseri icrasının kameraya alınarak başka bir yerde gösterilmesi dolaylı temsile örnek olarak gösterilebilir⁴⁰⁸. FSEK m.24/2'de de dolaylı temsilin düzenlendiği görülmektedir.

Bu ayrımın önemi kendini hakkın devrinde gösterir. Çünkü, aksi yönde hüküm bulunmuyorsa, devrin doğrudan temsili kapsadığı kabul edilmektedir⁴⁰⁹.

Öğretide, FSEK m.25'te yer alan '*İşaret, Ses ve/veya Görüntü Nakline Yarayan Araçlarla Umuma İletim Hakkı*' başlıklı düzenlemenin varlığı nedeniyle, FSEK m.24'teki dolaylı temsil düzenlemesinin gerekli olmadığı, dolaylı temsil olarak ifade edilen hakkın umuma iletim hakkına dahil olduğu, diğer bir deyişle temsil hakkının oldukça sınırlı alanı düzenlediği ifade edilmiştir⁴¹⁰.

⁴⁰⁶ Beşiroğlu, s.259; Öztrak, s.66.

⁴⁰⁷ Arkan, s.29; Ateş (Hakların Kapsamı), s.180; Ayiter, s.137; Bozbel (TV Yayınları), s.1318; Erel (Fikir), s.177; Gökyayla, s.173; Güneş, s.116-117; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.78; Öztan, s.377; Tosun, s.382.

⁴⁰⁸ Arkan, s.29; Ateş (Hakların Kapsamı), s.180; Bozbel (TV Yayınları), s.1318; Erel (Fikir), s.177; Gökyayla, s.173; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.78; Öztan, s.377.

⁴⁰⁹ Ateş (Hakların Kapsamı), s.184; Erel (Fikir), s.178; Gökyayla, s.174; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.79; Öztan, s.377; Öztrak, s.66.

⁴¹⁰ Ateş (Hakların Kapsamı), s.188; Tosun, s.383-384; aksi görüş için bkz Bozbel (TV Yayınları), s.1319; Bozbel (Yeniden İletim), s.129.

Sinema eserinin gösterilmesini doğrudan temsil kapsamında değerlendiren yazarlar⁴¹¹ olduğu gibi, dolaylı temsil kapsamında değerlendiren yazarlar⁴¹² da bulunmaktadır.

Ayiter, isabetli olarak film gösteriminin mekanik araçlar olmaksızın yapılmasının mümkün olmaması nedeniyle doğrudan temsil kategorisine girmesi gerektiğini ifade etmektedir⁴¹³.

FSEK'in m.57/3'teki '*Bir sinema eserinin çoğaltılmış nüshaları üzerinde mülkiyet iktisap eden kimse, aksi kararlaştırılmamışsa, temsil hakkını da iktisap etmiş sayılır.*' şeklindeki hüküm 4630 sayılı yasa ile 2001'de yürürlükten kaldırılmıştır. Bu nedenle örneğin, bir sinema filminin kopyalarına sahip olan kişi, topluluk önünde filmin gösterimini yapmak istiyorsa, temsil yönünden eser sahibinden izin almak zorundadır⁴¹⁴.

Yine, mülga SVMEK m.8/1'de yer alan '*Eserlerin çoğaltma, yayma ve gösterim hakkı, eserin işletme belgesi sahibine aittir*' şeklindeki hükmün artık uygulanması mümkün olmayıp, temsil hakkı münhasıran eser sahibine aittir⁴¹⁵.

FSEK m.41'e göre bir sinema eserinin umuma açık bir mahalde temsili için eser veya hak sahipleri ile m.52'ye uygun bir sözleşme yapılması, sözleşmede yazılı telif ücretinin ise ödenmesi gerekmektedir.

5. Umuma İletim Hakkı

Bern Sözleşmesi'nin '*Radyo ve Televizyon Yayını Hakkı ve İlgili Hakları*' başlıklı 11'inci mükerrer maddesi umuma iletim hakkına ilişkin düzenleme getirmiş bulunmaktadır. Maddede, sinema eserlerini de kapsayan edebi ve bedii eser niteliğindeki eser sahiplerinin, eserlerin radyo, televizyon yayını veya işaret, ses,

⁴¹¹ *Ayiter*, s.137; *Gökyayla*, s.173; *Karahan/Suluk/Saraç/Nal*, s.78; *Tosun*, s.383.

⁴¹² *Arslanlı*, s.106; *Öztaş*, s.383; *Öztrak*, s.65.

⁴¹³ *Ayiter*, s.137, aynı yönde görüş için bkz *Ateş (Hakların Kapsamı)*, s.183; *Erel (Fikir)*, s.178.

⁴¹⁴ *Tosun*, s.384, www.kananci.com.

⁴¹⁵ *Tosun*, s.384, www.kazanci.com.

görüntü nakline yarayan diğer kablosuz iletişim araçlarıyla kamuya iletilmesi, radyo veya televizyon yayınının hoparlör ya da işaret, ses, görüntü nakleden diğer araçlarla kamuya iletilmesi, eserin kablolu iletimi veya daha önce radyo, televizyon yayınına konu olan bir eserin başka bir kuruluş tarafından yeniden iletimi konusunda inhisari hakka sahip olduğu hükme bağlanmıştır. Eserin dijital olarak iletimi sözleşme kapsamına alınmamıştır⁴¹⁶.

WCT m.8'de ise umuma iletim hakkı ayrıca düzenlenmiş olup, Bern Sözleşmesindeki düzenlemelere aykırı olmamak kaydıyla, sinema eserlerini de kapsayan edebi ve bedii eser sahiplerinin, kişilerin kendi seçebilecekleri yerlerden eserlerine ulaşılması dahil kablolu ya da kablosuz olarak umuma her türlü iletimi konusunda inhisari hakka sahip olduğu ifade edilmiştir. Hükümde yer alan '*kişilerce bireysel olarak seçilebilecekleri yerlerden ulaşılması*' ifadesi sinema eserinin internet ve cep telefonlarıyla umuma iletimini de kapsamaktadır⁴¹⁷.

FSEK m.25/1 '*Bir eserin aslını veya çoğaltılmış nüshalarını, radyo-televizyon, uydu ve kablo gibi telli veya telsiz yayın yapan kuruluşlar vasıtasıyla veya dijital iletim de dahil olmak üzere işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla yayınlanması ve yayınlanan eserlerin bu kuruluşların yayınlarından alınarak başka yayın kuruluşları tarafından yeniden yayınlanması suretiyle umuma iletilmesi hakkı münhasıran eser sahibine aittir.*' hükmünü havidir.

2001 yılında yapılan yasa değişikliği ile FSEK'e giren umuma iletim hakkı, hükümde, '*radyo-televizyon, uydu ve kablo gibi telli veya telsiz yayın yapan kuruluşlar vasıtasıyla veya dijital iletim de dahil olmak üzere işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla yayınlanması*' olarak tanımlanmıştır. Hükümün devamında eser sahibinin yeniden iletim hakkı da koruma altına alınmış bulunmaktadır. Yeniden iletimle kastedilen, eseri yayınlayan ilk kuruluşun eseri yeniden iletmesi değildir. Eserin bütününe veya bir bölümüne, yayını yapan kuruluştan farklı bir yayın kuruluşu

⁴¹⁶ Ateş (Hakların Kapsamı), s.186; Beşiroğlu, s.263-264; Bozbel (TV Yayınları), s.1310-1311; Tosun, s.385-386.

⁴¹⁷ Ateş (Hakların Kapsamı), s.187; Bozbel (TV Yayınları), s.1312; Tosun, s.386-387.

tarafından aynı anda ya da daha sonra umuma iletilmesidir⁴¹⁸. Umuma iletim hakkının devri, sözleşmede aksine hüküm yoksa yeniden iletimi kapsamaz⁴¹⁹.

Görüldüğü üzere hükümde yayın hakkı ve yeniden iletim hakkı düzenlenmiş, Bern Sözleşmesi'nin 11. Mükerrer maddesinde yer alan radyo veya televizyon yayınının hoparlör ya da işaret, ses, görüntü nakleden diğer araçlarla kamuya iletilmesi hususu ise hükmün dışında bırakılmıştır. *Bozbel*, FSEK'in benimsediği sisteme göre, eser sahibinin, bir eserin CD üzerinde tespiti ile ilk basamakta, eserin umumi mahallerde gösterilmesi ile ikinci basamakta, eserin televizyonda gösterilmesi ile üçüncü basamakta ücrete hak kazandığını, kanun koyucunun basamak sisteminin bu noktada tükenmesini tercih ederek dördüncü basamak olan radyo veya televizyon yayınının hoparlör ya da işaret, ses, görüntü nakleden diğer araçlarla kamuya iletilmesi hususunu m.25 kapsamına bilinçli olarak almadığını ifade etmiştir⁴²⁰.

FSEK'in bazı maddelerinde değişiklik öngören yasa taslağında da anılan durumun değişmediği, tasarıda yayın hakkının '*bir eserin, radyo-televizyon, uydu ve kablo gibi telli veya telsiz yayın yapan kuruluşlar vasıtasıyla veya dijital iletim de dahil olmak üzere işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla yayınlanması*' ve '*yeniden iletilmesi suretiyle umuma iletilmesi*' olarak düzenlediği görülmektedir⁴²¹.

Tekinalp, maddede yer alan '*umuma iletim*' kavramını '*bir eserin aile ve iş ilişkileri dolayısıyla birbirine bağlı olan ve görevi icabı eseri bilen kişiler dışında, çok sayıda, bir anlamda belirsiz kişiye sunulması*' olarak nitelendirmiştir. Umuma iletim eserin nihai tüketiciye ulaştırılması bir diğer deyişle radyo veya televizyonlarda yayınlanmasıdır⁴²².

⁴¹⁸ Arkan, s.30; Ateş (Hakların Kapsamı), s.192; *Bozbel (TV Yayınları)*, s.1321; *Bozbel (Yeniden İletim)*, s.108 vd; Güneş, s.117; Kılıçoğlu, s.250; Tosun, s.391-392.

⁴¹⁹ Gökyayla, s.177.

⁴²⁰ *Bozbel (TV Yayınları)*, s.1321-1322.

⁴²¹ <http://www.legalbank.net/belge.aspx?id=911766>.

⁴²² *Tekinalp (Hukuk)*, s.194-195; aynı yönde görtlş için bkz Güneş, s.117; *Memiş (Müzik)*, s.116; *Öztañ*, s.391.

FSEK m.25/2 '*Eser sahibi, eserinin aslı ya da çoğaltılmış nüshalarının telli veya telsiz araçlarla satışı veya diğer biçimlerde umuma dağıtılmasına veya sunulmasına ve gerçek kişilerin seçtikleri yer ve zamanda eserine erişimini sağlamak suretiyle umuma iletimine izin vermek veya yasaklamak hakkına da sahiptir.*' şeklindedir. Gerek FSEK m.25/1'deki '*dijital iletim*' ifadesi gerekse m.25/2'de '*gerçek kişilerin seçtikleri yer ve zamanda eserine erişimini sağlamak*' ifadesi nedeniyle eserin internet ve cep telefonları yoluyla umuma iletilmesi eser sahibinin iznine tabi bulunmaktadır⁴²³.

Umuma iletim hakkının ya da hakkın kullanımının devri halinde, aksine bir hüküm olmadığı sürece bu devir, dijital iletim dahil olmak üzere tüm umuma iletim yollarını kapsayacaktır⁴²⁴.

Sinema eseri sahibi veya hak sahibi, umuma iletim hakkını nihai tüketiciye değil, yayını yapana yani filmi yayınlayan televizyon kuruluşuna, filmi internete koyana veya filmi müşterilerine gösteren otel sahibine karşı ileri sürebilecektir⁴²⁵.

B. Mali Hakların Aslen ve Devren İktisabı

Eser sahipliği ile eser üzerindeki manevi haklar devredilemez. Buna karşın eser üzerindeki mali hakların devri, mali hakların kullanımının devri (ruhsat) mümkündür.

Mali hakların devri kuşkusuz ki ekonomik yararlanma amacı taşımaktadır. Ancak, devir kimi zaman mali haklara yapılan tecavüzlerin önlenmesi amacını da taşıyabilir. Örneğin, eser sahiplerinin meslek birlikleri ile yaptıkları sözleşmeler yararlanmanın yanı sıra tecavüzlere karşı korunmayı hedeflemektedir⁴²⁶.

'*Asli İktisap*' başlıklı FSEK m.48 '*Eser sahibi veya mirasçıları kendilerine kamunen tanınan malî hakları süre, yer ve muhteva itibariyle mahdud veya gayrimahdud, karşılıklı veya karşılıksız olarak başkalarına devredebilirler./Malî hakları sadece*

⁴²³ Ateş (Hakların Kapsamı), s.192-193; Öztan, s.390-391; Tekinalp (Hukuk), s.194.

⁴²⁴ Tosun, s.392-393.

⁴²⁵ Tekinalp (Hukuk), s.195.

⁴²⁶ Tekinalp (Hukuk), s.229.

kullanma salâhiyeti de diğer bir kimseye bırakılabilir. (Ruhsat)./Yukardaki fıkralarda sayılan tasarruf muameleleri henüz vücuda getirilmemiş veya tamamlanacak olan bir esere taallûk etmekte ise bâtıldır. ' şeklinindedir.

'Devren İktisap' başlıklı FSEK m.49 ise 'Eser sahibi veya mirasçılarından malî bir hak veya böyle bir hakkı kullanma ruhsatını iktisap etmiş olan bir kimse, ancak bunların yazılı muvafakatiyle bu hakkı veya kullanma ruhsatını diğer birine devredebilir./İşleme hakkının devrinde, devren iktisap eden kimse hakkında da eser sahibi veya mirasçılarının aynı suretle muvafakati şarttır. ' şeklinindedir.

FSEK m.48 ve 49'a göre, mali hakları veya bu hakların kullanımını, eser sahibinden veya mirasçılarından devralan kişi, mali hakları aslen iktisap etmiş olur. Buna karşın, mali hakları devralan kişilerin, bu hakka yeniden devretmesi halinde ise devren iktisap söz konusu olmaktadır. Hakkı devren iktisap eden kişi, bu hakkı ancak eser sahibi veya mirasçısının yazılı izni veya icazeti ile başkasına devredebilir. Diğer yandan, hakkı devreden kişi, hakkın yeniden devrini yasaklayabilir⁴²⁷.

FSEK m.50/1 hükmü *'48 ve 49'uncu maddelerde sayılan tasarruf muamelelerine dair taahhütler, eser henüz vücuda getirilmeden önce yapılmış olsa dahi muteberdir.* ' şeklinindedir.

FSEK m.52 *'Mali haklara dair sözleşme ve tasarrufların yazılı olması ve konuları olan hakların ayrı ayrı gösterilmesi şarttır.* ' hükmünü havidir.

Mali haklar, birbirinden bağımsız olarak veya birlikte, süre, yer ve içerik olarak sınırlı veya sınırsız, karşılıklı veya karşılıksız olarak devredilebilirler. FSEK m.52'de yapılacak devrin yazılı olması gerektiği ve devre konu hakların belirtilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu doğrultuda örneğin sinema eseri sahipleri esere ilişkin çoğaltma hakkını bir kişiye, yayma hakkını ise başka bir kişiye devredebilir. Mali hak sahibi, hakkını devrederken, sonraki aşamada hakkın bir başkasına devrini yasaklayabilir⁴²⁸.

⁴²⁷ Tekinalp (Hukuk), s.231.

⁴²⁸ Gökyayla, s.238; Tosun, s.395.

Yargıtay 11.HD. T.02.12.1997, E.1997/7178, K.1997/8785 tarihli ilamında mali hakkın devri sözleşmelerinde, devrin konusunu oluşturan mali hakkın açıkça belirtilmesi konusundaki görüşünü ‘...Mahkemece, iddia ve savunmaya, toplanan delillere nazaran, FSEK'nun 52.maddesine göre eser sahibinin devrettiği mali hakların neler olduğunun yazılı sözleşmede açıkça belirtilmesinin zorunlu olup, oysa taraflar arasındaki 06.09.1989 tarihli sözleşmede ise sadece video gösterim hakkının devredildiği, filmlerin televizyonda gösterim haklarının devir kapsamında bulunmadığı, sözleşmenin daha geniş yoruma tabi tutulmasının anılan yasa hükmü karşısında mümkün olmadığı, şayet televizyonda yayın haklarının da devredilmenin amaçlanmış olsa sözleşmeye bunun açıkça yazılması gerektiği...’ şeklinde ifade etmiş bulunmaktadır⁴²⁹.

Yargıtay 11.HD., T.21.01.2000, E.1999/9588, K.2000/430 sayılı ilamında, davacı ve davalı arasında yapılan sözleşme ile müzikal sinema eserinin sadece video kasetlere kaydedilerek pazarlanması hakkı devredilmesine rağmen, davalı tarafça eserin yayın haklarının bir kısım TV kanallarına devredilerek eserin yayınlandığı, sözleşme kapsamında yer almayan gösterim ve devir haklarının davacı uhdesinde kaldığı, davalı eyleminin haksız fiil oluşturduğu, davacının maddi ve manevi tazminata hak kazanacağı yönündeki Yerel Mahkeme kararı onanmıştır⁴³⁰.

FSEK m.48/3 hükmü ile m.50/1 hükmü birlikte değerlendirildiğinde, mali hakların veya kullanımlarının devrine ilişkin tasarruf işlemlerinin yapılmasının eserin tamamlanmış olmasına bağlı tutulmasına karşın, tamamlanmamış eserler bakımından borçlandırıcı işlemler yapılabileceği görülmektedir.

Bilindiği gibi televizyon dizileri ülkemizde genellikle haftalık olarak çekilmektedir. Her bir bölümün tamamlanmasından sonra bölüm bakımından beliren televizyon kanalları ile FSEK m.52'ye uygun yazılı bir devir sözleşmesi yapılması zorunluluğu uygulamada bazı sıkıntıları beraberinde getirmektedir.

⁴²⁹ Suluk/Orhan, C.II, s.621.

⁴³⁰ Suluk/Orhan, C.II, s.227-228.

FSEK m.52'nin istisnası niteliğinde olan '*Mülkiyetin İntikali*' başlıklı FSEK m.57/1 hükmü '*Asıl veya çoğaltılmış nüshalar üzerindeki mülkiyet hakkının devri, aksi kararlaştırılmış olmadıkça, fikri hakların devrini ihtiva etmez.*' şeklindedir.

Öğretide, dizi filmler veya devamlılık arz eden diğer sinema eseri türleri bakımından ortaya çıkan sorunun FSEK m.57/1 hükmünün aksinin kararlaştırılarak diğer bir deyişle eserin aslı veya kopyalarının devriyle birlikte eser üzerindeki mali hakların devrini düzenleyen bir borçlandırıcı işlem ile aşılabileceği, bu şekilde filmin teslimi ile mali hakların devrinin gerçekleşebileceği ifade edilmekte, ancak bu yolun istisnai olarak kullanılabilmesine dikkat çekilmektedir⁴³¹.

C. Mali Haklarda Ruhsat

Mali hakların kullanımının devri de mümkündür. Kullanımın devri yasada '*ruhsat*' kelimesi ile ifade edilmiş olmakla birlikte, kullanımın devri öğretilerde ve uygulamada daha yaygın olarak '*lisans*' kavramı ile ifade edilmektedir. Eser sahibi, mirasçısı veya hakkı devren iktisap etmiş kimse, hakkın kullanımını devredilmektedir. Hakkı veya hakkın kullanımını devren iktisap etmiş kişi, FSEK m.49 ve m.52 gereğince devreden yazılı iznini almak ve devir konusu hakkı açıkça belirtmek şartıyla hakkı veya hakkın kullanımını yeniden devredebilecektir.

Ruhsat FSEK m.56'da iki şekilde düzenlenmiştir. Ruhsatın, mali hak sahibine bir başkasına da aynı mali hakka ilişkin kullanımı devir olanağı vermesi halinde '*basit ruhsat*' söz konusudur. Buna karşılık, mali hakka ilişkin olarak sadece bir kişiye kullanım hakkı veren ruhsat türü '*tam ruhsat*' olarak anılmaktadır. Aksi kanun veya sözleşmeden anlaşılmadıkça her ruhsat basit ruhsat sayılır. Basit ruhsatlar hakkında hasılat kirasına, tam ruhsatlar hakkında intifa hakkına ilişkin hükümler uygulanır.

Daha önce eser üzerindeki manevi hakların kullanımı ve devri ile ilgili bölümde, FSEK m.18/2'ye göre memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken meydana

⁴³¹ Okutan Nilsson, Gül: '*İleride Meydana Getirilecek Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Devri*', Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, 15/2008, s.585-599; Tosun, s.396.

getirdikleri eserler üzerindeki hakların kullanımının bu kişileri çalıştıran veya tayin edenlere ait olacağı yönündeki karineden bahsedilmişti. Hükümde mali ve manevi haklar arasında bir ayırım yapılmamış olup, hükmün mali hakları da kapsadığı kabul edilmektedir⁴³². Hüküm, eser üzerindeki ruhsatın sözleşmenin imzalanması anında çalıştırana geçmesi, sözleşmenin sona ermesi ile eser üzerindeki ruhsatın kime ait olacağına düzenlenmemiş olması nedeniyle eleştirilmiştir⁴³³.

Sinema eseri üzerinde iştirak halinde eser sahipliği bulunduğundan, ruhsat verilirken tüm eser sahiplerinin iznine başvurulması gerekmektedir. Ancak eser sahiplerinden birinin lisans sözleşmesinin kurulmasına veya kurulmasından sonra sözleşmede taahhüt edilen edimin ifasına haklı bir neden olmaksızın izin vermemesi halinde gerekli izin FSEK m.10/2 uyarınca Mahkemeden talep edilebilecektir⁴³⁴.

Sinema eseri sahipleri ruhsat bedelinin paylaşımına ilişkin bir anlaşmaya varamazsa, bedel, BK m.623 uyarınca eser sahipleri arasında eşit olarak paylaşılır⁴³⁵.

Son olarak, ruhsat verilmesinden sonra, üçüncü kişilerin ruhsat konusu mali hakkı ihlal eden davranışları karşısında ruhsat sahibinin müdahale olanağının bulunup bulunmadığı ve ruhsata konu edilen mali hakkın üçüncü kişiye devri halinde ruhsat sahibinin yeni malike karşı hak ileri sürüp süremeyeceği hususuna değinilecektir.

Ayiter, lisansı bir tasarruf işlemi olarak nitelendirmesine karşın, borç ilişkisi doğurduğunu, lisans alana mutlak haklar sağlamadığını, tam ruhsatın geniş tutulmasının ruhsat sahibini aynı hak sahibi ile eş bir duruma getirdiğini ancak bundan tam ruhsatın aynı hak sağladığı şeklinde bir sonuç çıkarılmayacağını bildirmiştir. Basit veya tam ruhsatta, ruhsat sahibinin hakkı ihlal eden üçüncü kişilere karşı talepte bulunması, ruhsat verenin bu konuda açıkça yetki vermiş olmasına bağlıdır. Ruhsat aynı hak

⁴³² Tosun, s.351, 400.

⁴³³ Tosun, s.400.

⁴³⁴ Arbek, Ömer: Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmeleri, Ankara 2005, s.151.

⁴³⁵ Arbek, s.151.

bahsetmemesi nedeniyle ruhsat sahibinin yeni malike karşı hak ileri sürebilmesi de mümkün değildir⁴³⁶.

Arslanlı, lisans sözleşmesini tasarruf işlemi olarak nitelendirmekte, mali hakkın devri halinde hakkın devir anındaki sınırlandırmalarla yeni malike nakledildiğini, bu nedenle lisans sahibinin yeni malike karşı hakkını ileri sürebileceğini ifade etmektedir⁴³⁷. *Erel* de aynı yönde görüş bildirmiş olup ek olarak ruhsat sahibinin mali hakkı kullanmayı engelleyen müdahale ve tasarrufları yasaklayabileceğini ifade etmektedir⁴³⁸.

Tüysüz, basit ruhsatın hasılat kirası gibi bir taahhüt işlemi olarak kabul edilmesi halinde BK'nın hasılat kirasına ilişkin hükümlerinin uygulanacağını, mali hakkı devralan kişinin feshi ihbar etmemesi halinde lisans sözleşmesini kabul etmiş sayılacağını, lisans sözleşmesinin tasarruf işlemi sayılması halinde ise lisans sahibinin yeni malike karşı hak ileri sürebileceğini, malikin sözleşme süresi boyunca fesih hakkına sahip olamayacağını belirtmektedir⁴³⁹. Tam ruhsatta ise kanun koyucunun lisans alana intifa hakkı gibi kuvvetli bir hukuki durum sağlamak istediği bu nedenle bu hakkın üçüncü kişilere karşı ileri sürülebileceği ifade edilmiştir⁴⁴⁰.

Kanaatimizce, gerek basit ruhsat gerekse tam ruhsat lisans alana aynı bir hak bahsetmez. Diğer taraftan FSEK m.56'da basit ruhsatlara hasılat kirasına, tam ruhsatlara ise intifa hakkına ilişkin hükümlerin uygulanacağı ifade edilmiştir. Bunun sonucu olarak, konunun değerlendirilmesinde basit ruhsatlar ve tam ruhsatlar bakımından bir ayırım yapmak gerekmektedir.

Basit ruhsatların sahibine aynı hak bahsetmemesi ve hasılat kirasına ilişkin hükümlere tabi tutulması nedeniyle, ruhsat sahibinin, hakkı ihlal eden üçüncü kişilere karşı dava açma olanağının bulunmadığı düşünülmektedir. Ancak bunun aksi sözleşme ile kararlaştırılabilmekte, ruhsat alan ruhsat veren tarafından yetkilendirilebilmektedir.

⁴³⁶ Ayiter, s.212-214; aynı yönde görüş için bkz Arbek, s.180.

⁴³⁷ Arslanlı, s.174-175.

⁴³⁸ Erel, s.304.

⁴³⁹ Tüysüz, Mustafa: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Çerçevesinde Fikri Haklar Üzerindeki Sözleşmeler, Ankara 2007, s.100.

⁴⁴⁰ Tüysüz, s.111.

Mali hakkın devri halinde ise yasanın hasılat kirasına yaptığı atıf nedeniyle BK m.368'in uygulama alanı bulacağı, yeni malikin feshi ihbar ile lisans sözleşmesini sona erdirebileceğinin kabulü gerekir.

Sınai haklar yönünden FSEK m.56'da düzenlenen tam ruhsat ile benzer mahiyetteki *in hisari lisans* bakımından tanınan dava açma hakkı, sözleşmenin niteliğinden değil, yasada hakkın lisans alana açıkça bahşedilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Tam ruhsatlar yönünden ise MK m.794 vd'nda düzenlenen intifa hakkı hükümlerine atıf yapılmaktadır. Herkese karşı ileri sürülebilen intifa hakkına yapılan bu atıf nedeniyle tam ruhsat sahibinin gerek mali hakkı ihlal eden üçüncü kişilere gerekse yeni malike karşı hak ileri sürebileceğinin kabulü gerekir.

D. Mali Hakların Miras Yoluyla İntikali

Eser üzerindeki mali hakların miras yoluyla devri mümkündür.

FSEK m.63 '*Bu Kanunun tanıdığı mali haklar miras yolu ile intikal eder./ Mali haklar üzerinde ölüme bağlı tasarruflar yapılması caizdir.*', m.64 '*Eseri birlikte vücuda getirenlerden biri, eserin tamamlanmasından yahut alenileşmesinden önce ölürse hissesi, diğerleri arasında taksime uğrar. Bunlar, ölenin mirasçılarına münasip bir bedel ödemekle mükellefler. Miktar üzerinde uzlaşamazlarsa bunu mahkeme tayin eder./ Eseri birlikte vücuda getirenlerden biri eserin alenileşmesinden sonra ölürse diğerleri, ölenin mirasçılarıyla birliği devam ettirip ettirmemekte serbesttirler./Devama karar vermeleri halinde, sağ kalan eser sahipleri mirasçılardan birliğe karşı haklarının kullanılmasında bir temsilci tayinini talep edebilirler./ Devama karar verilmediği takdirde birinci fıkra hükümleri uygulanır.*', m.65 ise '*Eser sahibinin terekesinde bu kanunun tanıdığı mali haklar mevcut olup da Medeni Kanunun 581 inci maddesi uyarınca bir temsilci tayin edilmişse, temsilci, bu haklar üzerinde yapacağı muameleler için mirasçıların kararını almaya mecburdur.*' hükmünü havidir.

FSEK m.64'te eser sahiplerinden birinin, eserin tamamlanması veya alenileşmesinden önce ölmesi ve sonra ölmesi hususunda bir ayırım yapılmıştır. Eser sahiplerinden birinin eserin tamamlanması ya da alenileşmeden önce ölmesi haline

ilişkin olarak, öğretide eserin ne kadarının tamamlandığına bağlı ikinci bir ayırım daha yapıldığı görülmektedir.

Öğretide, tamamlanmamış eserler yönünden, ölen eser sahibinin eserin bitimine yakın bir zamanda ölmesi ve esere hususiyetini katmış olması halinde eserin tamamlanmış gibi kabul edilmesi gerektiği ve FSEK m.10/2'de ifade bulan adi ortaklık uygulamasından farklı olarak eserin alenileşmesi halinde eser sahipleri arasındaki birliğin sona ermemesi gerektiği, ölen eser sahibinin de eser sahipleri arasında sayılarak FSEK m.64/2 hükmünün uygulanması yani sağ eser sahiplerinin ölen eser sahibinin mirasçuları ile birliği devam ettirip ettirmemek hususunda seçimlik hakka sahip olması gerektiği ifade edilmektedir⁴⁴¹.

Eser sahibinin öldüğü tarihte, eser tamamlanmış olmaktan uzaksa, henüz ortada bir eser olmadığı, esere bağlanacak mali haklardan da söz edilemeyeceği için, sağ bulunan eser sahipleri tarafından ölenin mirasçularına bir bedel ödenmesi söz konusu olmayacaktır⁴⁴².

Eserin tamamlanmasına karşın, eser sahiplerinden birinin alenileşmeden önce ölmesi halinde, mirasçılara verilecek bedel karşılığında ölenin payı diğer eser sahipleri arasında paylaşılır. Ancak eser tamamlanmış ve eser üzerinde manevi haklar doğmuş olduğundan, mirasçılar birliğe katılırlar⁴⁴³.

Eser sahiplerinden birinin alenileşmeden sonra ölmesi halinde ise, eser sahipleri FSEK m.64/2 uyarınca birliği mirasçılarla birlikte devam ettirip ettirmemekte serbesttir.

Mirasçı bırakmadan ölen eser sahibinin mali hakları MK m.501 gereğince Devlete aittir.

⁴⁴¹ Tekinalp (Hukuk), s.227-228; Tosun, s.398.

⁴⁴² Tekinalp (Hukuk), s.228; Tosun, s.398.

⁴⁴³ Tekinalp (Hukuk), s.228.

E. Mali Haklarda Koruma Süresi

Sinema eseri üzerindeki mali haklar koruma süresi boyunca hak sahibi tarafından kullanılabilir. FSEK m.26/3 uyarınca koruma süresi eserin alenileşmesinden önceki bir tarihte başlayamaz. Sinema eseri üzerindeki mali haklar yönünden koruma süresi, FSEK m.27 uyarınca son eser sahibinin ölümünden itibaren 70 yıl geçmekle son bulur. Aleniyet tarihinden başlayan koruma süreleri (anonim sinema eserleri için), alenileşme tarihinden sonraki yılın ilk gününden, eser sahibinin ölümünden başlayan koruma süreleri ise son eser sahibinin öldüğü tarihten sonraki yılın ilk gününden başlayarak hesaplanır. FSEK m.26 uyarınca koruma süresini son bulmasıyla eser serbest hale ve eser üzerindeki mali haklardan herkes faydalanabilir.

Mali hakkı devren iktisap eden tüzelkişiler yönünden koruma süresi aleniyet tarihinden itibaren 70 yıldır. Tüzelkişiliğin infisah etmesi halinde ise tüzelkişiliğin halefleri kalan süre içinde mali hakları kullanabilirler. Eser alenileşmeden tüzelkişiliğin son bulması halinde ise koruma süresi aleniyet tarihinden değil, tüzelkişiliğin son bulunduğu tarihten başlar⁴⁴⁴.

F. Cayma Hakkı ve Diğer Hükümler

FSEK m.54'e göre mali hakkı, yetkisiz kişiden devralanın iyiniyeti korunmaz. Devralan kişi hakkı iktisap edemez. Buna karşın, hakkı devredenden zararının tazmini talep edebilir. Böyle bir taleple açılan davada ispat yükü, yetkisiz devredendedir⁴⁴⁵.

FSEK m.59'a göre, eser sahibi mali hakkı veya hakkın kullanımını belirli bir süre veya amaçla devretmişse, sürenin dolması veya amacın gerçekleşmesi ile hak sahibine geri döner.

Eser sahibi veya hak sahibi, mali hakkı veya hakkın kullanımını çoğunlukla ekonomik yararlanma amacı ile devretmektedir. Bu nedenle bu bölümde son olarak eser sahibi veya hak sahibinin cayma hakkından söz edilecektir.

⁴⁴⁴ Belgesay, s.86-87; Erel (Fikir), s.113.

⁴⁴⁵ Tekinalp (Hukuk), s.236.

FSEK m.58/1 '*Mali bir hak veya ruhsat iktisap eden kimse, kararlaştırılan süre içinde ve eğer bir süre tayin edilmemişse icabı hale göre münasip bir zaman içinde hak ve salahiyetlerden gereği gibi faydalanmaz ve bu yüzden eser sahibinin menfaatleri esası surette ihlal edilirse eser sahibi sözleşmeden cayabilir.*' şeklindedir.

Hükümde düzenlenen cayma hakkının kullanılabilmesi için üç şartın gerçekleşmiş olması aranır. Buna göre, mali bir hakkı veya ruhsatı iktisap eden kişinin bu hakkı kullanmamış olması, kararlaştırılan sürenin veya bir süre kararlaştırılmamışsa münasip bir sürenin geçmiş olması, bu nedenle eser sahibinin zarar görmüş bulunması gerekmektedir. Hükümdeki '*hak ve salahiyetlerden gereği gibi faydalanmama*' ifadesi hakkın kullanılmaması yanında hakkın gereği gibi kullanılmamasını da kapsamaktadır⁴⁴⁶.

Cayma hakkının kullanılabilmesi için hakkın önceden devredilmiş olması gerekir. Bu nedenle cayma hakkı sadece tasarruf işlemlerine konu edilebilir. Cayma hakkının kullanılması, bozucu yenilik doğuran bir işlem olarak ifade edilmektedir⁴⁴⁷.

Cayma hakkını öğretide eser sahibinin manevi haklarından biri olarak kabul eden yazarlar da bulunmaktadır. Cayma hakkının hukuki niteliği, somut olaya göre değişmekte kimi zaman fesih kimi zaman da dönme olarak ortaya çıkabilmektedir. Cayma hakkının kullanılabilmesi için hakkı iktisap eden kişinin kusurlu olması veya eser sahibinin kusursuz olması aranmaz. Kusurun varlığı, ek olarak tazminatı gündeme getirebilir⁴⁴⁸.

Cayma hakkı eser sahibi tarafından kullanılabilmesi gibi, eser sahibinin ölmesi veya gaipliğine karar verilmesi halinde mirasçılar tarafından da kullanılabilir⁴⁴⁹.

Cayma hakkının kullanılması şekil şartına bağlanmış bulunmaktadır. FSEK m.58'e göre cayma hakkını kullanmak isteyen eser sahibi, hakkı iktisap eden kişiye

⁴⁴⁶ Ayiter, s.219; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.81-82; Öztan, s.582 vd; Tekinalp (Hukuk), s.238-239.

⁴⁴⁷ Erel (Fikir), s.302; Öztan, s.588; Gökyayla, s.308.

⁴⁴⁸ Arkan, s.237; Ateş (Hakların Kapsamı), s.130; Gökyayla, s.310; Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s.82; Öztan, s.589; Tekinalp (Hukuk), s.239.

⁴⁴⁹ Gökyayla, s.309.

noter kanalıyla bildirimde bulunarak, ondan münasip bir süre içinde sözleşme ile kararlaştırılan edimin yerine getirilmesini istemelidir. Hakkın kullanılmasının olanaksız olduğu, hakkın kullanımının iktisap eden tarafından reddedildiği veya ihbar ile verilecek sürenin eser sahibinin menfaatlerini esaslı biçimde tehlikeye düşürecek hallerin varlığı halinde, cayma ihbarının gönderilmesi zorunluluğunun bulunmasına karşın, süre tayinine gerek yoktur. Bu şekilde cayma gerçekleşir. Cayma ihbarının tebliğinden 4 hafta geçtikten sonra hakkı iktisap eden kişi caymaya karşı itiraz edemez. Hükümde belirtilen süre hak düşürücüdür⁴⁵⁰.

Cayma hakkından önceden vazgeçmek mümkün olmadığı gibi, bu hakkın kullanımını iki yıldan fazla bir süre için meneden kısıtlamalar da geçersizdir.

Cayma hakkının kullanılması ile eser üzerindeki hak sahibine geri döner⁴⁵¹.

⁴⁵⁰ Erel (Fikir), s.301; Gökyayla, s.309.

⁴⁵¹ Erel (Fikir), s.300; Öztan, s.588; Gökyayla, s.310.

SONUÇ

Sinema eserleri, teknolojinin gelişmesi ile birlikte insanlığın tanıştığı en yeni eser türlerinden biri olmasına karşın, diğer pek çok eser türünü geride bırakarak Dünya ile yakın bir temas içine girmiştir. Görsel ve işitsel, çok yönlü, karmaşık yapısı sayesinde oldukça geniş bir etki alanına sahiptir.

Sinema eserlerinin bu zengin ve karmaşık yapısı çoğunluklu hukuksal olarak nitelenmesinde de kendini hissettirmektedir. Sinema eserinin kendine has özellikleri, hukuk sistemlerinde diğer eserlerden farklı bir düzenlemeye ihtiyaç göstermektedir.

Türk Hukukuna bakıldığında, FSEK'te, sinema eserlerinin *sui generis* özelliğini karşılayacak pek çok hükmün yanı sıra, eksiklik barındıran hükümlerin de bulunduğu görülmektedir. Bu eksikliklerin bir kısmı tüm eser türlerini ilgilendirmektedir.

Çalışmamızda da yer verdiğimiz üzere, alenileşme kavramı ile ilgili öğretide farklı görüşler mevcuttur. Alenileşme kavramının sınırları yorum ile belirlenmekte, alenileşmemiş eserler FSEK koruması dışında bırakılmaktadır. Bu ise uygulamada bazı eserlerin ihlallere karşı korumasız kalmasına sebep olmaktadır. Kanımızca, alenileşme kavramının sınırları yasa ile belirlenmeli, bu sınır geniş tutulmalıdır. Bazı eserler yönünden koruma dışı kalmanın önüne geçilmesi için önerilen diğer bir yol ise FSEK ile alenileşmemiş eserler yönünden de koruma sağlanmasıdır.

FSEK'te eser türlerinin *numerus clauses* ilkesine tabi olması, yeni tür yaratımların hızla arttığı çağımızda, günün gerekliliklerine uygun bulunmamaktadır.

FSEK'te özellikle birden çok kişinin yaratıcı katkısı ile meydana getirilen sinema eserleri yönünden hususiyet unsurunun ne şekilde aranacağına ilişkin ölçütler bulunması faydalı olacaktır.

Yine, bize göre bir yaratımın sinema eseri sayılması için senaryo ve yönetimin bulunması zorunludur. Bu konuda görüş aykırılıklarını giderecek bir düzenleme yapılması, sinema eserinin tespiti ve korunması açısından önem arz etmektedir.

Önemli fikri emekler ile oluşturulmuş kimi bazı televizyon formatları ve multimedya eserlerin bir düzenleme ile FSEK koruması altına alınması çağın gereklerine uygun olacaktır.

FSEK'te gerçek kişinin eser sahipliği benimsenmiş olmakla birlikte, m.27/4'te olduğu gibi kimi yazarlarca tüzelkişilerin eser sahibi olabileceği şeklinde yorumlanabilen lafzi uyumsuzluklarının giderilmesi gerekir.

Yasa değişiklikleri sırasında, geçiş sürecine ilişkin düzenleme yapmayan kanun koyucu bazı ihtilafların oluşmasına neden olmuştur. 1995 yılında sinema sahipleri ile koruma sürelerine ilişkin yapılan değişiklikler nedeniyle halen çözüme kavuşmamış uyuşmazlıklar olduğu gözlenmektedir.

Sinema eser sahiplerinin oluşturduğu birliğin tabi bulunduğu rejimin yasa ile detaylı olarak düzenlenmesi gerekmektedir.

FSEK'te mali ve manevi hakların *numerus clauses* ilkesine tabi tutulması da eleştirilmekte, bu düzenlemenin eser sahibinin haklarını sınırlandırabileceği düşünülmektedir.

Eser üzerindeki manevi haklar devredilememekle birlikte, kimi durumlarda kullanılmaları kaçınılmaz olmaktadır. Bu hallerin yasa ile belirlenmesi eser sahibinin haklarının korunması bakımından olumlu olacaktır. Bundan başka, öğretilerde eser sahibinin manevi haklarının kullanımının bazı hallerde üçüncü kişilerce devralınması halinde, bu kişilerce manevi tazminat taleplerinin ileri sürülüp sürülemeyeceği hususu tartışmalıdır. Çalışmamızda belirtildiği üzere, manevi hakların kullanımının devri sözkonusu olduğu bu hallerde ihlalin ortadan kaldırılmasına ilişkin talepler ve manevi tazminat talepleri ileri sürülebilirler. Bu hususta sessiz kalan yasa koyucunun, özellikle manevi haklara uygulanacak miras rejimini mali haklardan farklı şekilde düzenlemesi faydalı olacaktır.

Sinema eserlerinin televizyonlarda yayınına ilişkin reklam mevzuatı idari bir düzenlemeyi içermektedir. Ancak sinema eserlerinin günümüzde oldukça farklı türdeki reklamlarla kesilmesi bir yönüyle eser üzerinde değişiklik yapılması sonucunu

doğurmaktadır. Bu nedenle, sinema eserlerindeki çerçeve reklam, sanal reklam gibi kimi reklam uygulamalarının eser sahibinin yazılı izniyle yapılması gerekmektedir.

Sinema eser sahiplerinin malik ve zilyede karşı hak ileri sürebilmesi gerekir. Bu açıdan maddenin genişletilmesinde yarar bulunmaktadır.

FSEK'te düzenlenmeyen ancak öğretide işleme hakkı kapsamında değerlendirilen senkronizasyon hakkının daha iyi anlaşılması için, işleme türleri ve işleme hakkı içindeki yerinin içtihatlar yoluyla aydınlatılması beklenmektedir.

Dolaylı temsil ile umuma iletim hakkı arasında bir fark olup olmadığı hususu öğretide tartışılmıştır. Kanımızca iki hak arasında sinema eserleri yönünden sonuca etkili önemli bir fark görülmemektedir. Bu haliyle iki ayrı düzenlemenin bulunması anlamlı değildir.

Bölümler halinde yayımlanan sinema eserleri üzerindeki hakların yasada yer alan yazılılık şartına uygun devri uygulamada önemli bir sorunu teşkil etmektedir. Bu tür eserler yönünden, sorun karşısında borçlandırıcı işlem yapma gibi istisnai çözüm yollarına başvurmaktan ziyade, sözleşmenin tarafları bakımından şekli şartlara riayet etmeyi mümkün kılacak uygun bir düzenleme geliştirilmesi gerekmektedir.

Çalışmamızda, basit ruhsat yönünden, ruhsat alanın sözleşme ile aksi kararlaştırılmadığı sürece mali hakkı ihlal eden üçüncü kişilere müdahale etme olanağına sahip olmadığı, mali hakkı devralan kişi tarafından ise feshi ihbarda bulunulmadığı sürece sözleşmeye devam olunacağı sonucuna varılmıştır. Tam ruhsat yönünden ise ruhsat alan tüm üçüncü kişilere karşı hak ileri sürebilecek durumdadır.

Görüldüğü gibi, ilerleyen süreçte, sinema eserlerinin kendine özgü yapısını içerecek yasa çalışmalarının yapılmasına gereksinim bulunmaktadır.

Ancak o zamana kadar, ilgili boşluklar kuşkusuz ki içtihatlarla ve hakim'in hukuk yaratması ile doldurulacaktır.

KAYNAKÇA⁴⁵²

AKKAYAN YILDIRIM, Ayça: *'4630 Sayılı Kanun Değişikliği ve Gelişmeler Işığında 'Sinema Eseri' ve 'Sinema Eser Sahipliği'*, Prof. Dr. Hayri Domaniç'e 80. Yaş Günü Armağanı, C.I, İstanbul 2001, s.1-45.

ARBEK, Ömer: *Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmeleri*, Ankara 2005.

ARIKAN, Mustafa: *Fikri Mülkiyet Hukukunda Televizyon Program Formatlarının Korunması*, İstanbul 2012.

ARKAN, Azra: *Mukayeseli Hukuk, Uluslararası Düzenlemeler ve Türk Hukuku'nda Fikri Hukuk Alanında Eser Sahibinin Haklarına Bağlantılı Haklar*, İstanbul 2005.

ARSLANLI, Halil: *Fikri Hukuk Dersleri II*, İstanbul 1954.

ATEŞ, Mustafa: *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması*, Ankara 2003 (Hakların Kapsamı).

ATEŞ, Mustafa: *Fikri Hukukta Eser*, Ankara 2007 (Eser).

ATEŞ, Mustafa: *Fikri Hukukta Eser Sahipliği*, Ankara 2012 (Eser Sahipliği).

AYİTER, Nuşin: *Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri*, Ankara 1981.

BAYGIN, Cem: *'Fikri Hukukta Yaratıcı Eser Sahibi ve Eser Üzerindeki Mali Hakları Kullanmaya Kanunen Yetkili Sayılan Kişiler'*, Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55.i Yaş Günü Armağanı, C.I, İstanbul 2002, s.145-174.

BAYSAL, Başak: *'Kanunların Zaman Açısından Yürürlüğü'*, Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan, Ankara 2004, s.475-503.

⁴⁵² Kaynakçada birden çok eserine yer verilen yazarların, eserleri yanına, parantez içinde belirtilen ve ayrılmayı sağlayan kod kelimeler konulmuştur.

BELGESAY, Mustafa Reşit: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, İstanbul 2001.

BEŞİROĞLU, Akın: Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar, Genişletilmiş 3. Bası, İstanbul 2004.

BOZBEL, Savaş: *'Radyo ve TV Yayınlarının Umuma Açık Mahallerde Gösterilmesi'*, Prof. Dr. Ali Güzel'e Armağan, İstanbul 2010, s.1309-1329 (TV Yayınları).

BOZBEL, Savaş: *'FSEK'e Göre Yayın, Yeniden Yayın, Yeniden İletim ve Diğer Mali Haklardan Farkları'*, Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı 2010, İstanbul 2011, s.107-132 (Yeniden İletim).

CAN, Mustafa Erdem: *'Radyo ve Televizyon Yayınları Üzerindeki Fikri Haklar'*, AÜHFD., 1999, C.48, S.1-4, s.291 vd.

ÇOLAK, Uğur: *'Televizyon Program Formatlarının Korunması'*, Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi (FMR), 2004/3, s.11-s.34.

DURAL, Mustafa/ **ÖĞÜZ**, Tufan: Türk Özel Hukuku Kişiler Hukuku, C.II, İstanbul 2009.

EREL, Şafak N.: Türk Fikir ve Sanat Hukuku, 3. Bası, Ankara 2009 (Fikir).

EREL, Şafak N.: *'Fikri Hukukta Müzik ve Sinema Eserleri ve 3257 Sayılı 'Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu'nun İncelenmesi ve Tenkidi'*, Yargıtay Dergisi, 1987, C.13, S.4, s.532-548 (Tenkit).

GÖKYAYLA, K. Emre: Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi, 2. Bası, 2001.

GÜNEŞ, İlhami: Son Yasal Düzenlemelerle Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara 2008.

HIRSCH, Ernst E.: Hukuki Bakımdan Fikri Say, C.I, İstanbul 1942.

HİRSCH, Ernst E.: Hukuki Bakımdan Fikri Say, C.II, İstanbul 1943.

KAÇAK, Nazif: En Son Değişikliklerle Açıklamalı-İçtihatlı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, Ankara 2007.

KAHRATLI ÖZTUNA, Ebru: *'Film Yapımcılarının Hakları'*, Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, Y.2010, S.23, s.655-677.

KARACABEY, Ö. Faruk: *'Sanatçının, Başkasına Devrettiği Eseri Üzerindeki Hakkının Hukuksal Niteliği'*, Yargıtay Dergisi, 1980, C.6 S.1-2, s.179-194.

KARAHAN, Sami/ **SULUK**, Cahit/ **SARAÇ**, Tahir/ **NAL**, Temel: Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları, İstanbul 2007.

KAYA, Aslan: *'Reklamın Fikri Mülkiyet Hukuku İçindeki Yeri'*, Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı, İstanbul 2002, C.I, s.459-478.

KILIÇOĞLU, Ahmet M.: Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar, Ankara 2006.

KINACIOĞLU, Naci: *'Sinema Eserleri ve Bunlarda Eser Sahipliği'*, Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan, Ankara 1998, s.209-219.

MEMİŞ, Tekin: Fikri Hukuk Bakımından İnternet Ortamında Müzik Sunumu, Ankara 2002 (Müzik).

MEMİŞ, Tekin: *'Fikri Hukukta Korunan Unsur İfade mi Fikir mi?'*, Prof. Dr. Ali Güzel'e Armağan, İstanbul 2010, s.1447-1459 (İfade).

OKUTAN NILSSON, Gül: *'İleride Meydana Getirilecek Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Devri'*, Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, 15/2008, s.585-599.

OKUTAN NILSSON, Gül: *'Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Tüzel Kişinin Eser Sahipliği Sorunu'*, Uğur Alacakaptan'a Armağan, C.II, İstanbul 2008, s.469-500.

ÖNGÖREN, Gürsel: Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Açısından Müzik Eserleri, İstanbul 2010.

ÖZÖN, Nijat: Sinema Sanatına Giriş, İstanbul 2008 (Giriş).

ÖZÖN, Nijat: Türk Sineması Tarihi 1896-1960, İstanbul 2010 (Tarih).

ÖZTAN, Fırat: Fikir ve Sanat Eserleri, Ankara 2008.

ÖZTRAK, İlhan: Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar, Ankara 1971.

ÖZUYAR, Ali: Babıali'de Sinema, İstanbul 2004.

SCOGNAMİLLO, Giovanni: Türk Sinema Tarihi, İstanbul 2003.

SEROZAN, Rona: Medeni Hukuk Genel Bölüm, İstanbul 2005.

SULUK, Cahit/ **KEŞLİ**, Ahmet T./ **ORHAN**, Ali: Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku Mevzuat, C.I, İstanbul 2005.

SULUK, Cahit/ **ORHAN**, Ali: Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku Genel Esaslar Fikir ve Sanat Eserleri, C.II, İstanbul 2005.

TEKİNALP, Ünal: Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul 2012 (Hukuk).

TEKİNALP, Ünal: *'Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun Eser Sahipleri Açısından Yer ve Kişi İtibariyle Uygulaması'*, Prof. Dr. Nihal Uluocak Armağanı, İstanbul 1999, s.367-379 (Kişi).

TOSUN, Yalçın: Sinema Eserleri ve Eser Sahibinin Hakları, İstanbul 2009.

TÜYSÜZ, Mustafa: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Çerçevesinde Fikri Haklar Üzerindeki Sözleşmeler, Ankara 2007.

UYAR, Talih: Türk Medeni Kanunu Gerekçeli İçtihatlı Kişiler Hukuku, C.I, Ankara.

VARDAR, Bülent: Sinema ve Televizyon Görüntüsünün Temel Öğeleri, İstanbul 2006.

YASAMAN, Hamdi: Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku Fikir ve Sanat Eserleri, Endüstriyel Tasarımlar, Patentler ile İlgili Makaleler, Hukuki Mütalaalar, Bilirkişi Raporları, İstanbul 2006.

YAŞAR, Ali: Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Bakımından Televizyon Reklamlarının Hukuki Niteliği ve Televizyon Reklamları Üzerindeki Hak Sahipliği, İstanbul 2011.

Meşe İçtihat ve Mevzuat Bankası Bilgisayar Programı.

www.kazanci.com

www.legalbank.net

www.mevzuat.adalet.gov.tr

www.tbmm.gov.tr

www.tdkterim.gov.tr/bts

www.telifhaklari.gov.tr